

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

C. Klitgaard

Vendsysselske Veje

Fra Middelalderen til ca. 1860.

Historisk-topografiske Studier

I Kommission hos H. F. Sigtets Boghandel, Hjøring.
Expres-Trykkeriet (Oluf Jørgensen).
1936.

Den OCR scannede bog er delt op i 3 dele.

Del A de kapitler og sider som er vist her under

INDHOLD.

	Side
I. INDLEDNING -----	1
1. Sundby-Hjørring-Skagen-Fladstrand -----	7
Hvilshøjgaard-Hallund-Jerslev -----	24
Hvilshøjgaard-Hallund-Skæve Bro -----	24
Hallund-Øster Brønderslev -----	25
Hallund-Østerhav -----	25
Vrejlev Mølle-Rønnebjerg Bro -----	42
Vrejlev-Vraa-Børglum -----	42
Gunders Mølle-Skæve Bro -----	43
Gunders Mølle-Vrensted -----	44
Gunders Mølle-Børglum -----	44
Børglum-Vollerup-Skæve Bro -----	45
Øster Brønderslev-Assenbæk Bro -----	46
Hæstrup Mølle-Skagen -----	47
Skagen-Fladstrand-Understed -----	51

1. Sundby-Hjørring-Skagen-Fladstrand.

Fra Færgestedet i Sundby gik Hovedvejen op gennem Vendsyssel i hvert Fald efter Middelalderen nordøst paa over Loftbroen, ¹⁾ hvorefter den drejede nord paa over Langbroen og Lillebroen gennem Hammer Bakker, forbi Østbjerg, Hammer Præstegaard og Kirke til Herredsgænsen ved Skarvad.

Loftbroen hørte til 2. Klasses Broer, der efter Chr. III's Reces § 58 skulde vedligeholdes af Herredets Beboere, ²⁾ og Ordet Loftbro (Luftbro) betegner en Højbro i Modsætning til Stenbro, der betegner et Stykke Vej belagt med Sten, og Jordbroen Vej, der er opkastet af Jord. Lang broen skulde ligeledes ved-

1) Navnet er endnu bevaret i "Loftbroens Teglværk" og Gaarden Loftbroen.

2) Chr. Petresch Christensen: Nørresundby I. 80.

ligeholdes af Herredsmændene, og her oprettedes 1743 Kro, paa hvilken Grev Holck til (Gl.) Vraa fik Privilegium, og som bestod til 1870erne.

I Hammer Bakker var fra Oldtiden en anset Helligdom; her var Kjær Herreds Centrum med det hellige Vi i Offerlunden – vel hvor Hammer Kirke nu ligger – med en hellig Kilde og med Herredets Tingsted, ¹⁾ og her maatte da nødvendigvis ogsaa fremstaa et Vejknudepunkt

I katolsk Tid havde Klostre og Præstegaarde jo Pligt til at yde Rejsende Herberge, og i de katolske Lande eksisterer denne Skik endnu for Klostrenes Vedkommende, ligesom den i Norges afsides Egne holdt sig længe; men det var selvsagt en stor Byrde for Gejstligheden, selv om der vel nok ydedes Betaling af Gæsterne, og atter og atter hører vi i Præsteindberetningerne Besværing over dette forhold. Det var ogsaa Tilfældet for Hammer Præstegaards Vedkommende, tør vi tro, ²⁾ thi 1690 skrev Præsten Henrik Stampe, at der var Gennemfart (i Præstegaarden) af Rejsende baade Dag og Nat, og at Alfarvejen gik baade tværs og langs 3 Gange gennem Gaardens Mark østen for Bygningerne. ³⁾ Fra Hammer Kirke gik »Kongevejen« i Smaabugter ned over Hammer Søle, ⁴⁾ hvor Sølgaard var anlagt paa Præstegaardens Mark før 1625, og lidt øst herfor laa Huset »Bilid ta eller Sølgaards Led, ligeledes paa Præstegaardens Mark. »Bilidt« var et saakaldt Bedested, d. v. s. en upriviligeret Kro, der allerede omtales 1644, ⁵⁾ og den var antagelig bygget af Præsterne for at aflaste Præstegaarden for de mange Rejsende, der tidligere havde søgt derind. Navnet opfordrer jo direkte den Rejsende til at gøre Holdt, og Niels Hancke fortæller 1880, ⁶⁾ at Kroens Navn stod indhugget i 6 Bindesten med et Bogstav paa hver. Provst Frederik Nielsen, der i sin Skoletid i 1830erne rejste fra Aalborg hjem til Hjørring, fortæller derimod, at der paa en Række Bindesten i »Bilidt« stod: »Bind din Hest, saa

1) Niels Hedin: Hammer Bakker. 2) 8. Maj 1546 overnattede Christian III her.

3) D. H. Wulff: Aalborg Stift S. 31. 4) Søle = Morads.

5) Petresch Christensen: Nørre Sundby II. 35.

6) „Nord for Limfjorden“, S. 21.

SUNDBY-HJØRRING

staar den bedst" ¹⁾ Kroen nedlagdes ca. 1850. Fra "Bilidt" fortsatte Vejen over Ajstrup Hede til Lindholm Aas Begyndelse som Afløb for Ørum Mose, hvor Vejen gik over Skarvad og derefter videre i det daværende Jerslev Herred.

Om "Kongevejens" Forløb i Kjær Herred skal endvidere anføres følgende: 26. Oktber. 1703 blev paa Kjær Herredsting afhjemlet følgende Inddeling af den med Hensyn til Vedligeholdelse. ²⁾ Aaby Sogn havde Vedligeholdelsen gennem Sundby til Uttrup Led og videre til Uttrup Hede, hvorefter kom Biersted Sogns Skifter og derefter Vadum Sogns, der strakte sig forbi Loftbroen op til Lillebro Vase ved den senere Langbrokro, dog afbrudt af Hammer Sogns Skifter, som udgjorde en Strækning med Morads, hvorover der var en saakaldt Vase (o: en opkastet, opfyldt Vej), til hvis Vedligeholdelse der behøvedes Ris og Træ, som Hammerboerne havde i Sognets Skove. Fra Lillebro Vase havde Sundby Sogn Vej skifter forbi "Milepælen" ³⁾ ved Lillebroen ved det gamle Ting" ind gennem Hammer Bakker, gennem Skoven, forbi Sø Igaard og et Stykke længere nord paa, hvor de paa Skarvad Vase stødte til Hvorup Sogns Skifter, der atter efterfulgtes af Sulsted, Ajstrup, Horsens og det halve af Øster Hassing Sognes Skifter, som afsluttedes ved Skarvad.

I Henhold til Stiftamtmand Pentz' Ordre af 7. Novbr. 1725 lod Vejmaster Thomas Kjærulf 14. Decbr. s. Å. afhjemle Syn over Vejen fra Nørresundby til Skarvad og fra Nørresundby til Favrholt Bro. 4 Synsmænd - Peder Sørensen og Jens Jensen i Uttrup samt Peder Madsen og Hans Jensen Kærsgaard i Lindholm - afhjemlede, at de 10. og 11. Decbr. havde synet Vejene, der befandtes saaledes:
 "Sundby Færges Stenvase, som gaar fra bemeldte Færgebro og op til Sundby til Morten Hansens Dør, er en meget slem og ujævn Stenbro, saa det er med Møje, et Menneske kan gaa fra eller til Færgestedet paa disse ujævne

1) Vendsyssel og Vendelboerne, S. 17.

2) Inddelingen var s. Å. foretaget af Herredsfoged Anders Madsen.

3) I 1680erne forsynedes Hovedvejene med Milepæle, der sattes med $\frac{1}{4}$ Mils Afstand mellem hver.

4) Kjær-Hvetbo H. Tgb.

og meget slemme Sten, thi om et Menneske faldt der paa, enten af Stormvind eller ogsaa af Alderdom, da er det farligt, at disse jo kan hænde Skade enten paa Arme eller Ben, formedelst samme Sten ligger saa meget ujævnt og uordentligt, hvilken Stenbro dette hele Vendsysselland samt flere og særdeles Sundby Indbyggere har daglig Nytte og Magelighed af, om samme Stenbro var vel repareret, som aldrig nogen, nu lever, enten har ladet reparere eller talt der paa, førend nu udi disse Aaringer, at Vejmasteren har én Sinde hvert Aar ladet reparere samme Vase med noget Fyldning iblandt disse bemeldte store Sten af smaa Stengrus, som har vel været godt, saa længe at det kunde blive beliggende for Vandflod af Fjorden, men saa snart hen paa Aaret, naar Fjorden rejser med Vandet, at det gaar over bemeldte Vase, skylles alt samme Grus bort igen, at intet kan blive tilbage, og er saa samme Stenvase »lige ujævn og slem igen«. Synsmændene foreslaar derfor, at da Beboerne i Sundby og Hvorup Sogne ¹⁾ har gammel Frihed paa at komme frit med Færgen over Fjorden, bør disse to Sogne skaffe saa mange store Sten, som der behøves til Sundby Bro, og de kørende Sognefolk skaffe det fornødne Sand samt Gadehusmændene at yde Dagsarbejde og hjælpe en Brolægger med at indrette Stenvasen saa solid og saa høj, at Vandet ikke kunde skylle den bort. Betaling til Brolæggeren foreslaas udredet af alle Herrederne sammen med Ydelser til andre Loftbroer, »efter at ingen i ganske Vendsyssel Land jo har Nytte og Magelighed af samme Vase, om den var bekvem til at gaa paa«.

I Vejsynsakten af 14. Decbr. 1725 oplyses om Alfarvejen: ²⁾).

Fra Skarvad og syd paa havde det halve Øster Hassing sit Vejskifte, som nogenlunde kunde repareres med Sand der kunde faas paa Stedet. Dernæst havde Horsens Sogn sit Skifte, og forholdene var ligeledes der. Saa kom Ajstrup Sogns Skifte af samme Beskaffenhed og dernæst Sulsted Sogns Skifte, som havde Vase over Kokærs Dam og var »øndt nok, behøver baade Ris og Lyng«, fordi det mange Steder var paa moradsig Bund. Proprietærerne var Vang, Vraa og Elkjær.

1) Dog Beboerne i Nørresundby undtaget.

2) Kjær-Hvetbo H. Tgb.

kjær. Herefter fulgte Hvorup Sogns Skifte, som naaede til Sølgaards Led. Skiftet havde indtil for faa Aar siden været ganske øde og trængte haardt til nogle Ris aarlig. Proprietærerne var Vang, Rødslet og adskillige Ejere. Fra Sølgaards Led og til Bakken ved Hammer Præstegaards Mark var et Stykke Vej, ca. 200 Favne, uden Ejere, og det behøvede hvert Aar Reparation, og Vejmasteren havde i de sidste 4 Aar ladet det istandsætte for egen Regning. Vejskiftet skulde Sundby Sogn tidligere vedligeholde tillige med Vejen gennem Skoven og over Østbjerg Mark til Lillebro Vase, men da Sundby Sogn kun havde det lille Stykke ved Sølgaards Led eller Bilidt at vedligeholde i deres tidligere Sogneskifte og havde været meget efterladende med at vedligeholde det, saa Vejen var blevet til et dybt Vad, som man ikke kunde komme over om Vinteren for Is og Sne, havde Vejmasteren formaaet Magister Jens Stampe i Hammer Præstegaard til at afgive et Stykke af Enden af sin Agerjord ved den søndre Bakke ved Enden af Vadet, og der var saa lagt en ny Vej herover østen om det gamle slemme Vad og paa haardere Bund, saa man altid kunde komme over, men denne Vej kunde dog heller ikke undvære Reparation, da den ellers vilde blive opkørt ligesom før med den gamle. Det foreslaas, at Gadehusmændene i V. Hassing og Horsens og andre Byer, der ingen Vejskifter havde, skulde paalægges at jævne Vejen fra Hammer gennem Østbjerg Skov og Vodskov Lund, om det nu og da gjordes nødvendigt, og det lille Stykke Vej eller Vase ved Bilidt kunde tildeles nogle Gaarde og Bol i Vester Hassing, som hidtil havde haft Vejskifte ved Kinderup og Attrup Kornvang, hvor Vejen aldrig behøvede Istandsættelse.

Omkring 1830 tog man fat paa Anlæg af den lige Vej fra Serreslev Kirke over Øster Brønderslev Enge og Tylstrup til Sundby, og da den blev farbar, tabte Kongevejen over Hammer Bakker efterhaanden sin Betydning, men endnu minder de talrige dybe Vejspor, flere Steder en Række parallelle, andre Steder Vigespør, om hin Tid, da vore Forfædre møjsommeligt kringlede sig frem her.

Det er utvivlsomt med særligt Henblik paa Forholdene i Hammer Bakker, at R. Mejborg skriver: ¹⁾

»Paa befærdede Hedestrækninger løb mangfoldige Hjulspor, som i Tidens Løb stadig var blevne dybere. Endnu i Mands Minde var der fra Hjørring til Aalborg kun en saadan Hedevej, og der var Sporene efter gamle Folks Sigende saa dybe, at Vognene ikke kunde vige ud af dem; skete det, at 2 Kjøretøjer mødtes i samme Spor, maatte Folk staa af og hjælpe hinanden med at løfte den letteste af Vejen«.

Dette stemmer godt med, hvad Provst Frederik Nielsen i Aasted fortæller fra 1830erne, da han en Paaske rejste fra Aalborg hjem til Hjørring. ²⁾

»Omsider kom vi til at kjøre (o: fra Sundby). Der var en Karavane af en halv Snes Vogne, og det var nødvendigt for at hjælpe hverandre. I Begyndelsen gik det godt ad en Grusvej - »Langbro-vase«, - saa kom vi ind i de vilde, øde Østbjerg Bakker. Der var en berygtet Hulvej, skjult af Krat, hvor to Vogne ikke kunde komme forbi hinanden, og hvor der taltes om Overfald og Røverier. En Mand sendtes forud for at afsøge Terrænet og se, om der kom Vogne. Saa kjørtes atter, indtil en Vogn væltede. Man havde for det Tilfælde en stærk Sele med, et Par Heste spændtes for og kjørte Vognen op. Saa holdtes et langt Raad om, hvor man skulde kjøre, til højre eller til venstre, eller, som det hed, »fjerner» eller »nærmer». Saa omsider kom Karavanen i Gang. Kjørte saa en Vogn fast, spændtes 4 Heste for for at drage den op af Sølen. Vi Passagerer havde den Fornøjelse at spadsere næsten hele Vejen. Langt ud paa Aftenen havde vi tilbagelagt de to Mil til Kroen »Bi- lidt«. (Der overnattede de).

Vi sluttede Omtalen af den gamle Sundby-Hjørringvej, da Vejen ved Skarvad naaede til Jerslev Herred; Den Del af Vadet - indtil midt paa Vadet - der laa i Kjær Herred, skulde vedligeholdes af Ajstrup Sognemænd, men 1703 fik Ø. Hassing Sogn Vedligeholdelsen. Ved Skarvad synes der ikke at have været nogen »Loftbro», men kun en Stenbro o: Stenbelægning af Vejen over Vadet, og en saadan krævede naturligvis ogsaa Vedligeholdelse. Vadet nævnes allerede Aar 1500, da Vrejlev Kloster tog Lovhævd paa Enge her, ³⁾ og der synes ikke

1) "Landsbyskomageren Jonas Stolts Optegnelser", Kh. 1890, S. 138. Note.

2) Vendsyssel og Vendelboerne, Kh. 1880. S. 16.

3) Æ. d. A. III. 43.

i ældre Tid at have været større Vanskeligheder ved Passagen her, thi det eneste Vidnesbyrd, vi har fundet herom, er, da Kongens Adelvej fra Skarvad og nord gennem Jerslev Herred blev synet 1639; det hedder da, at "Groben" ved Skarvad vesten for Vadet ikke var opkastet, hvorfor Vandet ikke som tilforn kunde have frit Løb.¹⁾ 1682 ser vi, at Amtsskriveren paa Aalborghus havde ladet baade Skarvad Bro og Lyngdrup Bro istandsætte med en Bekostning af henholdsvis 120 og 130 Rdl. - et da betydeligt Beløb - og stævnedes Sognemændene i Vrensted, Thise, V. Brønderslev og Serreslev til Betaling af 4 Mk. for en Helgaard, 2 for en Halvgaard, 24 Skill. for et Bol, 16 for $\frac{1}{4}$ Bol og 8 for et Hus.²⁾ 1706 ansøgte Peder Thomsen Kjærulf paa Hvilshøjgaard Kongen om, at da der i Kjær Herred var et langt Vad, Skarvad kaldet, hvorover der kun var en lille forfalden Bro, og da samme Vad nu i Løbet af nogle Aar var blevet saa dybt og farligt formedelst overflødigt Vand, som ikke kunde have sit fulde Løb under Broen (som altsaa da maa have været en Loftbro), hvorover Vasen, som af Herredsbonderne havde været lagt, var ganske bortskyllet og mineret, saa at de Rejsende i Særdeleshed om Vinteren i Tøbrud kun med stor Besværing og Livsfare kunde komme over - tilbød Peder Kjærulf at lave en ny Bro over Vadet og endvidere at lade den gamle reparere, hvorved Vandet vilde faa bedre Løb. Som Vederlag herfor og for Vedligeholdelsen af Lerbæk og Gildsig Broer paa Nørresundby-Sæbyvejen ønskede han for sin og Hustrus Livstid aarligt 1 Skp. Byg af hver Gaard og $\frac{1}{2}$ Skp. Byg af mindre Steder, som havde Heste og Vogn. Amtmanden anbefalede Andragendet, og Rentekammeret skulde »gøre Anstalt til, at Broerne ved Forpagtning eller paa anden Maade repareres«,³⁾ men det blev vist ikke til noget med Forpagtningen, thi 1713 gav Stiftamtmand Rud. Gersdorff Ordre til, at Skarvad Bro skulde fornyes, saaledes at den gamle Træbro erstattedes af en Stenbro paa 9 Favne i Længden og 3 Favne i Bredden⁴⁾, og Materialet til Broen skulde leveres af

1) Jerslev H. Tgb. 28. Marts 1639.

2) a St. 30. Novbr. 7. og 21. Decbr. 1682.

3) Danske Kancellis Suppl, 1706 A 188.

4) ,Maalene synes at vise, at det ikke kan have været en Loftbro - Højbro - af Sten, men en Stenbelægning af Vadet.

Bønderne i Kjær og Jerslev Herreder. Fra Kjær Herred skulde bl. a. skaffes 200 Læs Sten, nemlig 2 Læs Sten fra hver Gaard i Aaby, Biersted, Ulsted, Horsens og Hammer Sogne. Ø. og V. - Hassing Sogne skulde levere det fornødne Sand, og SundbyHvorup og Sulsted Sogne skulde hjælpe Brolæggeren med Stenpikning og de store Stens ”Hensættelse”, medens Ajstrup og Hals Sogne skulde betale Halvdelen (Herredets Part) af »Brolæggerens« Løn.¹⁾ 1725 hedder det, at der i Skarvad er en lille Loftbro indlagt, fordi Vandet ellers vilde borttage Vasen, og 1828 omtales, at her var en Loftbro af Sten.

Der synes ret tidligt at have været et Bedested (o: uprivil. Kro) paa nordre Side af Skarvad, altsaa i Ø. Brønderslev Sogn. Her var i Følge Matriklen 1688 et Bol kaldet Skarvad af Hk. 1-2-1-0 og hørende under Hovedgaarden Vraa. Den ene af Beboerne hed Søren Christensen og den anden Henrik Troelsen Stikirend. Det var formodentlig sidstnævnte, der drev Krohold i »Skarvadhus«. Han var vist identisk med Henrik Troelsen, der 1668 boede i Hals og var gift med Anne Terkelsdatter.²⁾ 1682 anholdtes en Tiggerdreng i Nakkebjerg i Hellum, fordi han havde 5 Daler og en Snustobaksdaase hos sig. Drengen havde stjaalet Pengene fra Lommen paa en Mand, som sad hos Mikkels i »det røde Hus« i Sundby,³⁾ og for 9 Skill. havde han faaet Lov at køre med en Mand fra Sundby til Nakkebjerg. I Skarvad havde han flottet sig med Tobak for 4 Skill., Brændevin for 2 Skill. og 1/2 Kande Øl for 2 Skill.⁴⁾ Aar 1700 var Kromanden i Skarvad Student Kjeild Andersen Nors, en Præstesøn fra Nors i Thy,⁵⁾ og 1726 boede her en Enke Johanne Mortens datter, som ogsaa holdt Kro.

1807 omtales Skarvad Bro som saa forfalden, at ingen uden Livsfare kunde komme over med Hest og Vogn, og det hændte, at Befordringer faldt gennem Broen.⁶⁾

Fra Skarvad fortsattes Kongevejen mod Nord over Krag-

1) Petresch Christensen Nørresundby II. 28 efter Kjær H. Tgb. 30. Sept. 1713.

2) Vennebjerg H. Tgb. 5. Okt. 1668 Bl. 43 bf.

3) Den østligste Gaard, der da brugtes af Mikkil Nielsen, som vel holdt Gæstgiveri ligesom de fleste Sundbyfolk i hin Tid.

4) Jerslev H. Tgb. 16. Novbr. 1682.

5) Bircherods Dagbøger, Personalh. Tidsskr. 9. III. 88. Senere Degn i Jerslev.

6) Aalborg Stiftst. ^{27/1807}

hede til den stødte paa de brede Sumpstrækninger, der tidligere omgav den østfra kommende Ryaa, og her ved de saakaldte Jerslev Broer var en meget vanskelig Overkørsel.

Jerslev Bro forekommer i Aktstykker fra 1440, 1448, 1457, 1459, 1460 og 1570, da Vrejlev Kloster havde Eng her til dets Gaard Sindhalt i Ajstrup Sogn.¹⁾ Broen tilhørte Kongen indtil i det 18. Aarh., og der ydedes Brokorn til den af Jerslev Herred.

Almindeligvis var denne Afgift bortfæstet mod, at Fæsteren skulde holde Broen i forsvarlig Stand, og i Begyndelsen af 1600erne var den bortfæstet til Anders Andersen Kjærulf i Kornumgaard i V.

Brønderslev Sogn, der 1604 var Ridefoged til Aastrup Len, under hvilket Jerslev Herred hørte. 5. Decbr. 1608 udstedtes kongeligt aabent Brev til de Beboere i Lenet, der plejede at yde Brokorn til denne Bros Vedligeholdelse, om hvert Aar at levere det i god Tid til Anders (Kjærulf), der havde forpligtet sig til at holde Broen i Stand med Brofjæl, Pæle, Sten og andet.²⁾ I det 18. Aarhundrede kom Broerne under Burholt, og efter Anlæg af Hjørring-Nørresundby Vejen o. 1850 tabte de deres største Betydning.

Da Ryaa paa hin Tid var og jo tildels ogsaa endnu er et betydeligt Vandløb, udkrævede Passagen over den, at der var »Loftbro« og ikke et stenlagt Vadested, og i Midten af 1600erne har man vist for at gøre Aaen mindre farlig for Broanlæg spaltet dens Løb i 2 Dele og bygget Loftbroer over dem begge. I det foran nævnte Synsvidne fra 1639 over Kongens Adelvej fra Skarv ad og nord paa gennem Herredet hedder det, at Vejen fra Skarvad er »hofflig« (∴: huelig = god) nord ad til Tøgers Mark; men langs denne er den ond med Huller og Stød, og derfra og nord til Broen er den slet. Broen var forbedret i søndre Ende og forfærdiget med Sand indtil Loftbroen; fra Loftbroen og saa vidt nørre Stenbro strækker sig samt derfra til Hvilshøjgaards Mark var Vejen god nok. 14. Septbr. 1642 afhjemledes Syn over »Loftbroen over Jerslev Bro«; Bulfjælene laa løse og var raadne og ugavnige, og Broen skulde istandsættes med nye Bul, om vejfarende Mand skulde

1) Æ. d. A. III. 43.

2) Kancelliets Brevbøger.

komme over uden Fare. ¹⁾ Her synes altsaa kun at være Tale om en Loftbro, men 1654 hører vi om to. Peder Jensen Kjærulf fra Kornumgaard, død 1655, der var Herredsfoged i Jerslev Herred 1629-1654 og som saadan havde Bopæl i Sterup Nørgaard, havde Jerslev Bro i Fæste i sin Livstid, men havde overdraget Vedligeholdelsen til Jørgen Jørgensen i Hvilshøjgaard, der jo boede nærmere. 1654 lod Peder Kjærulf tage Syn over »Jerslev Bro saa vidt Loftbroen angaar«, og i Synsvidnet hedder det, at baade den nordre og den søndre Loft bro var saa forfalden, at der var stor Livsfare ved at komme over. Der manglede Rækværk ved Siderne af Broerne, og Istandsættelsen vilde koste 20 Rdl. Broen (∅: Stenbroen) mellem Loftbroerne var opkørt og i Huller, og norden for Broerne var der ogsaa mange Huller. Ved begge Ender af Loftbroerne var der Stenbro.²⁾ Aarstiden var da saa fremrykket, at der ikke kunde foretages Vejarbejder før næste Foraar, og 5. April 1655 afhjemledes der paany Syn over Broerne. Det hedder da, at begge Loftbroer var brøstfældige paa nogle Pæle og Hovedstokke, en Del af Siderækkerne var borte, og de tilbageværende stod paa Fald. Bulfjælene var ved Magt, saa man uden Fare kunde komme over, og Stenbroen, i hvilken der havde været Huller, var igen pikket, saa man ogsaa uden Fare kunde komme over den. Peder Kjærulf lovede, at Broerne skulde blive helt istandsatte, naar Vaaren videre vedtog. Imidlertid døde Peder Kjærulf i Efteraaret 1655, og efter ham fik hans Enke Maren Pedersdatter, der blev boende i Nørgaard, Broerne i Fæste; men 8. Novbr. 1655 lod Lensmanden tage Synsviden om Tilstanden baade ved Vasen og Loftbroen og lod forhøre, om Stenvasen ikke var for kort paa Aaens søndre Side, samt om man uden Fare kunde komme over denne Vase. Synsmændene erklærede, at Vasen var 8 Favne for kort i søndre Ende, hvor kun Bundstenene var tilbage. Stenvasens Bredde syntes dem ogsaa nogle Steder at være brøstfældig og forringet, og paa den søndre Loft bro var Bolværket paa begge Sider helt borte og Lederne derunder ganske raadne.

1) Jerslev H. Tgb.

2) Jerslev H. Tgb. 16. og 30. Novbr. 1654.

Maren Pedersdatter erklærede, at Tømmer til den søndre Loftbro var hugget og vilde blive lagt, saa snart Vejret tillod det. Hun levede endnu 1670, men allerede 1668¹⁾ havde Ulrik Sandberg til Bøgsted overtaget Fæstet og Broerne, og han lod 5. Marts d. A. tage Synsvidne angaaende deres Brøstfældighed. Vi ser af dette, at den nordre Loftbro var 9 Alen lang og 5½ Alen bred. Bolværket var ganske forraadnet og delvis borte, og Bullene (o: Broplankerne) skulde lægges paany. Pælene og Lederne var svage og mestendels udygtige.

Den søndre Loftbro var 8½ Alen lang og 5 Alen bred og Træværket i samme Forfatning som ved den nordre. Stenbroen syd paa fra den søndre Loftbro var 154 Favne lang og 5 Alen bred, brøstfældig overalt med mange Huller og Stød; den skulde helt af ny forbedres med Sand og Sten og forlænges med 9 Favne. Stenbroen mellem Loftbroerne var 7 Favne lang og skulde lægges paa ny. Stenbroen nord paa fra den nordre Loftbro var 60 Favne lang og 5 Alen bred; den var ogsaa brøstfældig paa Sten og Sand, og ved nordre Ende skulde den forlænges 1 Favn. Hele Broanlægget fik saaledes en Længde af over 700 Alen, men var kun 5 Alen bredt, saa selv om Datidens Vogne var smalle, var der næppe Plads til Forbikørsel. Istandsættelsen beregnedes til 50 Rdl, Ulrik Sandberg døde 1668 efter at have opbygget begge Jerslev Broer og holdt dem ved Magt til sin Død, saa alle Rejsende uskadt kunde komme over. Han havde saaledes haft stor Bekostning paa Broerne i den korte Tid, han havde dem i Fæste (tilligemed Vrangbæk Bro, Mosbjerg Bro og Ilbro), og det er derfor forstaaeligt, at hans Enke Sofie Sehested, der paa Grund af Gæld maatte gaa fra Bøgsted, gerne vilde beholde Fæstet. Nogle af Broplankerne var da kørt løse, og Stenvaserne skulde delvis rettes op, hvor de var blevet beskadiget af Vand, men det tilbød hun at lade foretage mod at beholde Brokornet af Jerslev Herred, som hendes Mand havde haft.²⁾ Hun fik dog ikke Fæstet, idet Kongen 2. Jan. 1669 gav Mandrup Parsberg til] Rugtved disse og flere andre Broer i Fæste og med Bevilling til, at han aarlig maatte

1) Bevill. af 28. Aug. 1667.

2) Jerslev H. Tgb. 21. Juli 1670.

nyde 1 Skp. Korn af hver Helgaard og $\frac{1}{2}$ Skp. af hver Halvgaard i Herredet, og Kornet skulde erlægges i Aalborg eller hvor det befalede. Forinden Overtagelsen af Broerne skulde der afholdes Syn over dem af Folk, der var udmeldt af Retten. ¹⁾ Dette Syn afhjemledes paa Tinget 30. Marts 1671, og vi ser deraf, at den nordre Sten vase var meget brøstfædig med mange Huller og Stød; den nordre Loftbro havde gamle og raaddenagtige Pæle, og der behøvedes nogle Bul. Stenvasen mellem Loftbroerne var kun Huller og Stød; paa den søndre Loftbro var Pælene raadne og Rækværket ved østre Side gammelt samt Lederne gamle og raadne. Søndre Stenvase var ligeledes kun Huller og Stød, og sønden for de 154 Favne gammel Vase, hvor den havde været forlænget med 35 Favne Stenbro, var den helt borte, saa det syntes ikke, at der her kunde køres med Læs og hele Vogne; men Broen skulde optages, forhøjes og omlægges. Klædningen under Broerne for Vandløbet mellem Pælene og Stenvaserne var paa begge Loftbroer ganske raadne og forfalden og skulde fornyes med Egebul. Udgift i alt 100 Rdl. ²⁾

10. Septbr. 1672 skrev Amtsskriver Mogens Willums en paa Aalborghus:

»Eftersom Holger Bille til Burholt og andre Godtfolk flere meget højliggen besværer sig over, at Jerslev Broer er øde og ganske ruineret, den rejsende Mand haver saadant og i Amtstuen angivet og begæret, at det Sted, som er almindelig Landevej, Landet til Skade ej længer uhjulpen kunde saaledes henstaa; da paa det, at noget til dets Oprentning og til paagaende Omkostning maatte findes, haver de Vedkommende og saa mange, som giver Brokorn til samme Bro, at lade Kornet være i Beredskab til Betaling og Vederlag ... , og eftersom Hvilshøj Mænd ligger nærmest ved samme Bro, da befales dennem herved paa Kongens Vegne i Hr. Stiftamtmandens Absens (∴ Fraværelse), at de uden nogen Ophold og inden denne Uges Udgang forfærdiger denne Bro, saa at den Rejsende ubehindret kan af Sted komme, og hvis (∴ hvad) der paa i nogen Maade bekostes med Tømmer, Sten, Arbejdsløn og Vognleje med videre, skal dennem alt saadant fuldkommeligen og for deres Arbejde af Brokornet erstattes « ³⁾

1) a St. 16. Febr. 1671.

2) Tgb.

3) Tgb. 9. Decbr. 1675.

Der blev saa 1672 til den søndre Loftbro, som da var blevet helt øde, anvendt 3 Fyrreledere, 2 Fyrretræer, 2 Egepæle, 6 Læs Bøgebrædder, og fra 1672 til 1674 blev der anvendt stor Umage og 37 Vognægter, hver med 2 Mand, med at fylde Sand, Lyng og Ris i Stenvasen. ¹⁾ Men lige meget hjalp det; Materialet skylledes bort.

18. Juni 1674 ²⁾ vidnede 8 Mænd, at Stenvasen paa Jerslev Bros søndre Ende syntes at have været 26 Favne længere, end den nu var, kun Bundstenene var tilbage. Derfra og nord paa 80 Favne kunde Halvparten sættes i Stand med maadelig Bekostning, men den anden Halvpart var aldeles opkørt og fordærvet. Dernæst var 9 Favne af Stenvasen bortskyllet og Stenene sunket i Dybet, og de følgende 54 Favne nord paa til Loftbroen var ganske opkørt og med Huller og Stød, ligesom en Del af Stenene nærmest Loftbroen var helt borte. Mellem Loftbroerne var Stenbroen nedsunket og Stenene næsten helt borte. Norden for den nordre Loftbro var 9 Favne af Vasen helt opkørt, og Resten af Vasen var noget fordærvet med Huller og Stød. Bolværket paa den søndre Loftbros østre Side var helt borte, og Broen brøstfældig baade paa Over- og Undertømmer, saa skulde rejsende Folk kunne komme over uden Skade, maatte den snarest istandsættes. En Del af Herredets bedste Mænd, der var til Tinge, beklagede sig over Forholdene ved Broerne, som medførte Livsfare for de Rejsende, og en Del havde allerede kørt deres Heste fordærvet der og ødelagt Vogne og Redskab, ligesom Folkene selv havde været i Fare.

Der maa nu være blevet lappet noget paa Vaserne, men paa Loftbroerne blev der ikke ofret nok, selv om der det følgende Aar oplyses, ³⁾ at der i de sidste Aar af Beboerne i Hvilshøj var bekostet 3 Fyrretræer til Ledere under søndre Loftbro og 1 ovenpaa, lagt 20 Bøgetræer paa Broen og sat 2 Egepæle og 1 Fyrrepæl under Broen samt anvendt 3 Bøgetræer til nordre Loftbro og 6 Læs Ris og Lyng foruden Sand og Græstørv til Vaserne. 8. Febr. 1675 gav Amtsskriver Mogens Willumsen Ordre til Aalborghus Delefoged i Herredet, Niels Christensen i

1) a St. 24. Septbr. 1674 og 9. decbr. 1675.

2) Tgb.

3) Tgb. 8. Juli 1675.

Aagaard i Ørum, samt Herredsfogeden om at beslaglægge Brokornet, saafremt Broen ikke var istandsat til den 1. Maj, og samme Dag gav han Ordre til Brokornsyderne om, at de ikke maatte betale Brokorn, før Broen var repareret. I Sommeren. 1675 blev der derefter taget Syn over Broanlægget, og da hedder det, at baade den søndre og nordre Loftbro snart var øde og maatte opbygges af nyt Tømmer. Paa søndre Ende af Stenvasen var 16 Favne helt borte paa nær Trinstenene, nær derved manglede 5 Favne, som skulde bygges af ny; de følgende 52 Favne var brøstfældige og skulde oplægges, og de nærmest følgende 8 Favne stod til at hjælpe; derefter kom der et stort Hul, 16 Favne langt, som var -slet øde og næppelig uden Fare at komme over-, som skulde hjælpes med Sand og Sten. De 5 Favne Vase nærmest Loftbroen var ogsaa snart øde. Mellem Loftbroerne var Vase øde og ingen Sten, og norden for nordre Loftbro var 9 Favne øde for Sand og Sten; saa kom 54 Favne, der kunde rettes, men atter 15 Favne nordligst, hvor der hverken fandtes Sand eller Sten. Reparationerne ansloges til at koste den store Sum af 200 Rdl. eller det samme som en Gaard paa 4-5 Tdr. Hk.

Mandrup Parsberg havde, ligesom de tidligere Personer, der havde haft Indtægten af Jerslev Broer, overdraget Vedligeholdelsen til Beboerne i Hvilshøjgaard, først Jørgen Jørgensen og derefter (1675) hans Søn Tyge Jørgensen, og de oppebar Brokornet mod en vis Afgift til den, der havde Broernes Fæste. Som det forannævnte Syn viser, var Broerne siden Sommeren 1675 i meget daarlig Stand, og Tyge Jørgensen synes ikke at have udvist megen Energi for at faa dem forbedret, ligesom Beboerne var uvillige til at udgive Brokornet, og Beboerne i Hvilshøj fik da Ordre til at reparere Broerne. Saa kom der i Efteraaret atter Skrivelse fra Amtsskriveren, dateret 26. Oktbr. 1675, hvori det hedder:

-Eftersom det hele Land har klaget over den store Uføre og Mangel paa Jerslev Broer, som haver været saa øde, at ingen kunde komme derover, førend Hvilshøj Mænd efter Ordre her fra Slottet haver flyet og repareret disse Broer og Vaser, saa at enhver Rejsende i Landet derved er bleven befordret, paa hvilken Omkostning de med Syn og Vidner kan forklare slig nødvendig

Omkostning, og eftersom velbyrdige Mandrup Parsberg, paa hvis Vegne Tyge Jørgensen tilegner sig Brokornet, er skyldig at holde Broerne vedlige, som ikke sket er, og disse fattige Mænd haver anvendt en stor Del af deres Middel derpaa, da stævnes Tyge Jørgensen i Rette ... til at godtgøre dem deres anvendte Bekostning eller give dem Indvisning i resterende Brokorn«. ¹⁾

Stillet overfor dette Søgemaal maatte Tyge Jørgensen til at tage alvorligere fat for at faa Omkostningerne ved Reparationsarbejdet dækket.

9. Decbr. 1675 stod Peder Jensen i Pramperhede paa Tinget paa Hvilshøjboernes Vegne for i Henhold til Amtsskriverens Breve af 10. Septbr. 1672 og 26. Oktbr. 1675 at faa Tyge Jørgensen til at betale Omkostninger ved Broarbejdet, og Tyge Jørgensen fremlagde da Fred. IILs Benaadningsbrev af 2. Jan. 1669 paa Forvaltningen af Jerslev Broer m. fl. Broer mod at oppebære aarlig 1 Skp. Korn af hver Gaard og $\frac{1}{2}$ Skp. af hver Halvgaard i de Herreder, hvor Broerne laa. Benaadningsbrevet var konfirmeret af Christian V. 1. Decbr. 1670. 16. Decbr. 1675 stævnedes Tyge Jørgensen en Mængde Beboere fra Tolstrup, Thise, Stenum og Vrensted Sogne, der ikke havde betalt Brokorn i 7 Aar; men nu kom der en Mand i Vejen. Da Mandrup Parsberg 1669 havde faaet Benaadningsbrev paa Broerne, som afdøde Ulrik Sandberg havde haft saa stor Bekostning paa i den korte Tid, han havde Forvaltningen af dem, fik Sandbergs Enke, Fru Sophie Sehested, 6. Aug. 1669 kgl. Bevilling til, at hun af Brokornet maatte faa refunderet de Omkostninger, som hendes Mand havde haft paa at opbygge Ilbro, Vrangbæk Bro og Jerslev Broer af ny saa vel som paa at reparere Færgebroerne (hvor?) og Vaserne. Da hun endnu ikke havde faaet Dækning, protesterede hendes Fuldmægtig og Ridefoged til Bøgsted, Peder Nielsen, mod, at Tyge Jørgensen opkrævede det resterende Brokorn. ²⁾ Sagen blev saa opsat til 13. Jan. 1676, ³⁾ da Tyge Jørgensen begærede Dom for det resterende Brokorn, og Peder Nielsen gjorde Krav paa Brokornet paa Fru Sofies Vegne. Herskaberne paa Børglum Kloster og

1) Tgb. 9. decbr. 1675.

2) Tgb. 23. decbr. 1675

3) Tgb.

Hammelmose protesterede for deres Fæsteres Vedkommende mod, at de nu skulde betale for saa mange Aar, eftersom det var bevisligt, at Jerslev Broer ikke var blevet vedligeholdt, og i de Aar, Kornet var billigt, undlod Tyge Jørgensen at opkræve Brokornet. Christen Nielsen i Gunders Mølle i Tolstrup Sogn (under Hjermelevgaards Gods) protesterede mod overhovedet at yde Brokorn til Jerslev Broer, da han alene holdt 2 Loftbroer med Vaser og Dæmninger vedlige paa en stor A1farvej (over Østeraa), og Jakob Sørensen Hegelund i Stade fremlagde Bevis for, at han havde haft stor Udgift paa Vrangbæk Bro, som han skulde have Dækning for af Serreslev Sogns Brokorn. Da de kongelige Benaadningsbreve syntes noget modstridende, turde Herreds- fogeden ikke afsige Dom, men henviste Sagen til Landstinget.

Ogsaa Vinteren 1676 synes at have været haard ved Jerslev Broer, thi da Foraaret kom, og Lensmanden 20. April lod afhjemle Syn, ¹⁾ skulde 97¹/₂ Favne af Stenvaserne optages og lægges af ny, 84 Favne skulde repareres, og kun 41 Favne var ved Magt. Den sønderste Loftbro skulde sættes af ny med Piller og alting, og den norderste Loftbro manglede alle Piller m.v. I Sommerens Løb blev Vaserne saa istandsatte med 140 Læs Sten, 400 Læs Sand og 100 Læs Græstørv, og til Loftbroerne blev anvendt 9 Egebjælker á 3 Dlr., ¹/₂ Tylt Rødfyr og 1 Tylt Egetræer samt 2 Tylter savede Bøgeplanker; ialt en Bekostning paa 106 Rdlr. ²⁾

31. Jan. 1676 fik Jokum Frederik Pentz til Aastrup kgl. Benaadningsbrev paa Mosbjerg, Vrangbæk og Jerslev Broer i afdøde Mandrup Parsbergs Sted, og 7. Decbr. s.Å. stævnedes han Folk for Brokorn, hvilket gentoges 1678. ³⁾ I September 1681 udgik Ordre fra Stiftamtmanden om, at Vejene i Vendsyssel skulde istandsættes, og i Januar og Novbr. 1683 fornyedes Ordren samt i Maj 1685 i Anledning af Christian V.s forestaaende Rejse gennem Landsdelen. ⁴⁾

Ved Matrikulen 1688 blev Indtægt af Broer sat i Hartkorns-

1) Tgb.

2) Tgb. 3. Aug. 1676.

3) a. St. 7. Decbr. 1676 og 4. April 1678.

4) Børglum H. Tgb. 20. Septbr. 1681 og 6. Novbr. 1683, Vennebj. H. Tgb. 18. Maj 1685.

skat, og Jerslev Broer fik Hk. 2-1-0-0, men da Broerne tilhørte Kongen, var de skattefri. Efter Ansættelsen af Vejinspektør 1688 og Vej mester 1719 høres der ikke saa meget om Broernes elendige Tilstand, men Vejmaster Thomas Kjørulf fik dog 18. Novbr. 1720 Brev fra Stiftamtmanden angaaende, at der var klaget over Jerslev og Stade Broers Vedligeholdelse, og da der ventelig var flere Broer i Vendsyssel, der skulde vedligeholdes af Herredskorn, men var i stor Vanmagt, skulde Vejmasteren snarest muligt give Indberetning herom, for at de Vedkommende kunde blive advaret om Vedligeholdelsen, idet Broerne i andet Fald skulde hjemfalde til Kongen. ¹⁾

Naar den Rejsende heldigt var sluppet over Jerslev Broer, ²⁾ kom han efter at have kørt godt et Par Tusinde Alen til Hvilshøjgaard, hvor der fra gammel Tid var et anset »Bedested«, som vist ogsaa fra gammel Tid - i hvert Fald før 1711 - havde Kroprivilegium. Om Gaarden, der 1662 laa under Burholt, og som ved Matriklen 1688 fik Hk. ca. 13^{1/2} Td., siges i Matriklen 1662: »Manden i Hvilshøjgaard bor hos Landevejen sig til daglig stor Omkostning og Besværing«; Besværet kan det vel have sin Rimelighed med, men Kroholdet gav næppe »Omkostning«. Vi ser, at Frederik III paa sin Hyldingsrejse til Norge i Sommeren 1648 kom gennem Vendsyssel ad Ruten over Jerslev Broer og derefter gjorde Ophold i Hvilshøjgaard, thi 12. Septbr. 1650 bekendte Maren Christensdatter, tjenende paa Hvilshøjgaard, at da kongelig Majestæt gæstede der, glemtes der en Kniv, paa hvilken stod velbyrdige Jomfru Sofie Wilhjelmns ³⁾ Navn. Pigen fandt Kniven og solgte den for 1 Mark til Jens Kock i V. Brønderslev, der mente at kunne file Navnet ud. ⁴⁾ I det hele taget synes denne midtvendsysselske Vej at være blevet foretrukket for den østvendsysselske, naar fornemme Herskaber rejste, thi 9. Novbr. 1652, da Statholderen i Norge, Gregers Krabbe til Torstedlund, var paa Rejse til Norge,

1) Aalborg Stiftamts Kopibog.

2) Stenbroerne her optoges ca. 1930, og de indeholdt en Mængde Sten.

3) Hun var Jomfru hos Lensmanden paa Aastrup, Mandrup
Dues Frue Anne Albrektsdatter Skeel, saa Lensmanden og
hans Frue har vel ledsaget Kongen gennem Herredet.

4) Tgb. 12. Septbr. 1650.

opholdt han sig ogsaa Natten over paa Hvilshøjgaard. ¹⁾ Kroen i Hvilshøjgaard nævnes endnu i Amtets Fortegnelse over Kroer 1711, men ikke i Fortegnelsen for 1733 og maa vel allerede da være blevet nedlagt.

Ved Hvilshøjgaard spaltede Adelvejen sig i to Grene. Den ene førte mod nordøst over Vadet, Hollensted og vistnok øst om Hallund Kirke og By til Kølskegaard, hvor Vejen atter forgrenede sig i en mod Nord over Skarnvad til Jerslev By, hvilken Vej af Beboerne endnu kaldes »Gamnel Kongevej«, og en mod Nordøst til Nakkebjerg (Nokkebjerg) i Hellum S. og videre til Fejborg paa jyske Aas og øster ad til Skæve Bro, hvor den førte ud af Jerslev Herred til Dyvad (Dybvad) og Sæby i Børglum Herred. Om Skæve Bro hedder det 13. Juni 1639, at den var saa forfalden, at man ikke uden Fare kunde komme over den med Befordring. Her var da en Loftbro eller Bulbro, der skulde forlænges og forsynes med Rækværk. Vasen (Vejen) vesten for Broen var ond at komme over paa 16 Favne, og Jordbroen østen Langholts Mark havde mange Huller og Pøle.

Af den Side 14 nævnte Tyverisag, ser vi, at Manden, som Tiggerdrengen kørte med, kørte fra Skarvad til Hollensted, hvor Tyven købte Mælk og Brød for 1 Skill. og videre til Nakkebjerg, hvor han købte Pandekage for 2 Skill. og en kogt Høne for 2 Skill. ²⁾ og her har Vejen altsaa gaaet. Da Gregers Krabbe, som foran nævnt, 1652 overnattede i Hvilshøjgaard, blev Aastrup Lens Fæstere tilsagt til at møde den følgende Dag ved Solopgang ved Nakkebjerg for at føre hans Folk der fra til Fladstrand, ³⁾ og lignende Tilsigelser træffes flere Gange, men ved Aar 1700, da den østre Landevej gennem Vendsyssel var blevet indrettet, tabte Vejen Sundby-Jerslev Bro-Nakkebjerg-Sæby sikkert en stor Del af sin Betydning for den gennemgaaende Trafik til Sæby-Fladstrand. I Tingbogen 26. April 1688 omtales »de nordeste Landeveje«,

1) a St. 10. Febr. 1653. Kongens Tilbagerejse fra Norge 1648 skete over Fladstrand, og her blev hans Følge bestjaalet for et Skrin og et Pudehynde af et Par Mænd fra Flade. (Vennebj. H. Tgb. 2/10 og 16/10 1648.)

2) Jerslev H. Tgb. 16. Novbr. 1682

3) a St. 10. Febr. 1653.

der løb over Kølskegaards Hede; hermed menes maaske Vejen til Jerslev By. 1791 gik Hovedvejen fra Hvilshøjgaard over Hebelstrup, vest om Hallund til Kølskegaard. ¹⁾

Fra Hallund By var der Vej mod Vest til Øster Brønderslev (Kirke- og Tingvej) og mod Øst forbi Korslund, Kærsgaard, Klokkeholm, Hellevad By og Landvad til Østvendssysels Skovegne og Østerhav. Ogsaa ad denne Vej var der Broer og Vaser, som voldte Bryderi. 27. Jan. 1642 tog Delefogden til Aastrup Len, Niels Jensen Mørk i Hellum Vestergaard, Syn over kongelig Majestæts Alfarvej, ²⁾ og Synsmændene vidnede, at ved Korslund var Vejen ganske farlam, saa Folk ikke kunde komme frem for Bløde, ligesom den ved Klokkeholm Mølle var »flux farlam« Vejen skulde holdes i Stand af Hellevad Sognemænd.

6. April 1654 tog Peder Sørensen, Foged paa Kølskegaard, Synsvidne om Hallund Bro, der var ganske forfalden paa Nedertømmer, og Bullene var raadne - det var altsaa en Loftbro -, ligesom Vasen skulde istandsættes i begge Ender. Hollensted Vad skulde istandsættes over 50 Favne med Ris, Tørv og Grus, ellers kunde ingen Vejfarende komme over disse to Steder uden Fare, og det var menige Landevej ³⁾; altsaa ikke kongelig Majestæts Alfarvej.

Vi forlod Kroen i Hvilshøjgaard for at gøre en Udflugt ad Vejen til Kølskegaard; nu vender vi tilbage og følger Kongevejen fra Hvilshøjgaard mod Nord til Øster Brønderslev. Hovedvejen gik dog ikke ind til Kirkebyen, men et Stykke østen om og forbi Kirke højene, hvor Herredets Tingsted og Galgehøj var, og derfra videre mod Nord. I et Tingsvidne af 22. Juni 1643 omtales, at der var gravet Tørv og pløjet i Ø. Brønderslev Fælle og Hede øster fra Ø. Brønderslev By, hvor Aalborgveje begynder og øster til, hvor den gamle Vej løb over Kornet, og norden for Vejen, som kom fra Brønderslev Lund og løb øster. Om Øster Brønderslev siges i Matriklen 1662, at Sognet »ligger paa Landevejene og har lidt meget af durchmarcherende Tropper i disse

1) Videnskab. Selskabs Kort.

2) Tgb.

3) Tgb

Krigstider (1657-60) og ellers ligger Størstedel for dagligt Gæsteri«. Der var da ogsaa i 1650erne Kro i Øster Brønderslev, ¹⁾ og den nævnes i Amtets Fortegnelse 1711 og 1729, ²⁾ men ikke 1733. Fra Ø.

Brønderslev Kirkehøje gik Landevejen i Nordvest lige vest om Gaarden Bøgen (Bøgene - i ældre Tid ogsaa kaldet Tinghulen) og videre mod Nordvest, til den stødte paa Vrangbækken. Paa denne Strækning eksisterer Vejen for en stor Del endnu. Ved Vrangbæk blev Niels Bech af Ø. Brønderslev Sogn hastelig ihjelkørt 1666 af en Karm, hvori Corfitz Trolles Frue til Ormholt sad (Ø. Brl. Kbg.).

Ogsaa her ved Vrangbæk var en meget vanskelig Passage, som det i gamle Dage voldte stort Besvær at holde saa vidt i Orden, at Befordringer kunde komme over. Her var nemlig 3 ret betydelige Vandløb, som noget vest for Broanlægene løb sammen, nemlig sydligst Vrangbæk, derefter Østeraa og lidt nord for denne Stade Bæk. Naar man valgte at føre Broanlægene over alle disse Vandløb i Stedet for at anbringe Overgangen længere vest paa efter at Vrangbæk og Stade Bæk havde forenet sig med Østeraa, var Grunden utvivlsomt den, at den udvidede Østeraa var blevet for vandrig og havde store sumpede Strækninger paa begge Sider; - man maatte over, hvor »Gærdet« var lavest. Ogsaa Vrangbækken løb igennem et bredt, sumpet Jordsmon og det samlede Broanlæg kaldtes oftest Vrangbæk Broer.

Første Gang, jeg har set det omtalt, er 30. Aug. 1614, da Lensmanden paa Aalborghus og Aastrup lod bekendtgøre for Børglum Herreds Beboere. ³⁾ at han havde faaet Brev fra Kongen om nogle Vejbøer, som skulde gøres over Vrangbæk, og de omliggende Herreder skulde hjælpe til at gøre disse Broer færdig. Det kongelige Missive, der er dateret 2. Juli 1614 og stilet til Bønderne i Jerslev Herred og nærmest liggende Herred (∴ Børglum H.), lyder paa, at Kongen har erfaret, at der i Jerslev Herred ligger et Vad, kaldet Vrangebek, hvorover den vejfarende Mand ikke kan komme uden stor Fare. Da det er en Alfارvej, til hvis Istandsættelse enhver efter Recessen kan tilholdes, befales det dem strengeligen, at de paa nærmere Tilsigelse skal begive sig til Vrangebek, lave Broen over Vadet og

1) Tgb. 6. Septbr. 1655,

2) Krokone Berete Jokumsdatter.

3) Børglum H. Tgb.

derefter holde den i Stand, saa den vejfarende Mand ikke skal have noget at klage over. Hvis nogen ikke møder, naar han bliver tilsagt, vil han blive tiltalt og straffet tilbørligt. ¹⁾ I Henhold til denne Ordre tilsagdes alle Bønderne i Børglum Herred, at de skulde være betænkt paa med det første at gøre deres Anpart af disse Broer færdig, og saa vidt man kan se af den makulerede Tingbog, skulde Børglum Herreds Mænd betale »80 Rdl. til at gøre forskrevne Broer færdige med«, saafremt de ikke vilde lide Tiltale og straffes som dem, der ikke vilde efterkomme Kongens Befaling. Lignende Brev er utvivlsomt udgaaet til Jerslev Herreds Mænd. 28. Marts 1639 ²⁾ blev afhjemlet Syn over Vejen fra Hvilshøjgaard til Stade Bro, der var god nok. Af Stade Bro var 2 Bulfjæl i Stykker, og en Del var helt borte. Ved nordre Ende af Broen var Vejen »forløben og ond«. Vesten Stade Mark laa en blød Sig paa Heden og derover havde ligget en Sandbro

(o: Sandopfyldning), som nu var øde, og Vejen var ganske ond der over. Ved den norderste Bæk i »Sønderbak« var Vejen ganske ond med Huller og Stød, og derfra til Serreslev Kirke var den ond med Sige og Bløder, men fra Serreslev til Herredsskellet (syd for Galgebakke) var Vejen temmelig god. Vi ser heraf, at Alfarvejen gik fra Vrangbæk Bro over Stade Bro vest om Stadegaard og over Stade Bæk, op til Sønderhaven og der fra til Serreslev Kirke. Herfra fulgte den samme Linie som den nuværende Chausse op til Herredsskellet paa Galgebakketerrænets Sydside. Fra Galgebakken til Vrejlev Møllgaard fulgte Alfarvejen omtrent den nuværende Vej, gik over Borup Aa nord for Vrejlev Møllegaard og slog derefter en Bue øst om Øster Harken over Guldager Hede og videre til Hæstrup Mølle, hvor den passerede Hæstrup Møllebæk, hvorefter den fortsatte til Hjørring omtrent ad den nuværende Linie.

Den her omhandlede Stade Bro, som førte over Østeraa, kaldtes ogsaa Broen over Mellemste Vrangbæk, og det synes at have været den, det voldte mest Møje at holde i Orden; Overgangen

1) Kancelliets Bøger

2) Jerslev H. Tgb.

den; Overgangen over sønderste Vrangbæk var kun et Vad, der hed Hellevad, og Præsten i Jerslev beklagede sig 1690 over, at han om Vinteren paa sine Kirkerejser til V. Brønderslev ofte var i Livsfare ved dette Vad, hvorfor han bad om at faa anlagt en Bro. 8. Juni 1643 stod Ridefogeden til Aastrup Len, Chr. Laursen, paa Herredstinget og tilspurgte først menige Herredsmænd, om det ikke var kongelig Majestæts rette Adelvej og Hærstræde mellem Aalborg, Skagen og Hjørring, der gik over den Bro, som ligger over mellemste Vrangbæk, og for det andet, om det er dem vitterligt, om Broen er holdt ved Magt eller ikke. Der vidnedes da, at det var vitterligt, at nævnte Kongevej gik over denne Bro; men hvis Broen ikke blev istandsat, kunde den vejfarende Mand ikke komme over uden stor Livsfare, thi Broen var meget brøstfældig og vilde kræve stor Bekostning. 15. Juni s. A. toges Synsvidne, i Følge hvilket Broen var nedsunket paa vestre Side, Lederne og Rækværket raaddent og en Del af Bullene borte.¹⁾ 10. Febr. 1648 indstævnedes Lensmanden paa Aastrup Beboerne i Vester Brønderslev og Jerslev Sogne for Dom angaaende, at de havde forsømt at holde den Bro over Vrangbæk, kaldet Stade Bro, vedlige, skønt det var menige Alfarvej. Der mødte ingen, hvorfor Sagen blev opsat. 24. Febr. s. Aar blev Øster Brønderslev og Hallund Sognemænd indstævnet for samme Forseelse og Sagen blev opsat. 23. Marts s. A. kom den paany for Retten, og Fæsterne under Nibstrup og Børglum Kloster vilde henskyde sig under 1. Lovbogs 61. Kap., hvorefter der til hver By burde med Rette at gaa 4 Veje, og disse skulde vedligeholdes af Bymændene eller Sognemændene, og var det Hovedveje, da af Herredsmændene. De mente, at Vejen over Stade Bro var Sognevej og ikke Herredsvej, men da det oplystes, at nævnte Vej ikke alene var Herredsvej, men endog A 1-Herredsvej – den var jo kongelig Adelvej og Hærstræde –, dømtes Beboerne til at udføre Arbejdet. ²⁾ Det blev næppe godt udført, thi 2 Aar efter lod Lensmanden atter tage Syn over Stade Bro over mellemste Vrangbæk, der var meget brøstfældig. Hovedstokkene var raadne i begge Ender, en part af Pælene

1) Jerslev H, Tgb.

2) Jerslev H. Tgb.

Paa vestre Side var sunket, og Broen hældede mod Vest. Den største Del af Bullene var borte, og en Del duede ikke. ¹⁾ Den 15. Aug. 1650 stævnedes Ridefogeden til Aastrup, Karl Pedersen, saa paa Lensmandens Vegne Beboerne i Jerslev, Vester og Øster Brønderslev, Hallund, Hellevad, Ørum og Hellum Sogne angaaende Stade Bros Vedligeholdelse og fordrede dem idømt en Bøde af 3 Mark hver til deres Herskaber for deres Forsømmeligheds Skyld. Herredsmændene svarede, at det ikke var nogen Herredsvej, men kongelig Majestæts Hørs træde fra Aalborg til Hjørring og Skagen, og at Herredet ikke tilforn havde bekostet den vedligeholdt, men de gav Brokorn til Jerslev Bro og holdt den Vej ved Magt. Ridefogeden sagde, at dette ikke var noget nyt Paabud, hvortil Herredsmændene erklærede, at det burde han føre Bevis for. 22. Aug. var endvidere Sognemændene i Stenum, Serreslev, Tolstrup, Vrensted og Thise Sogne indstævnet i samme Anledning, og ved Dom af 26. Septbr. blev de i Henhold til 1. Lovbogs 56. Kapitel samt Chr. III.s og Chr. IV.s Recesser dømt til at sætte Broen i Stand. 8. Decbr. 1653 lod Lensmandens Fuldmægtig Sognemændene i Serreslev, V. Brønderslev og Ø. Brønderslev tilsige til at istandsætte alle 3 Vrangbæksveje fra det norderste til det sønderste, og Ø. Brønderslev Sognemænd kom med den sædvanlige Udflugt, at de ikke mente at skulle deltage i Arbejdet, da Vejene ikke laa der i Sognet. Med Hensyn til nordre Vrang bæk (Broen over Stade Bæk) ser vi af et Synsvidne, som Lensmanden paa Aastrup lod afhjemle 15. Decbr. 1653, at fra den norderste Vrangbæk fra Strømmen og sønder op i Bakken, 70 Favne, laa kongelig Majestæts Alfarvej i Uføre, saa ingen uden stor Besværing og Fare kunde komme derover; der var store, dybe »Pundser« (∴ Vandhuller) med Blaaler og Kviksand, og Synsmændene mente ikke, at den kunde istandsættes af et Sogn. ²⁾

Med Hensyn til Vejens Vedligeholdelse erfares af et Tingsvidne af 31. Aug. 1648, at Iben Berntsen, Ridefoged til Aastrup, da havde tilsagt alle Beboerne i Herredet saa nær som i Vrensted, Thise og Stenum Sogne til at møde en Morgen med Vogne, Skovle og Spader

1) a St. 25. Juli 1650.

2) Tgb.

for at istandsætte Kongens Alfarvej - vel i Anledning af Frederik III.s Rejse gennem Vendsyssel. Ørum og Hellevad Sognemænd skulde reparere Stykket fra Skarvad til Jerslev Bro; Ø. Brønderslev og Hallund Mænd fra Jerslev Bro til Hvilshøjgaard, V. Brønderslev Mænd fra Hvilshøjgaard til Jerslev Herreds Ting, Jerslev Mænd derfra til Stade Bro, som Tolstrup Mænd skulde gøre i Stand, og Helleum Mænd skulde møde ved begge Stade Broer for at hjælpe til. Mændene fra Herredets Østeregn skulde medføre Ris til at fylde i Vejen. Endelig skulde Serreslev Mænd istandsætte Vejen fra nordre Vrangbæk til Herredsskellet mod Nord. 9. Febr. 1654 blev alle Sognemændene i Jerslev Herred atter tilsagt af Lensmanden for at gøre Vejene ved Vrangbæk og andet Steds i Stand, »efterdi vor allernaadigste Herre og Konge førstkommende Foraar agter at rejse over Landet«, og af Tingsvidne af 9. Marts s. Å. ses, at Synsmænd havde tildelt hvert Sogn et Stykke Vej ved den »nordeste Vrangbæk«, saaledes at Serreslev Sogn skulde istandsætte »norden Strømmen og derefter norden Loftbroen og ved begge Ender af den lille Bro i Stade Mark«, »Nordest Vrangbæk- tilskiftedes Tolstrup Sogn fra den første Pæl og 7 Favne sønder, Stenum Sogn fik de følgende 4 Favne, Vrensted Sogn de følgende 7 Favne, Thise Sogn 5 Favne, V. Brønderslev 5, Ø. Brønderslev 5, Hallund 4, Hellevad 7, Ørum 6 og Hellevad 5 Favne sidst op ved Bakken. Vejarbejderne ved Vrangbæk blev altsaa udført af Herredsmændene i Jerslev Herred, men Mændene i Børglum Herred gik heller ikke Ram forbi, idet hver Gaardmand aarligt skulde betale 10 Skill. hertil og Bolsmand 5 Skill. ¹⁾

Forholdene ved Vrang bæk Bro var atter saaledes i Vinteren 1655, at ingen uden Skade og Fare kunde komme over. Lensmanden lod 11. Jan. menige Herredsmænd forespørge, om de godvilligt vilde betale 1 Mark af hver Gaard og $\frac{1}{2}$ Mark af hvert Bol til dens Fornødenhed og lige saa meget til Rønnebjerg Bro i Vrejlev Sogn, »hvilket er storligen fornøden og er Landsvej«. Her paa vilde Herredsmændene ikke svare, men der blev saa af Herredsfogeden udmeldt 2 Mænd af hvert

1) Jerslev H. Tgb. 5. Novbr. 1656.

Sogn til at affatte Mandtal over de ydepligtige og til at opkræve Pengene. ¹⁾

28. August 1667 fik Ulrik. Sandberg til Bøgsted Vrangbæk Bro i Fæste af Kronen, ligesom han jo ogsaa havde Jerslev Broer m. fl. Vrangbæk Bro, hvormed menes Stade Bro, siges da at være 20 Alen lang og 8 Alen bred; den var meget brøstfældig, idet Lederne og Bullene var »ganske

udygtige« tilligemed en Hovedstok ved nordre Endre. Bolværket var helt borte paa begge Sider, men Pillerne, som Broen var sat paa, var overvejende brugelige. ²⁾ Ulrik Sandberg istandsatte saa Broen med en Bekostning af ca. 50 Rdl., men døde samme Aar, og Fæstet af denne Bro (samt Jerslev Broer, Mosbjerg Bro og Ilbro) overgik den 2. Jan. 1669 til Mandrup Parsberg til Rugtved. ³⁾ Ved det Syn, han lod afhjemle 30. Marts 1671, ⁴⁾ hedder det om Vrangbæk Bro, at der manglede 2 Bul, Pælene var ganske raadne, Vasen ved nordre Ende helt bortskyllet, og Aagangen under Broen skulde opryddes, saa Vandet kunde faa frit Løb. Vasen ved søndre Ende var daarlig. Bekostning 30 Rdl. Nogen større Istandsættelse synes ikke at være foretaget, thi 4. Oktbr. 1672 gav Amtsskriver Mogens Willumsen Ordre til Jakob Sørensen Hegelund i Stade (senere Herredsfoged) om at faa Vrangbæk Bro i Orden, og der blev da 17. Oktbr. taget nyt Syn over Broen, i Følge hvilket der bl. a. vilde udkræves 328 Læs Ris og Sand. Da der 1676 opstod Proces mellem Mandrup Parsberg og Ulrik Sandbergs Enke, om hvem der var berettiget til det Brokorn, Herredsmændene havde undladt at betale (se under Jerslev Bro), fremkom Jakob Hegelund ogsaa med Krav paa en Godtgørelse af 12 Rdl., som han havde tilgode, efter at han i Følge Amtsskriverens forannævnte Ordre havde ladet Broen istandsætte, og han krævede, at Beløbet specielt godtgjordes ham af Brokornet af Serreslev Sogn, vel fordi han boede i dette Sogn og havde lettest ved at faa det indkrævet her. ⁵⁾ Ved et Syn 8. Juli 1675 siges, at der

1) Jerslev H. Tgb. 11. jan. og 15. Febr. 1655

2) a St. 5. marts 1668

3) Se under Jerslev Broer, side 17.

4) Tingbogen

5) Tgb. 13. jan. 1676.

paa Stade Bro var anvendt 31 savskaarne Bøgebord, men den søndre Hovedstok paa Broen skulde fornyes, og ved begge Ender af Broen var Vasen øde og skulde oplægges paany.¹⁾ Ved Matrikuleringen 1688 blev Stade Bro sat i Hartkorn 1-0-2-0, men da den tilhørte Kongen var den skattefri. Senere kom den ligesom Jerslev Broer under Burholt, og i Følge Bevilling af 17. Febr. 1777 skulde Broejeren have Brokorn til den af de 12 Sogne og Dele af et Sogn (Skæve) i Jerslev Herred.²⁾

Efter den før Vejvæsenets Organisation 1688 trufne Ordning skulde Rakke by og Sejlstrup Sogne holde Vejen syd for Hæstrup Mølle i Orden. Der var en Bæk (Hæstrup Møllebæk), som ingen kunde komme over uden stor Fare og Skade. Det følgende Stykke skulde Lyngby og Fure by Sogne holde, og det var 1683 meget daarligt og værre, end det vilde have været, om de ikke havde gjort noget ved det. Sidegrøfterne var mange Steder ikke en halv Alen brede eller dybe og ingen Steder en Alen. Herefter fulgte Hæstrup Sogns Skifte, ligeledes daarligt, dernæst Vrejlev Sogns, der gik fra Hæstrup Sogneskel til Vrejlev Mølle, hvor Størstedelen af Vejen ikke var istandsat, og dernæst Em og Vejby Sognes Skifte til Herredsskellet paa Aarup Hede, hvilket ogsaa var forsømt,³⁾

Paa Sydsiden af Vrangbæk, altsaa i V. Brønderslev Sogn og lige ved Overkørslen »Hellevad« over Bækken, blev der antagelig ved Aar 1700 anlagt en Kro; den nævnes ikke i Matriklen 1688, men anføres i Stiftamtets Fortegnelse over privilegerede Kroer 1711, og det er utvivlsomt denne Kro, Vrangbæk Kro eller Bækkens Kro, som Claus Edv. Ermandinger til Kornumgaard fik ny Bevilling til 24. Decbr. 1731. Efterat den 1770 var blevet nedlagt, blev den genoprettet ved Bevilling af 7. Januar 1772 og laa da under Nibstrup, hvilken Gaard forannævnte Ermandinger ogsaa en Tid havde ejet. Pastor Niels Blicher nævner Kroen i sin Rejsebeskrivelse 1824,⁴⁾ og Provst Frederik Nielsen Aasted,

1) Tgb.

2) Sognene Hundslund og Voer, der matrikulært vel ogsaa laa i Jerslev Herred, hørte retligt til Hundslund og Voergaards Birker.

3) Børghlum H. Tgb. 25. Septbr. og 23. Oktbr. 1683.

4) Elmquists Læsefrugter II.

nævner den ligeledes i sin Beretning om en Rejsefærd fra Aalborg til Hjørring o. 1835 ¹⁾ og siger, at der her intet andet var at faa end godt Vand af Bækken. Krokonen var af en meget arrig og stridbar Natur, altid i Skænderi med Gæsterne, hvis Fordringer hun hverken kunde eller vilde tilfredsstille. Da Chausseen Hjørring-Nørresundby anlagdes ved Aar 1840, blev Bækkens Kro flyttet op til denne Vej og blev til Brønderslev Kro, der fandtes her 1843, da Markedet ved Vrangbæk Kro flyttedes hertil i Septbr. ²⁾

Efter at Børglum og Jerslev Herreder 1688 havde faaet fælles Tingsted paa Aarup Hede i Vrejlev Sogn tæt ved Landevejen og ved, hvor disse to Herreder stødte sammen paa Galgebakkens Sydside, opstod der en ny Bebyggelse ved Nygaard i Serreslev Sogn, og hertil flyttedes Tingstedet 1714 ³⁾. Der opstod da ogsaa en Kro her, Nygaards Kro, som formodentlig har eksisteret adskillige Aar, før den 13. Novbr. 1741 fik Bevilling. (Kromand Vilh. Henrik Seip.) Da Tingstedet 1753 flyttedes til Sæby, tabte Nygaards Kro sin Betydning og døde vist stille hen i de nærmest følgende Aar.

Som nævnt S. 23 fik Vejmaster Thomas Laursen Kjærulf 1720 Ordre fra Stiftamtmanden om at sørge for Vejbrosenes Istandsættelse, og det hørte jo til hans Embedspligt at paase, at Vejene holdtes nogenlunde farbare. I de følgende Aar toges der da ogsaa kraftigt fat, og at hans Virksomhed ikke var saa ringe i saa Henseende, som Jørgen Bille vil give det Udseende af, fremgaar af det nedennævnte, men Beboerne var ikke lystne i at udføre Vejarbejde, og Herremændene var ikke villige til at lade Bønderne faa Materiale som Lyng og Ris til Vejenes Istandsættelse - Grus kendte man jo ikke den Gang til dette Brug - saa set med Nutidens Øjne var det alligevel elendige Veje, der fandtes efter den store Reparationstid. Det skal ogsaa her nævnes, at det overordentlig store Forbrug af Ris, som »Vaserne« krævede, sikkert var højst ødelæggende for de paa hin Tid stærkt medtagne midtvendsysselske Skove, idet Underskoven afhuggedes, og i første

1) "Vendsyssel og Vendelboerne for et halvt Hundrebaar siden", 17.

2) Aalb. Stiftstid. 73/1843.

3) Om Tingstedet, se "Jyske Saml." 5. I. 443

Halvdel af 1700erne gik mange af de mindre Skove og Krat helt til Grunde.

27. Oktbr. 1725 ¹⁾ skrev Vejmaster Kjærulf til Stiftamtmand Gotfred v. Pentz om de Arbejder, han havde ladet udføre ved de vendsysselske Veje, og han bad om, at Amtmanden vilde søge Bistand hos Godsejerne, for at der kunde faas noget Materiale til at reparere Vejene med, da Kongen ikke længer havde Skove i Vendsyssel, samt at Amtmanden gennem Herredsfogederne vilde lade udmelde kyndige Folk, som kunde besigtige de 2 store Landeveje fra Sundby til Skagen, nemlig den midtvendsysselske og den østvendsysselske og gøre Forslag til deres Forbedring. Efter Ordre af Pentz af 7. Novbr. 1725 blev der da af Herredsfogeden i Børglum-Jerslev Herreder udmeldt 4 Mænd fra Vraa Sogn, som skulde besigtige den vestre Kongevej fra Hæstrup Mølleaa til Skarvad, og der blev ligeledes udmeldt 4 Mænd fra Ørum Sogn, som skulde syne den østre Landevej fra Herredsskellet ved Lyngdrup Vase til Herredsskellet mellem Understed og Flade Sogne. Besigtigelserne foregik i Overværelse af Vejmasteren, og 20. Decbr. 1725 afhjemledes de paa Tinget.

Synet over den vestre Landevej tog sin Begyndelse midtstrøms i Hæstrup Møllebæk ved Hæstrup Mølle. Hvor Vejen i tidligere Tid gik over Møllebækken, ²⁾ var Forholdene saaledes, at »den Rejsende maatte svømme baade med Heste og Vogn derover, som er os vitterligt, at det har været mange Sinde, at den Rejsende har modtaget stor Skade, særdeles at Vandet ham omkehret (ø: væltet) baade Heste, Vognen, og hvad de ellers i Vognen har haft inde har bortgangen for Vandstrømmen, at en Del af det er ikke set mere, og derforuden Varerne var ved at sætte baade Liv og Helsen bort, og det kontinuerlig (ø: vedvarende) har været alle. Tider, som ganske ingen har villet raade Bod derfor enten i de Tider, Vejen skulde først indrettes (1688), samt og siden, da Vejen blev inddelt i Sogneskifter,

1) Børglum-Jerslev H. Justitspr. 20. Decbr. 1725, Bl. 33, Horns-Vennebjerg H. Justitspr. 7. Jan. 1726.

2) Maaske østligere end den nuværende Bro, men længere vest paa var der ved vestre Ende af Bejt Mark et Vadested. som kaldtes "Faar i Vaaj" (Far i Vand) og som brugtes af Folk, der kom fra Gunderup i Vrejlev og vilde til Bagterp og Hjørring. (Vennebjerg H. Tgb. 6. April 1635 Bl. 55.)

hvor de da er gangen dette Sted forbi, som var allerhaardeste og mest
 angelegen og nødtvungen til Reparation, og det saa længe henstod
 indtil, at itzige (o: nuværende) Vejmaster Thomas Laursen (Kjærulf)
 imod Menneskens Forhaabning har taget Haand derpaa og ladet anrette
 en dygtig Loftbro af Egetømmer over Møllebækken, hvilken er stillet
 mellem Børglum Herred og Vennebjerg Herred. Derfra bemeldte Bro
 og sønden over »Gieret« til den sønderste Møllebakke kontinuerer (o:
 fortsætter) samme nyindrettede Vase, som en Del af Taars Sogn er
 tildelt at holde i Stand, hvor der ved den bemeldte sønderste Bakke er
 ligeledes formedelst haard Nødtvungenhed indlagt en liden Loftbro for
 en Strøm, som kommer af Kæret og maa undervejs igennem Vasen og i
 Møllevadet. Nok samme Sogneskifte endnu længere sønder forbi
 Debelet ¹⁾ og over et Kær kaldet Debelsig, hvor der i samme Kær er og
 indlagt en Loftbro af Ege- Undertømmer og en nyopbygget Dæmning
 ved begge Sider af bemeldte Bro. Endnu længere sønder over et Stykke
 Hede er lige saa slemt med Morads og Ler som i Kæret. Der ved søndre
 Side nok et Kær kaldet Sørup Sig, ligeledes der en dygtig Bro med
 Dæmning paa begge Sider af Broen. Endnu længere sønder hen over en
 anden Hede, der ender samme Sogneskifte, som er Taars Sogn
 tilhørende at reparere, som skal kaldes baade haard Bund og
 Moradssteder; er ungefær 1½ Fjerdingsvej i Længden, hvilket bemeldte
 Sogneskifte tilsammen behøver hvert Aar haardt Ris og Reparation to
 Sinde lige saavel paa den højeste Grund som i Moradset, er af den
 Aarsag, at samme Sogneskifte bestaar ej af andet end aleneste Ler
 overalt. Samme Sogneskifte synes os at kan holdes i Stand af den
 Vilkaar, at Ejerne dertil af bemeldte Taars Sogn kan nogenledes faa
 noget Lyng og Ris, som nu ses at have været repareret udi næstafvigte
 Sommer to Sinde. Proprietærene for samme Sogn nemlig: Boller,
 Tidemandsholm, Hvidstedgaard og Aas. Som ej fornemmes andet, end
 jo samme Proprietærer hidindtil har tilladt sine Bønder af Ris og Lyng
 til deres Skifter, men Bønderne sendrægtige til at bruge noget tilmed.
 Dernæst vedtager Lyngby Sogn sit Vej skifte, og udi samme Skifte er
 og et Kær kaldet Elsigen, som og bestaar af Lerpunser. I samme Skifte
 er og indlagt en middelmaadig og dygtig Bro af Ege- Undertømmer
 ligesom de forrige, som findes repareret og ved Magt, men hvad som
 det ellers er angaaende med disse to Bakker paa begge Siderne af
 Kæret, er deri meget Ondt udi vaadt Vejrlig, fordi det alt bestaar af Ler.
 Som ses, at samme Lyngby Sognemænd har selv slet intet at

1) Debel er Betegnelse for et lille Vandløb.

dække deri enten af Ris eller Lyng, men kan, om de ellers maa, faa det af næste Herred (o: Jerslev).

Dernæst sønden for igen tager Fureby Sogn sit Vejskifte, som alt er paa den bedste Bund, der i Egnen er, som findes repare- ret og vel ved Magt. Dernæstved igen er Rakkeby Skifte, altsammen over et Moradskær kaldet Bredsig, som bestaar ej af anden Grund end Ler- og Rollik ¹⁾ bund, som var meget besværlig at holde i Stand, og det indtil saa længe, at Vejmasteren lod indrette og bekoste en liden dygtig Loftbro af Ege Undertømmer at ligge i Midten af Vasen for Vandet at have sit Løb, paa det at Dæmningen kunde blive ved Magt, hvilket samme Sogneskifte trænger haardt til baade Ris og Lyng. Er Hede nok, men saare langt derfra, om der noget maa nydes til slig Brug. Proprietærene for samme Sogneskifte er Aastrup og Sejlstrup, og samme Skifte behøver endnu en liden Loftbro. Ved bemeldte Rakkeby Skifte er Hæstrup Sogneskifte over en høj Hedebund, og samme findes vel ved Magt; er Vrejlev (o: Kloster) og Hæstrupgaard tilhørende. Dernæst sønden for igen er Børglum Sogneskifte, hvilket bemeldte Sogneskifte er hverken meget sid Bund og ej heller egentlig høj Bund, men aleneste alt Skiftet af aleneste Lerbund, hvilket bemeldte Skifte kan blive en god Vej af med saa Skel, det faar Hjælp af Ris, om Hr. Kancelliraad Kiær ²⁾ vil assistere sine Bønder med noget af sin Underskov eller Lyng fra nogen af nærmeste Heder, som er Serreslev Hede og Underaare Hede, og hvis ikke, da kan heller ingen køre der paa samme Skifte, naar Regnvejrlig tilfalder, og i samme Sogneskifte er en liden Loftbro anlagt, som findes ved Magt, og endnu højlig behøves to dito for saa mange Sige og Punser med Vandfald udi samme Skifte. Dernæstved igen tager Vrejlev sit Vejskifte, som bestaar ungefær af 1½ Fjerdingsvej. Har forhen i mange Aar en Del deraf lagt ganske øde, findes nu repareret og i Stand, men til samme Skifte behøves Ris til en Vase vesten Lund Præstegaard, hvor der i samme Vase af Vej mesteren ligeledes er indlagt en lille Loftbro til at trække dette overflødige Vand, der kommer af Kæret og fortærer Vasen. Derfra og sønder over Vrejlev Mark findes meget fast Bund, og findes de gamle Hulveje jævnet og opfyldt, samt længere sønder med en Vase ned til et Vad kaldet Smak vadet, hvor over Landevejen har sin Fart, og i samme Vad er altid overflødigt Vand, hvor ved begge Siderne af bemeldte Vase er Vrejlev Klosters Enge; dog ved den vestre Side af Vadet er en liden

1) Røllek = rødt Mudder.

2) Frederik Kjær til Børglum Kloster.

Stribelgrob for Vandet, men fordi Groben er for liden, at Vandet har ingen Træk, synes, at Herskabet til Vrejlev lader samme Grob opskære, at Vandet nogenledes kan trække til Aaen der vesten for, og med det samme kan Vandet blive mere magelig for den Rejsende at komme over. Siden fra samme Vad er et Stykke Vase sønder over til Vrejlev Bro; samme kan holdes i Stand, fordi der er Sand nok ved Aasteden. Samme Vrejlev Bro findes ved Magt. Samme Bro og Sogneskifte er Vrejlev Klosters Herskab tilhørende«. ¹⁾ 29. Jan. 1704 havde Ide Dorthea Juel og Ingeborg Juel til Vrejlev Kloster faaet kongelig Bevilling til at oppebære Brokorn til Vrejlev Bro af de Beboere i Børglum Herred, der ikke i Forvejen svarede Brokorn til nogen Bro, samt Bompenge mod at vedligeholde Broen, som i sin Tid efter kgl. Befaling var opført af Børglum Herreds Beboere, men nu var saa brøstfæddig, at den ikke kunde benyttes af Kørende eller Ridende.²⁾ Bomhuset ved Vrejlev Mølle var Oprindelsen til den senere Vrejlev Kro.

»Fra bemeldte Vrejlev Klosters Bro og lidet sønder fra Broen har Sejlstrup Sogn sit Vej skifte, som findes ved Magt, og kan der faas Sand nok at reparere det med. Derfra igen og længere sønder og østen om Grynderups Gade er Sogneskifte til Vejby Sogn, som er moradsige Steder, som aarlig dertil har Ris og Lyng nødig. Vil samme Vejby Sogns Husbond ikke assistere sine Bønder med Ris dertil, da i ringeste, at Bonden absolut maa forsyne sine Skifter i Moradset med Sten, som samme bemeldte Vejby Sogn kan faa nok af dem paa Vesterheden, som er tæt op til Vejby Sogneskifte, og i samme bemeldte Sogneskifte er og en Loftbro for Vandet at løbe igennem Vasen. Samme Loftbro ses at være nyligen opbygget og Grundtømmeret af Eg, men Vasen i sig selv er dette det daarligste Sogneskifte at falde i Herredet er. Dernæstved igen har Em Sogn sit Vej skifte baade i Morads og over noget Hedebund, trænger og meget haardt til at bedækkes nogle Steder med Lyng udi, som kan være 150 Favne udaf samme Vejskifte, fordi der er intet Sand at faa dertil. Bøndernes Husbonder i Em Sogn er mange adskillige. Dernæstved igen tager Vraa Sogn sit Vej skifte; er ligeledes over baade Morads og haard Bund, trænger haardt til baade Ris og Lyng. Kan ogsaa

1) 7. Jan. 1707 udmeldtes Synsmænd til at besigtige Broen, men Synet er ikke afhjemlet i Tingbogen.

2) Rentekammerets Topografica.

faa stakket derfra Lyng i en Hede, om det maa nydes, og hvis ikke, maa de uforbigængelig (nødvendigvis) fylde samme Punser op med Sten. Dernæst sønden for tager Serreslev Sogn sit Vej skifte, som gaar østen om Nygaard samt og en Bolig kaldet Aalborgled og sønder til Markjorden, hvor der imellem Serreslev og Vraa Skifter er en lille Loftbro i Skellet, som findes og ved Magt, og som samme bemeldte Serreslev Vejskifte gaar endnu længere sønder paa over bemeldte Markjord og vesten om bemeldte Serreslev Kirke, men ved den nordre Side af Kirken over nogle Kornagre, er og et meget slem Morads, som herindtil ej nogen Tid har vaaren repareret, men som samme Sted bliver jo længer jo slemmere, maa Synsmændene uforbigængelig forenes om at fylde samme Punser op, som synes nærmest til samme Arbejde af alt Sognet første Gang og siden at deles de ene Naboer imod de andre, saa de kan alt være ved Magt. Proprietærer adskillige.

Fra næste Bakke sønden bemeldte Kirke og over Kæret vesten om Mellemhavens Mark og sønder over til Sønderhavens Mark har Stenum Sogn sit Vejskifte, som er anlagt i en Vase og med en lille Loftbro indlagt midt i Vasen for Vandstrømmen. Samme Bro findes og ved Magt, men samme Sogneskifte er og meget slem udi vaadt Vejrlig, med mindre deri kom noget Lyng, som er kun kort derfra, om det maatte nydes.

Endnu længere sønder og øster og forbi Sønderhaven og øster til Stade Mark, hvor der er ikke aldeles slem som ellers dette norderste, men kan dog ej være Reparation foruden. Proprietærene er og mange adskillige. Dernæst sønden for igen tager Vrensted Sogn sit Vejskifte over et lille Stykke af Stade Fæll ed og ned igennem den norderste Hulvej og over et Vad ned til Stade Bro i den norderste Side, der ender samme Skifte. Som synes os, at slig et stort Sogn har dette allerringste og letteste Vejskifte, som findes i Herredet, er og magelig at holde i Stand, fordi der er Sand nok ved Skiftet at kan bedække det med, og derimod Stenum Sogn, som har næst op til dem ved den nordre Side er dog et lidet Sogn, har mange-fold mere og slemmere Vej skifte end Vrensted Sogn, men synes at være Mislighed imellem de tvende Sogner, at som Alvejndretningen i forrige Tider, som forrige Herredsfoged, salig Anders Larsen, ¹⁾ havde og skal tillige med mere i hans Hus være opbrændt, saa det synes, at Vrensted

1) Herredsfoged Anders Lauridsen 1695-1723. Boede i Nygaard i Serreslev, der brændte Natten mellem 31. Oktbr. og 1. Novbr. 1714 med alt hans Indbo.

Sogn har taget imod det, som det syntes dem godt at være, saa og ladet det blive, som de og behagede, eftersom Vejmasteren ej kan sige imellem de to Sogne ret Skel efter gammel Vejindretning, med mindre den (o: Vejordningsakten) var at bekomme. Synes derfor, at bemeldte Vrensted Sogn bør at tage et Stykke til sig af det, som Stenum Sogn formener sig ikke at være med Rette dennem tildelt, saa at Sognerne kan være ved Magt paa begge Siderne. Proprietærerne og Husbonder for samme Sogn er Kancelliraad Kiær og Høgholt. Derfra igen, nemlig søndre Side af Stade Bro og sønder over til Hellesvad samt igennem al Hulvej og Vejen over Grinsted og Bøgens Mark ned til Gamle Ting paa Stubdrup Mark har Thise Sogn sit Vej skifte, hvor udi samme Sogneskifte er indlagt en lille Loftbro sønden Bøgenshus, og den ¹⁾ formedelst alle Tider Vand flød af den høje Hede (som der falder ned og flyder over Vejen). Samme Bro findes og ved Magt, og kan samme Sogneskifte nogenledes være Ris foruden undtagen udi »boe« (o: begge) Hellesvad; der maa absolut Ris udi to Sinde om Aaret; de kan og faa samme Ris hos dem selv (som og gøres meget hardt nødig) at bedække samme Hellesvad med, efterdi at det ikke er udaf anden Bund end aleneste mangfoldige Vældhuller og Blaaler. Bøndernes Husbonder i bemeldte Sogn er til Stamhuset (o: Birkelse). Hvorfra bemeldte samme Sogneskifte at Landevejen gaar derfra og Sydost fra over Brynderslund ²⁾ og Stubdrup Hede samt og Brynderslund og Hvilsegaards ³⁾ Mark og ned til bemeldte Hvilsegaard. Samme er haard Bund, og ingen Ejere dertil vides at reparere, kan og nogenledes være Reparation foruden. Hvor derfra og over et moradsigt Fællad tager Tolstrup Sogn sit Vej skifte sønder ned til Jerslev Bros Vad, hvor udi Midten af samme Sogneskifte er ungefær 20 Favne Jordsmon, kan uforbigængeligen (o: aldeles ikke) være Ris og Lyng foruden, kan og faa Lyng nok ikke langt derfra udi Brynderslund og Linderups Hede, om det maa tillades. Husbonderne for samme Tolstrup Sogn er af Stamhuset og Børglum Kloster. Dernæst ved anfanger et haardt Sandvad nogle Snese Favne langt hen sønder til Stenbroen, hvor i samme Vad staar overflødig Vand og hindrer for de Rejsende. Samme Mangel er af den Aarsag

1) Her er glemt "er bygget" el. l.

2) Herredsskriver Hans Buchholtz var vist fra Almind i Viborg Amt, og det kan ikke tillægges nogen Betydning, at han bruger denne Navneform i Stedet for Brønderslev.

3) Hvilshøjgaard.

at mellem Vadet og Enggroben har altid vaaren og bør være en Dæmning for Vandet, som nu ses at være forsømt. Samme Dæmning bør holdes i Stand af dem, der har bemeldte Jerslev Bro i Fæste. Saa og derfra og sønder til Broen er en Sten vase, som en stor Del deraf maa lægges omkring med Sand og Sten, det gamle at forbedre, ellers at være meget ondt at komme derover. Nok begge Loftbroer over Aaen er begge gamle og behøver Hjælp. Nok derfra og længere sønder er og Stenbroen meget opkørt og maa uforbigængeligen til Foraaret repareres, og samme bemeldte Stenvase mere at forlænges i begge Ender, naar Sommer-tørringen er og Vandet er borte, hvor i samme Sted ved den søndre Ende er om Vintertide saa meget dybt Vand med Huller og deri liggende store Stene, som er væltede af Stenbroen. Samme Sten maa tages op, og deri Steden med Fylding og Stenbroen igen, at den Rejsende kan komme mere forsikret derover, end som nu sker. Samme Bros Forpagter er Madam Kjærulfs, Forpagter paa Hjermeslevgaard. ¹⁾ Næst ved den søndre Bakke tager Vesterbrynderslund sit Vejskifte, som kontinueres sønder over Kraghede Fæled, henimod Skarvad, hvilken Bund hverken er ond eller god, men midt imellem; kan nogenledes holde det i Stand, fordi der er ingen meget blød Morads; dog ses at være hvert Aar repareret og opfyldt med Rør, men trænger dog til Ris eller Lyng, fordi den løse Jord fortæres saa snart af saa mange Vognspor. Derfra igen og længere sønder hen forbi Skarvadhus og til Skarvad Bro, der tager Øster Brynderslund sit Vejskifte, hvor udi samme Skifte er en meget slem morad sig Vase, som er meget slem at holde i Stand, hvilken bemeldte Vase har alle Tider forhen vaaren elendig og øde, saa at den Rejsende har altid lidt Fortræd derudi at komme over, men ses at paa nogle Aar har vaaren vel repareret og holdt i Stand, som endnu findes efter det Vejr, som har vaaren med Vejrliget i dette Aar. Samme Vase kan uforbigængeligen holdes i god Stand, med mindre dertil er Hjælp af Ris og Lyng, som Bonden nogenledes kan faa i nærværende Hede, om han ellers var omhyggelig derfor. Bøndernes Husbond er af Burholt, men og adskillige Ejere, og i samme bemeldte Vase er og en lille Loftbro indlagt for Vandet, ellers maatte samme Vase bortsvømme af Vandfloden, som kommer af Fæledet om Vintertide, hvilket samme bemeldte Skifte er det

1) o: Margrete Henriks datter de Hemmer (Mortensen), Enke efter Peder Kjær u 1 f, Forpagter af Hjermeslevgaard og Ejer af Hvilshøjgaard. Han døde 1717, og hans Enke ægtede 1723 Jørgen Birch, der ligeledes var Forpagter af Hjermeslevgaard og Ejer af Hvilshøjgaard.

sønderste i Børglum-Jerslev Herreder og er næst op til Kjær Herred, hvor samme Skarvad Bro er skiftet mellem Herrederne, og er saa samme vestre Vej i bemeldte Børglum-Jerslev Herreder med Broerforsynet, baade smaa og store, som Vejmasteren har at besørge og lade reparere, tilsammen 14 og privilegerede 2 Stykker«. ¹⁾ Derefter følger saa Afhjemlingen af Synet over den østre Landevej, hvilket senere hen skal blive refereret, og Synsmændene slutter med at udtale: »Hvilke forskrevne Sogneskifter allesammen vi har ganske overalt fra den nordre Side i Herredet og til den søndre Side forfulgt, synet og besigtiget begge Vejene med største Flid, al den Fejl, som os syntes at kunne være, og derimod igen foregivet dette lemfældigste og bedste Anslag uden nogen Mands Hinder eller Skade derfor igen at hjælpes; som nu ogsaa ses, Vejene ikke at være af den Fare eller Fortræd, som forhen har været, dog ihvorvel at Vejreparationen udi nærværende Aar og afgangne Sommer umuligt enten kan være varende (udi) vaade Vejrlig og særdeles, at ikke findes i noget Sogneskifte at være assisteret enten med Lyng eller Ris udi slige fordærlige Punser, og ej heller ved Vejene er noget Sand at bekomme ved de fleste Sogneskifter, men som (vi) daglig og altid har befunden, som ses og findes Vejmesterens Nidkærhed og Flittighed samme sin betroede Tjeneste at opvarte til Landets Nytte. Men som Mangelen er denne, at han nyder ingen Hjælp af nogen Slags Materier, som han kan lade Landevejene bestyrke med, som ikke saa hardt Bonden i forrige Tider at være sligt forment til sine Skifter, som nu befindes, ²⁾ og endog finder Vejene slidsomme og gode efter den Lejlighed, der er til, saa vi synes, at hver har Aarsag til at takke allerunderdanigst for den Naade, Hans kgl. Majestæt allernaadigst har beordret til den Rejsendes Gavn og Nytte, hvilket Syn og Forretning er i al Sandhed, saa sandt hjælpe os Gud og hans hellige Ord!« Vi har nu fulgt kongelig Majestæts Alfarvej fra dens Indgang i Jerslev Herred ved Skarvad til dens Udgang syd for Galgebakken i Vrejlev Sogn og derefter videre til Hæstrup Mølle i Børglum Herred, og som et lille Supplement skal kun tilføjes, at den gamle Landevej over Guldager Hede i Vrejlev Sogn markeredes af en Række nu overpløjede Gravhøje, samt

1) Nemlig Jerslev Bro og Vrejlev Bro.

2) Det vil sige, at Bøndernes Herskaber ikke længer tillod Bønderne at tage Materiale som Ris, Lyng, Sten o. a. til Vejarbejdet.

at der fra Vrejlev Mølle gik en Vej mod Øst over Rønnebjerg Bro og Hambo Vad til Taars, hvilken kaldes Landsvej og altsaa var af højere Rang end Herredsvej. 13. Juli 1630 forkyndtes paa Børglum Herredsting Kongens Ordre til Lensmanden paa Sejlstrup om Rønnebjerg Bros Brøstfældighed, og Lens mandens Fuldmægtig begærede, at Herredsmændene med det første og godvilligt vilde overveje, hvorledes Broen snarest kunde færdiggøres, saa der ikke skulde komme videre Klage derover. Mænd fra Hørby, Torslev og Skæve m. fl. svarede, at naar Bekostningen blev takseret, vilde de betale godvilligt. Fra Rønnebjerg Bro gik endvidere en Alvej øst paa over Svenstrup til Lindholt og en mod Syd over Terpet til Sterup og Jerslev. (Børglum H. Tgb. 4. Maj 1641.) Fra Vrejlev Mølle gik ogsaa en Vej mod Vest over Vraa og Stenvaderne (3) til Børglum Kloster, hvilken kaldtes »Skovvejen«, idet man ad den førte Tømmer og Brænde til Børglum Kloster fra de østvendsysselske Skove.

Ved Vrejlev Mølle var Bro over Borup Aa; den synes ikke at have været særlig vanskelig at passere. ¹⁾ Vrejlev Mølle var en Vandmølle, men ca. 1733 blev der bygget en Vindmølle, og Vandmøllen synes nedlagt før 1777. Da Pastor Niels Blicher 1824 kom hertil, var her et »Bedested« eller en upriviligeret Kro. Blicher siger, at det er et meget smukt og meget godt Bedested med en skøn Have og Keglebane og en særdeles vakker Mand og Kone, og at fra Omegnen, endog fra Hjørring, forsamler man sig ofte der for at lustrere (∴ fornøje sig). Men hverken her eller i Bækkens Kro saa lidt som i Langbro Kro og »Bilidt« i Kjær Herred var der nogen Retirade, hvilket dog kunde være højligten fornødent til de Rejsendes Afbetjening, især i et vist Tilfælde, som jo meget ofte kan overkomme Rejsende. Uden Tvivl burde det paalægges alle Kro- og Bedesteder at anskaffe et saadant Sted«. ²⁾ Ogsaa Provst Frederik Nielsen omtaler Vrejlev Kro ca. 1835, hvor man i Modsætning til i Bækkens Kro havde det godt.

1) Se Side 37.

2) Elmquists Læsefrugter II.

VrejlevKro fik antagelig Privilegium omkring 1845, da Chausseen byggedes, og den bestaar endnu.

Fra Jerslev Herreds Tingsted i Øster Brønderslev Sogn, som Kongevejen førte lige østen om, ¹⁾ løb der i 1600erne en Vej mod Nordvest over Højderyggen til Gunders Mølle i Tolstrup Sogn, og der siges, at norden for »de sønderste Veje«, som kom fra Tinget, var Vrangdrups Endelshede. ²⁾ Samtidig omtales ogsaa »de nye sønderste Veje«, hvilket formentlig er den gamle Vej, der fører fra Gunders Mølle over Smalby og videre mod Sydøst til den gamle Kongevej og mod Øst over Klæstrup og Jerslev til Hellum og Skæve Bro. Disse Veje kaldtes »Skovveje«, hvilket vil sige, at man ad dem naaede ind til Skovstrækningerne paa Jyske Aas, hvortil Skovægterne fandt Sted, og de var kun Herredsveje. Fra Klæstrup førte en Vej mod Nordøst til Mellerup Mølle og antagelig videre til Sterup; den kaldtes Tingvejen og benyttedes altsaa af Beboerne i Jerslev Sogns nordre Del, naar de skulde til Herredstinget. ³⁾ Entreprenante Folk i Klæstrup benyttede sig naturligvis af Lejligheden til at holde Kro, og 19. Decbr. 1678 ser vi, at der af Amtsskriveren rejstes Tiltale mod Chr. Laursen Hjulskov i Klæstrup for ulovligt Krohold, idet han i 5-6 Aar havde solgt Øl og Brændevin baade i og ud af Huset til alle, som vilde købe, og formedelst hans Krohold baade Hellig- og Søgnedage var der foraarsaget megen Klammeri og Sletteri af Byens og udenbys Folk ⁴⁾ Kom man videre Øst paa til Jerslev By var der i ældre Tid som i vore Dage et Vej-Centrum, men der foreligger ikke arkivalske Oplysninger om disse Veje, hvis Vedligeholdelse ikke synes at have været vanskelig, og tilmed var det jo Veje af mere lokal Betydning (Herreds- og Sogneveje). At Jerslev By imidlertid var et saadant betydeligt Vejcentrum synes at fremgaa af, at der 1711 var 4 lovlige Kroer i byen, og endda var der samtidig én i Sterup og vist én i Svennum.

1) 1643 havde Niels Thomsen i Vestergaard i Hvilshøj gravet Tørv og pløjet i Ø. Brønderslev Fælle og Hede øster for Byen, hvor Aalborgveje begynder, og øster til, hvor den gamle Vej løb, og norden for Vejen, som kom fra Brønderslevlund og løb øster. Jerslev H. Tgb. 22. Juni 1643.

2) Jerslev H. Tgb. Dato glemt noteret.

3) Tgb. 29. junin1654. ⁴⁾ Tgb.

alle disse Kroer var forsvundet 1733 formodentlig som Følge af Forordningen af 27. Marts 1719 om Nedlæggelsen af overflødige Kroer, og da var tillige ophørt en Kro i Jerslev, som forhenværende Korporal Rasmus Voerbjerg 13. Oktbr. 1719 havde faaet Bevilling til at drive. ¹⁾ 1733 var der dog i Jerslev By en Anne Marie, som holdt Beværtning, og en Søndag Nat var her samlet en Del Personer, som sad og drak Øl og Brændevin og omsider kom i Slagsmaal om en Pige. Den nuværende Jerslev Kro er vist fra 1840erne.

Fra Gunders Mølle førte endvidere en Vej mod Nordvest over Tolstrup og Stenum til Vrensted og en over Tolstrup, Skrolleshede til Børglum Kloster, hvorved altsaa Vesteregnet kom i Forbindelse med Østeregnet. I et Tingsvidne af 1471 omtales, at den Vej, som løb fra Tolstrup Kirke og nord ad de gamle Veje østen op til Hovedageren, var rette Herrestræde Vej. ²⁾ Paa førstnævnte Vej var der 1675 en Kro i Stenum, som 26. Marts fik Bevilling til at sælge Øl, Mjød, Brændevin og Tobak mod en aarlig Afgift af 6 Daler, men Krofolkene Anne Pedersdatter og hendes Mand Anders Christensen havde ogsaa før de fik Bevilling holdt et »strygende Værtshus«, solgt Øl og Tobak og holdt Beværtning paa Thise Marked, og Amtsskriveren rejste derfor Tiltale mod dem og fik dem dømt til at betale 20 Daler for ulovligt Krohold og 100 Daler for Markedsbeværtningen, - en ordentlig Lussing. ³⁾ Som foran anført førte Vejen fra Stenum til Vrensted, hvor der ogsaa var et Vejcentrum, idet en Vej førte til Alfarvej en i Syd og Nord langs Stranden, ⁴⁾ en Vej over Munkebro til Børglum Kloster, en Vej (Præstevejen) i Sydøst til Thise, hvor der 1711 var Kro, og en i Syd over Kælderbroen til Ingstrup. Vejene over Munkebroen og Kælderbroen var dog næppe passable til enhver Tid, men kun om

- 1) C. Klitgaard i "Vends. Aarbøger" 1923, S. 140. Jfr. Tgb. 12 og 26. Febr. 1753
- 2) Ældste d. Arkivreg. 111. 100.
- 3) Tgb. 27. Maj 1675
- 4) Ogsaa Stranden kaldtes "Alvej"

Sommeren, og 1841 berettes i Vittighedsbladet »Corsaren «: Man kan næppe gøre sig et Begreb om, hvor slette de fleste af Vendsyssels Veje ere. Den bedste af dem er den, der løber omkring Børglum Kloster gennem Vrensted til Ingstrup. Og den er saa god, fordi den kun passerer Fjerdedelen af Aaret. Hele den øvrige Tid er den nemlig inpassabel«.

I Præsteindberetning fra 1660 omtaler Præsten i Vrensted den almindelige March forbi hans Gaard og igennem Sognet, som Tropperne havde foretaget i Krigsaarene 1657-60.

Vrensted var Jerslev Herreds »Sodoma«, og den gamle Talemaade, at »den, der kan gaa gennem Vrensted uskændt, kan gaa gennem Helvede ubrændt«, har maaske ikke været helt hen i Vejret, skønt den jo ogsaa er lokaliseret til ganske andre Egne; Slagsmaal og Drab forekom langt oftere i Vrensted end i Herredets andre Sogne, og Dobbelt og Drik hørte til Dagens Orden her.

Det var da ogsaa saaledes i Vrensted, at en stor Del af Beboerne gav sig af med Krohold; atter og atter tiltaltes de for ulovligt Salg af Øl og Brændevin, undertiden en halv Snes Beboere ad Gangen, men lige meget hjalp det, og det forbedrede ikke Forholdet, at et Rytterkompagnis Hovedkvarter i 1670erne blev i Vrensted, af hvilket Sogn en stor Del blev udlagt til Ryttergods. Før 1668 synes der ikke at have været givet Krobevilling til Vrensted, men 23. Septbr. nævnte Aar fik Laurids Jensen en saadan, og Kroen eksisterede endnu 1731, da Claus Edv. Ermandinger til Kornumgaard fik Bevilling til at drive den, men den var nedlagt før 1773. ¹⁾ Endnu staar der ved den tidligere Krogaard en Bindesten med Jernring.

Den Vej, der fra Børglum gaar i Øst over Vollerup og Em i Børglum Herred til Holte og Serreslev og videre til Flyvbjerg og Skæve Bro i Jerslev Herred, synes at være af meget gammel Oprindelse, og den er ualmindelig bugtet; den har vel navnlig haft Betydning som »Skov vej« og som Hovvej for Klosters talrige Fæstere i Østegnen. Endelig skal omtales, at der fra Øster Brønderslev gik en Vej til Vester Brønderslev over Nibstrup, og fra Vester Brønderslev fortsatte

1) Vendsysselske Aarbøger 1923. 13 S.

den vest paa til Herredsgrænsen mellem Thise og V. Hjermelev Sogne. Den fulgte vist omtrent den nuværende Chaussé til V. Kornum, men gik derefter sydligere til Hjermelevgaards Mølle og videre sønden for Øster Hjermelev By, Manne By, lige sønden om Manne Bakke og derefter i Nordvest til Thise Bakke, hvorfra den tog Retning efter Assenbæk Bro. I gammel Tid har der været en Overkørsel længere mod Nord, hvor en Vej fra Thise til Hjermelev Hede gik over Tjenbæk eller Assenbæk. Fra V. Kornum til Hjermelevgaards Mølle var der en »Vase« (o: opkastet Vej), og over Østeraa førte en Loftbro. Vejen vedligeholdtes af Sognemændene i Ø. og V. Brønderslev, Tolstrup, Stenum, Em og Saltum og var delt i Skifter á 10 Favne, som hvert skulde vedligeholdes af 2 Gaardmænd. 1648 var den saa daarlig holdt, at hverken »Agende eller Kørende« kunde komme over en stor Del af Skifterne, og Vasen var lige fra kornum Svingel til Møllen ganske ilde ved Magt. ¹⁾ Ved denne Vej var der i Hjermelevgaards Mølle ulovligt Krohold med »Ølsalg, Drik og Sværmeri« hvad Jørgen Kruse til Hjermelevgaard forbød 25. Maj 1655. ²⁾ 1711 ses der at have været lovlige Kroer baade i Manne og Thise, og 29. Oktbr. 1719 fik Niels Thomsen i Svingelen i Thise Sogn Bevilling til Krohold. Han døde 1728, og Kroen synes da at være blevet nedlagt, ligesom Kroen i Thise var borte 1733.

Assenbæk Bro over den fra Ingstrup Sø kommende Assenbæk, der dannede Skel mellem Jerslev Herred og Hvetbo Herred, laa vist i Middelalderen sydligere end den nu værende Bro, idet der ca. 1848 omtrent 300 Alen nord for Bækkens Udløb i Ryaa fandtes Rester af meget svært Brotømmer af Eg og en stor Mængde Kampesten, ligesom det skønnedes, at der havde været Stenbro mange Alen til begge Sider af Vandløbets daværende Bredde. Der blev bortkørt 50-100 Læs Sten her fra, men endnu findes mange i Grunden. Ved Broanlægget fandtes endvidere et Hjortegevir samt 2 middelalderlige Jernspyd af ca. en alens Længde. ³⁾ Til Assenbæk Bro svaredes Brokorn af Jerslev og

1) Tgb. 19. Oktbr. 1648.

2) Tgb.

3) C. Klitgaard: Hvetbo Herred I. 9.

Hvetbo Herreder, og Broen blev 1573 af Kongen bortforlenet til Admiral Peder Munk til Hammelmose m. m. sammen med en Lerbæk Bro, hvis Beliggenhed er ukendt. ¹⁾ Assenbæk Bro, der endnu 1717 tilhørte Kongen, og som efter Matriklen 1688 stod for Hk. 0-4-1-0, laa senere til Hammelmose (Stamhuset Birkelse), indtil den i det 19. Aarh.

overtoges af Hjørring Amt. 23. Marts 1713 afhjemledes Synsvidne over Assenbæk Bro og de 3 smaa Broer, men det nævnes ikke, hvor disse laa, kun at Forpagterne paa Hammelmose skulde holde dem vedlige.

Assenbæk Bro manglede 3 Bjælker, 14 Alen lange, til Ledere, 2 Hammere af Mastetømmer, 10 Alen lange, 4 Fyrretræer til Fod til Bolværket, 14 Alen lange, 1½ Tylt Fyrretræer til Bolværket, 12 Alen lange, 24 Bøge- eller Fyrreplanker til Bul, 400 Læs Jordfyld ved vestre Bolværk og lige saa mange ved østre, 2 Pæle paa hver Side for med Sikkerhed at kunne køre over østre Vase. De 3 smaa Broer var ogsaa Træbroer og var forfaldne. ²⁾ Ved Gaardene Stavad i Thise Sogn har der i ældre Tid været Overgang over Ryaa, men den har vel næppe kunnet passeres til andre Tider end om Sommeren. Selve Navnet Stavad (Stav-vad) betyder antagelig et Vad, der er dannet af Tømmer (jfr. de norske Stavkirker og Stavvad ved Næsbyhoved Sø paa Fyn. ³⁾ I

»Jydske Efterretninger« for 11. Novbr. 1768 læses:

»Ulykkelig Hændelse. Sidst afvigte 27. Oktober om Aftenen Kl. 7 er en Bonde af Saltum Sogn og Bye, Søren Nielsen Thyboe, paa sin Hiemrejse fra Hammelmose druknet udi Stavaed Aae i Thise Sogn, hvor han formodentlig var kiørt vild. Han blev næste Dag derefter funden tilligemed Vogn-Kurven, og Vognen var skiltes ad«.

Chausseen Brønderslev - Assenbæk Bro - Saltum Kirke blev anlagt 1870 og følgende Aar.

Vi vender nu tilbage til Hovedvejen op gennem Vendsyssel over Hjørring til Skagen, hvilken vi foran fulgte til Hæstrup Mølle (se Side 34). 4. Februar 1726 lod Vejmaster Thomas Laursen Kjærulf

1) Maaske Broen mellem Thise og Hjermslev Hede.

2) Tgb.

3) Odense Amts Aarbog 1934, S. 515.

ved Horns og Vennebjerg Herreders Ting afhjemle Syn over Landevejen fra Hæstrup Mølle og nord paa til Skagen samt derfra til Understed. Synet var foretaget af Jakob Bertelsen i Vellingshøj, Jens Jensen i Gjurup, Jens Nielsen i Risager og Peder Sørensen i Ørnboel. Forretningen begyndte midtstrøms i Hæstrup Møllebæk og siden Nord, hvor derfra næst Broen har Sct. Ols Sogn nogle Favne, som findes ved Magt og vel repareret. Dernæst fra igen tager Sct. Hans Sogn sit Vej skifte op ad den høje Bakke og nord paa, hvor da i de Tider, at Vej- mesteren lod opbygge en ny Bro over bemeldte Hæstrup Møllebæk og den gamle slemme Vej der østen Vadet blev afskaffet, blev da af bemeldte Sct. Hans Sogn indrettet en dygtig ny Vej op ad bemeldte Bakke, som nu lettelig kan holdes i Stand, som findes og ved Magt. Kan ogsaa ved Aasteden faa Sand nok dertil. Nok længere i Nord over Brønderups Mark og Hjørrings Mark op til bemeldte Hjørring har Sct. Hans Sogn, som er god haard Markjord, men østen Bistrup maa jævnes noget bedre i Gaden. Fra nordre Side af Hjørring ¹⁾ og nord omkring Kap tajns Hus, ²⁾ som er god Sandvej, som undertiden maa jævnes, naar der har vaaren stor Regn, hvilket er til Raabjerg Sogn ³⁾ sit Vejskifte, som gaar omkring Tamburens Hus og lidet øster derfra og over et Vad, som Vejmasteren lod udskære en Grob for kort Tid siden, at Vandet kunde trækkes vester udi ad Hede og Mosen. Samme Sogneskifte kan holdes i Stand med Sand, men kunde ogsaa behøves i Vadet noget Lyng aarlig til Reparation. Dernæst ved igen fra bemeldte Vad og omkring Milepælen ⁴⁾ og nord over en Vase med Grober ved begge Siderne, hvilke Sogneskifter kan nogenledes repareres med Sand, men behøver ogsaa aarlig noget Lyng, og som aarlig Aar trænger til Reparation, hvilket Sogneskifte er til Jelstrup Sogn. Næst ved og ned nord over Heden igennem den søndre Bakke og ned til Varbro, som behøver hvert Aar Reparation og i Synderlighed næst op til Broen, ⁵⁾ Samme Skifte er til Sct. Ols Sogn. Fra nordre Side af bemeldte

1) Ved østre Side af Galgebakken ses endnu den dybe Hulvej "Gl. Skagensvej"

2) Kaptajn C. F. Walsdorf boede i Højene i Sct. Olaj Sogn.

3) Skal være Rubjerg Sogn.

4) I 1690erne(?) blev der sat Milepæle med ¼ Miles Afstand mellem hver langs Hovedvejene i Vensyssel.

5) Aar 1700 fik Byfoged Anders Paulin i Hjørring og Hustru Benaadningsbrev paa Varbro imod af Bropengene at vedligeholde Broen, som i mange Aar havde været helt borte. Brokornet var 1 strøgen Skp. Byg af hver Helgaard og ½ Skp. af hver Halvgaard og Bol i Horns Herred undtagen Astrup og Sindal Sogne, der svarede Brokorn til Asted Bro. (Jyske Reg. 113-1700.) Varbro blev ombygget af Amtet 1859.

Varbro og nord op igennem Bierby, derfra og øster omkring Tredholt op igennem Tredholts Skov; samme Sogneskifte er paa god haard Bund, som er magelig at holde i Stand undtagen ved den nordre Side bemeldte Varbro, hvor der maa tages vel i Agt at reparere aarlig med Ris, hvilket bemeldte Sogneskifte er til Bierby Sogn.

Fra bemeldte Tredholts Skov og nord paa over et Stykke af Uggerby Hede (Fejlskrift i Tingbogen, er Oddens Hede) og Mose og hen til Retholts Vad findes det meget elendigt og øde, som bestaar af slemme gamle Hulveje og Punser, som nu ses, at Ejerne til samme Skifter har i forrige Tider vaaren meget nachlässig at holde det i Stand, hvilket bemeldte Sogneskifte er Mygdal Sogn tilhørende. Endnu fra bemeldte Retholts Vad og nord over bemeldte et Stykke af Uggerby Hede og hen til et Led, som kaldes Slagled.

¹⁾ hvor der endnu er ingen Ejere til, hvilket Stykke Hedebund ej kan være foruden Ejere og Reparation. Samme Jordsmon bestaar af slemme Punser og Huller, som haardelig for den Rejsende behøver Reparation, som nu ingen ved, at det i nogen Tid har heller været repareret, saasom i Nærværelsen eller i bemeldte Herred ej vides nogen, at jo er i forrige Tider tildelt Vejskifter paa Landevejene undtagen Asdal Sogn, som og er i Nærværelsen; synes derfor, at saasom samme Hede er kun magelig at holde i Stand og derhos ikkun et kort Stykke Jordsmon, kunde forbemeldte Asdal Sogn tage imod samme bemeldte Stykke Vej at holde i Stand, som intet kan hindre dennem, fordi det er dem saa i Nærværelsen, om det ellers er med Højvrighedens Tilladelse.

Fra bemeldte Slagled og nordøst over Uggerby Mark ned ad en høj Bakke og til Uggerby Bro, over bemeldte Bro og øster igennem over Stabæks Mark og øster til en Milepæl; samme Skifte er Uggerby Sogn tilhørende. Samme Sogneskifte findes at være vel nok udi forleden Sommer repareret, saa og endnu i Stand undtagen vestre Side af bemeldte Bro, hvor der udi en meget høj Hulbakke, som samme bestaar aleneste af Vældpunser og Ler, som uforbigængelig kan holdes i god Stand, medmindre samme Morads bliver bedækket med Ris, og i samme Væld og Morads maa og synes haardelig at behøves en liden Loftbro for de Vandspring og Væld, som kommer af bemeldte Bakker og ned igennem Alvejen og fordærver den. Hvad Ris og Lyng dertil behøves, synes os magelig og lettelig at kunne nydes paa bemeldte Asdal Hede saa og Uggerby Hede, om det maa tillades, saasom Ejerne til bemeldte Sogneskifte bor i Uggerby, saa og en

1) Led til at lukke.

Del af dem er Asdal tilhørende. Ellers bemeldte Uggerby Bro findes i god Stand. Fra bemeldte Uggerby Sogneskifte findes at være hvert Aar repareret, siden Uggerby Bro blev igen opbygget. Samme Skifte bestaar nogenledes af haard Bund, som findes i temmelig god Stand, og i samme Skifte findes en dygtig Loftbro over en Bæk, som gaar igennem Tversted By. Samme bemeldte Bro holdes i Stand fra Ejeren til Nørre Elkjær, som er vel opbygget og holdt i Stand.

Fra Hjørring og nordost og ud til Stranden, som Tversted Sogneskifte endes, findes Milepælene i Stand, mens alt siden langs ud med Stranden er bemeldte Milepæle ej at finde, som synes at være bortskyllet af Søen«.

Fra Tversted Øster Klit til Raabjerg Skiver gik Alvejen langs Stranden og derefter tværs over Landet forbi Raabjerg Kirke til Bunken. I godt Vejr kunde man ogsaa benytte Stranden til Kandestederne og Højen. 1625 beklagede Præsten i Tversted sig over, at hans Præstegaard laa paa en almindelig Landevej for Kongens Folk, som skal vandre igennem Landet fra Aalborg og til Skagen. ¹⁾ Tversted Kro fandtes o. 1850, men er antagelig langt ældre.

Ovenfor er nævnt Uggerby Bro, der førte over et af Vendsyssels største Vandløb. Tidligst var der nok ved Uggerby et Vadested ca. 300 Alen vest for den senere Bro, idet der her er fundet Stenpikning. ²⁾, men allerede tidligt var her en Loftbro. 22. Juni 1635 indstævnedes Sognemændene i Sct. Hans og Sct. Olai Sogne for at modtage Tilbud, om de vilde svare Brohavre til Uggerby Bro som tilforn, eller de selv vilde holde Broen vedlige. Hertil svarede de, at da der fremlægges Tingsvidne om, at der er givet Penge af dem, der vilde over Broen, saa maatte de, der oppebar Bropengene, ³⁾ ogsaa gøre Broen i Stand og tage Penge for Benyttelsen af Broen herefter som tilforn, undtagen det med kongeligt Brev eller 24 Mænds Vidne kan bevises, at det er paalagt Herredsmændene i Vennebjerg Herred at vedligeholde Uggerby Bro i Horns Herred. Vennebjerg Herreds Beboere havde 7 Broer i Herredet at færdigholde, og en Del svarede Korn til dem, ligesom de gav Tømmer og Sten til

1) D. H Wulff: Vendelbo Stift, S. 108

2) Vendsyssel Tidende 23. Decbr. 1932 og 2. Oktbr. 1934

3) Herskabet paa Asdal.

Vedligeholdelsen, men de havde ingen Hjælp hertil af Horns Herred.

¹⁾ 1725 havde Uggerby Bro været øde i mange Aar, men var da blevet opbygget.

Den 22. Februar 1752 fik Ejeren af Asdal kgl. Bevilling til at oppebære Bropenge af Uggerby Aa undtagen af de Bønder, som svarede Brokorn til Broen. - Asdals Ejer skulde til Gengæld holde Broen i forsvarlig Stand, saa ingen kunde have Grund til at klage, og ved Ejerskifte skulde Bevillingen fornyes. ²⁾

Bropengene var:

For en Træ- eller Bondevogn ..... 1 Skill.

en Post- eller beslagen Vogn ... .2 -

en ridende Person. .... 1 -

og de Vedkommende skulde passere frit tilbage.

For hver Chaise eller Karosse ..... 4 Skill. hver Vej

en Møllesten ..... 6 - - -

en Humlekærre ..... 6 - - -

et Par Høveder ..... 1 - - -

et Par ledige Heste ..... 1 - - -

Broen laa til Asdal indtil 1802, da Handelsmand Peder Baltzersen i Kjul afhændede sin Halvdel af Asdal, men beholdt Uggerby Bro, som 1821 ved Tvangsauktion over Baltzersens Konkursbo blev solgt til en Privatmand, og senere skiftede den ofte Ejer. Indtægten af Broen var da 24-30 Tdr. Korn aarlig. 1860 overtages Broen af Hjørring Amt, der 1871 erstattede den gamle Træbro med en Jernbro (som 1934 er ombyttet med en bredere i Jernbeton). Paa nordre Side af Broen laa »Brohuset«, hvor Bropengene opkrævedes, men Folk vedblev længe at køre eller ride gennem Vadet vest for Broen for at spare Udgiften. ³⁾ I Brohuset var ca. 1850 privilegeret Kro og antagelig tidligere upriviligeret. Den blev nedlagt 1905.

Efter at være naaet til Skagen fortsatte Synsmændene derfra langs Østkysten til Skellet mellem Jerup Mark og Kragsskov i Elling Sogn, og om Vejen her hedder det i Synsvidnet af 4. Febr. 1726:

1) Vennebjerg H. Tgb. 1635, Bl. 128

2) Hjørring Tingbog 11. April 1752

3) Vends. Tid. 2. Oktbr. 1934

»Paa den østre Vej fra Skagen af til Aalbæk køres med Stranden, men fra bemeldte Aalbæk og sønder over Knasborg Aa og siden sønder. Vejskiftet er jævnet og temmelig god Vej, men er mesten med Sandbund og findes ved Magt. Samme Sogneskifte er til Raabjerg Sogn, og som et Stykke ved søndre Ende af bemeldte Raabjerg Sogneskifte har i nogle Aar lagt øde og ej bleven repareret af den Aarsag, Vejmasteren har ikke kunnet befunden nogen Ejere dertil, men har i Dag ved Synets Nærværelse opsøgt Vidnesbyrd, at Raabjerg Sogn har hidindtil i nogle Aar skubbet det af sig, som ellers nu bevises dennem med Rette at skal holde i Stand, som kontinuerer op til Horne Sogneskifte. Fra bemeldte Sted og længere syd-vest over Jerup enge er en Vase paa meget blød, moradsig Lyng, som dog er ulastelig udi saadanne vaade Vejrlig, men findes vel opfyldt med Jord og Sand. Samme Sogneskifte er til Horne Sogn. Fra bemeldte Horne Sogns Skifte og over samme Jerups Enge op til Jerup Mark er og ligeledes over moradsagtig Bund en Vase med Grober ved begge Siderne, er og ligeledes i dette Aar som og i forrige Aaringer vel nok opfyldt med Jord og Sand, men fordi Grunden er saa blød, behøves derfor højfornøden at have Brunjord eller Ris deri aarlig kan ligeledes faa derved noget Lyng, om det maa tillades. Samme Vase og Skifte er til Tornby Sogn. Derfra igen og sønder op til Jerups Mark dige er temmelig god Bund, findes ved Magt, er og magelig at holde i Stand. Er til Bindslev Sogn«

I Aalbæk var der Kro 1849, og Borgmester Fedder Hansen Høyer i Skagen fik i 1680erne Tilladelse til Kro hold i Vagthuset i Jerup ¹⁾).

I Synet over denne Vej er ovenfor nævnt Knasborg Aa, over hvilken der førte et Vadested, som var meget farligt at passere til sine Tider. Herom skrives 1830 ²⁾): »Knasborg Aa er noksom bekendt farlig at passere, om Sommeren undtaget. Flere Mennesker har her været i Livsfare, og fejler jeg ikke meget, har endog Mennesker sat Livet til her. Allerfarligst er Overkørslen i Tøbrud, naar Vandet er aabent i Midten af Aaen og Bredderne belagt med Is, da Vandet da svulmer op, saa Heste og Vogn kan svømme og rives bort af den stærke Strøm. Vel kan man undertiden ved lavt Vande i Havet køre over i Strandkanten, men slig Overfart er forbunden med Fare formedelst Kvæksand og er en halv Mil Omvej. At anlægge en Bro over Knasborg Aa vilde vistnok ikke være umuligt.

1) Vends. Aarbøger 1928, S. 161.

2) Vends. Aarbøger 1931, S. 98.

Vel var der en Tid. Da dette ikke lod sig gøre, da Strækningen mellem Knasborg og Aalbæk var en bar Sandslette lig en Sandbred, maaske endog med Kvæksand nærmest Aaen, hvilken med stærk Vandtilløb overskyllede en stor Del af Sletten. Men efter at denne Slette er sammengroet og bevokset med Græs, er Jordbunden bleven fastere og Aaen sammentrængt til et smallere Løb med faste Aabrinke, der efter sagkyndiges Paastand godt tillod en Bros Anlæg tæt vesten for nuværende Overkørsel, hvor Aaen ikke er 10 Alen bred«.

Om Overkørslen over Jerup Aa og Kragsskov Aa skriver samme Indsender til »Den cimbriske Iagttager«:

»Ved Jerup Bys søndre Markskel er en Aa, ¹⁾ hvorved allerede i flere Aar ingen Bro har været. Aaen er vel ikke dyb, men Ned- og Opkørslen er farlig og besværlig. Vej kendte Folk tager derfor en Sidevej, hvor der er lagt nogle Brædder over Aaen, der skulle forestille en Bro, men er uden Rækværk. Broen over Aaen ved nordre Side af Jerup By ²⁾ har i lang Tid ingen Rækværk haft paa venstre Side, og flere Kørende med sky og muntre Heste har været i Fare for at styrte ned af Broen«.

I »Aalborg Stiftstidende« Nr. 11 for 1842 kritiserer en Rejsende Overkørslen over Knasborg Aa og siger: »Sandsynligvis vil man antage, at man for at komme over denne Aa (der med rivende Strøm styrter sig ud i Havet) ogsaa kommer over en Bro, saaledes som det ellers sædvanligt er Skik i denne civiliserede Verden; men nej, langt fra. Over Knasborg Aa skal man vade eller rettere svømme, saa Passagen herover er et for den Rejsende næsten livsfarligt Vovestykke, og, som det erfares, have allerede flere Heste og Vogne været i Fare for at tilsættes ved at passere over dette vanskelige Farvand, hvorover endnu intet Søkort haves. Indsenderen heraf slap med Nød og Neppe efter mange Pejlinger og Skuden eller Vognen halvfuld af Vand over dette Punkt, der er Kronen paa Vejvæsenets Elendighed i Hjørring Amt. Paa Forespørgsel om, hvorfor man havde indrømmet Knasborg Aa dette farlige Herre- dømme, var Svaret overalt, at der herover baade af Private og Herreds- fogeden for mange Tider siden var indgaaet Indstilling til Amtet, og at Beboerne der i Nærheden endog havde tilbudt at ville lægge Bro uden Betaling for det Offentlige, naar de blot maatte have 2 Skill. i Bropenge af hver Passerende; men hverken Klage, Indstilling eller Tilbud havde frugtet. Enten maa Knasborg Aas Nymfer staa i særlig Gunst hos Amtmandsskabet i Hjørring eller ogsaa

1) Kragsskov Aa.

2) Jerup Aa.

Kammerherre Graah ¹⁾ ikke havde lært dem at kende i deres værste overmodige Skikkelse, eftersom han kun har inspiceret denne Vej, naar Flodnymferne laa i deres søde Midsommerblund, hvisaarsag han rimeligvis ikke har nænnet at paalægge dem Lænke. Kort sagt: Klager, Indstillinger og Tilbud om Amtets Afhjælpning have intet frugtet. Kammerherre Graah har forholdt sig stiv og urokkelig i sin Beslutning, eftersom han alene ved, hvad der kan tjene til Amtets Bedste. Om forøvrigt denne Stivhed saavel i sin Natur som i sine Følger hører til de Egenskaber, der gør en Amtmands Embedsførelse til et lysende Mønster, vil Indsenderen overlade til hver den, der lykkelig er passeret Knasborg Aa, at bedømme«.

Nogle Dage senere - »Aalborg Stiftstid.« Nr. 16 - tager en anden Indsender under Mærket »-n« Amtmanden i Forsvar og skriver:

»at da Grunden, hvorover Knasborg Aa løber, er saa løs og Strømmen saa rivende, at en Bro derover ved første Tøbrud maatte ødelægges, eller dog kun den Bro kunde modstaa Ødelæggelsen, som var af saa kunstig og kostbar Bygningsmaade, at Amtets fattige Bønder ikke uden stor Besværlighed kunde udrede Omkostningerne, saa maa vi anse det for rettest, at de Rejsende fremdeles, naar Aaen er vanskelig at komme over, tager Vejen nærmere Gaardbo Sø«.

Han siger endvidere, at det beror paa en Misforstaaelse, at Beboerne skulde have tilbudt at lægge Bro mod at oppebære 2 Skill. af hver, der passerede den, thi Trafiken over Aaen var saa lille, at disse Broenge ikke engang var nok til at lønne den Karl med, der skulde opkræve dem. Efter hvad Provst Fred. Nielsen fortæller i sin Pjece »Vendsyssel og Vendelboerne«, S. 19, kom der nu (18^{42/43}) Bro over Knasborg Aa, men ogsaa her var Amtmand Graahs Broanlæg højst mærkeligt, idet Broen anlagdes uden Opfyldning, »saa den blev saa høj, at intet Læs kunde trækkes derover; men saa nøjedes man med som forhen at køre ved Siden af Broen igennem Aaen, hvad jeg selv oftere har gjort«. Dette Broanlæg gav Anledning til en Avisfejde, og ofte taltes der om Amt- mand Graah og Knasborg Aa.

1854 anlagde Amtet en Vej fra Frederiks havn til Skagen,

¹⁾ Jens Andreas Oraah var Amtmand i Hjørring Amt 1822-1843, da han blev forflyttet efter at være kommet i Opposition til en stor Del af Amtets Beboere, bl. a. for sin Vejadministration.

hvilken fra Hulsig til Skagen snoede sig gennem Klitterne.

7. Januar 1726 blev der paa Horns og Vennebjerg Herreders Ting afhjemlet et lignende Synsvidne, som det Side 48 omtalte, angaaende Landevejen fra Jerup Mark til Skellet mellem Flade og Understed Sogne.

Peder Nielsen i Graarup, Henrik Andersen i Tolne, Christen Jørgensen i Sortkær og Styge Svendsen i Køgstrup havde synet Vejen i Elling og Flade Sogne, nemlig fra søndre Side af Jerup Mark og sønder forbi Krogs gaard og et et lille Vad. ¹⁾

»Samme er over noget Hedebund, som bestaar af adskillig ujævn Grund og med Vad. Samme Sogneskifte maa aarlig Aar jævnes formedelst adskillige Vandløb i Landevejen, saa og mange Steder Jorden af løs, ren Sand. Samme Sogneskifte er til Astrup Sogn.

Derfra igen og længere sønder tager Mosbjerg Sogn sit Vej skifte, som kontinuerer hen forbi Nilstrup; samme Sogneskifte er af lige Beskaffenhed som næstforrige, som hvert Aar behøves at maa være repareret og jævnet formedelst dette løse rendendes Sand samt og Vandløb af Heden. Fra bemeldte Mosbjerg Sogneskifte og der længere sønder over samme Hede tager Sindal Sogn sit Vejskifte. Samme er og med løs Sand og Vandhuler, som har Fald ind paa Landevejen, som ses nok at har der udi vaaren repareret og jævnet, men formedelst dette overflødige Vand, som kommer ned af den vestre Mose og Hede, kan der ingen gøre det i bedre Forandring, inden Gud giver bedre tør Vejrlig. Derfra igen og sønder til en Pæl, som er et Skel imellem Soggenes Skifter, tager Tolne Sogn sit Vejskifte, hvilket bemeldte Sogneskifte er lige og af samme Beskaffenhed som næstforrige, men dog med langt mere og overflødige Vand; synes nogenledes at kan til Foraaret, om Gud vil give bedre Vejrlig, da at gøre nogle Grøfter øster fra Landevejen, som der synes at trække noget bort af Vandet. Ingen anden Raad synes derfor at kan hjælpe.

Fra bemeldte Pæl og sønder over Marken og ned til Lerbæks Mølle tager Elling Sogn sit Vej skifte. Samme Skifte er baade ondt og middelmaadigt, findes dog i Stand og repareret, som og aarlig Aar maa repareres og maa have Hjælp; hvor der ved bemeldte Lerbæks Mølle findes, Vejen at skulle

1) Vel Vinvad.

gaa over en Bro ved bemeldte Mølle, samme Bro ses at være ganske øde, saa ingen kan komme derover og ej heller over Aaen ¹⁾ formedelst overflødig Vand, hvor der da ingen kan komme enten til eller fra Fladstrand og Sæby samt Skagen, med mindre de maa køre langt vesten om ved Ellinggaard samt og over Elling Mark, ²⁾ sorn og er forment, hvad det er en meget stor Fortræd ikke aleneste for den Rejsende, men for alle, som skal søge deres Næring daglig og maa lade det falde for samme øde Bros Skyld. Hvor da af Vejmasteren er os alle samtlige tilspurgt, hvem samme Bro har og er tilhørende eller og med Rette bør at holde i Stand, efterdi at der ved Aasteden udvises, at bemeldte Lerbæks Mølle, Aaen samt og Grunden paa begge Sider af Aaen er Etatsraad Bille ³⁾ tilhørende, hvorpaa de svarede, de vidste det ikke, hvo den skulde vedligeholde. Fra bemeldte øde Møllebro paa den østre Side af Aaen og sønder over Lerbæks Mark og forbi Lerbæk tager Ugilt Sogn sit Sogneskifte. Samme er paa god haard Bund, som findes i god Stand. Derfra igen og sønder ned forbi Podemesterens Hus ⁴⁾ og ned imod et Dige er en Vase med Grobe paa begge Siderne, hvilken Vase er paa moradsig Bund, en Del deraf, som aarlig Aar behøver at hjælpes med Ris, hvilket ses at være vel repareret hvert Aar, som og endnu i dette vaade Vejrlig er ulastelig, hvilket er til Aasted Sogn.

Derfra bemeldte Aasted Sogn og sønder hen over en Hede og Fællig tager Skjærum Sogn sit Vejskifte, som er baade middelmaadig og haard Bund; er saa slidsomt, men dog aarlig behøves Reparation.

Derfra igen og forbi Strandkirken ⁵⁾ vesten om Fladstrand og ned til Bommen ⁶⁾ tager Hørmested Sogn sit Vejskifte, hvilket Sogneskifte er nu i Morads, og det formedelst paa samme Vejskifte er saa meget daglig Kørsel med Tørv at være ført til Fladstrands Skanse og derfor til videre hen et andet Aar maa have og behøver stor Reparation.

Fra Fladstrands Bom og sønder et Stykke over Fælledet, der tager Gjærum Sogn sit Vejskifte. Samme er paa haard Bund, men behøver dog aarlig Aar at jævnes og repareres. Derfra igen og længere sønder endnu over Fælledet, som er af sandagtig Bund og Hulveje,

1) Elling Aa.

2) I Strandby i Elling Sogn blev 1737 oprettet privilegeret Kro (Vends. Aarb. 1928, S. 143).

3) Jørgen Bille til Ellinggaard m. v. 4) Nu Lerbæk huse

5) Fladenstrands Kirke

6) Indkørslen til Fladstrand (Frederikshavn), hvor der var en Konsumtionsbom (Toldbom).

som om og aarlig Aar trænger haardt til Reparation, hvilket samme Skifte er til Lendum Sogn. Endnu derfra og længere sønder over Bangsbo Mølle tager Flade Sogn sit Vejskifte. Samme bemeldte Skifte er og af løs sandagtig Bund med Hede og Banker, findes dog i Stand og velrepareret. Fra bemeldte Møllebro og øster ned norden om Bjerget ¹⁾ og ned til Engledet er en Vej, som er dannet af Naturen med Sten og haard Bund, som Mestendel kan være foruden Reparation. Fra samme Led og sønder ned over Rønnest eller Bangsbo Enge, saa kaldet, tager Flade Sogn igen paa ny sit Vejskifte, som er meget vel repareret og i Stand. Dernæst ved igen tager Gjørsum Sogn sit Skifte. Derved igen og længere sønder tager Understed Sogn. Nok endnu Volstrup Sogn tager Vej skifte der sønder fra igen, hvilke alle 4 Sogneskifter findes vel repareret og i god Stand, som er overens lige dermed. Derfra igen tager Torslev Sogn Vejskifte, som over nogle Enge er til Nør Knuden; samme Skifte synes noget daarligt, og berettes, at en Del af samme Sognemænd skal findes noget vrangvillige og uhørsom til at møde til Reparation, hvor de har lige saa god Lejlighed til at holde deres i Stand, som ellers de andre. Dernæst ved igen tager Hørby Sogn sit Skifte, er udi temmelig god Stand undtagen en Punse med en Tronke ²⁾ igennem Vasen; vil hvert Aar have Hjælp af Ris eller Lyng. Dernæst sønder fra igen tager Karup Sogn sit Skifte, som gaar igennem Jeggens Lund ³⁾ og til søndre Side af Vennebjerg Herred, som er det sidste, som findes, og ved god Stand. Hvilke bemeldte alle 7 Sogneskifter er af Vejmasteren indrettet, ført i god Orden og Stand, som ellers i forrige Tider laa elendig og jammerlig øde, som da bestod aleneste i Punser og Huller samt med mangfoldige og meget store Stene, som maatte tages op af Vasen og Vejen, som den skulde dannes, og da i forrige Tider ej var nogen Ejere til slige Steder at reparere, hvilket synes os at være saa vel for de Rejsendes som og flere et meget god og ypperligt Gavn, som og i Synderlighed da Vejmasteren nød den Godhed, at velbaarne Lave Arentfeldt til Bangsbo ham gav Tilladelse til at lægge Vejen og slig en bred Vase med Grober ved begge Siderne paa sin bedste Engbund, som nu Vejen gaar fra Markmandens Hus ved vestre Ende og langs ned igennem til Jeggens Lund.

1) Pikerbakken.

2) Tronk, Trunde, Tramp er en udhulet Træstamme eller Rende af 4 sammentømrede Planker til Vandet at løbe igennem.

3) Jeggens Lund laa paa begge Sider af Herredsskellet, altsaa baade i Flade og Understed Sogne.

og derforuden berettes, at bemeldte Lave Arenfeldt og har givet og foræret fire Tronker, alle smaa Loftbroer, som findes udi bemeldte Vase, samt og de Rør, dertil blev forbrugt den første Gang.

Udi bemeldte Horns-Vennebjerg Herreder findes 4 Broer: Først Varbro, som findes meget vel opbygget og repareret af dem, som har den i Fæste, forrige Byfoged i Hjørring, salig Anders Paulins Enke. ¹⁾ Dernæst Uggerby Bro, som udi saa mange Aar har lagt øde, indtil at efter Vejmeesters Omhyggelighed for den Rejsende drev saa hart derpaa, at den er bleven opbygget igen, som og nu er i god Stand og er Asdal tilhørende. Nok en ditto Bro, mindre, over Tversted Bæk østen for Risager, som Monsr. Lars Hauch ²⁾ har ladet opbygge, som og er hannem tilhørende. Endnu Bangsbo Møllebro, er i god Stand, som er bemeldte Bangsbo tilhørende. Endnu den 5., som er ganske øde, ved Lerbæks Mølle, findes at være en stor Jammer for Rejsende saa vel og for mange Sogne nær og fjern og i Synderlighed næste Naboer, som skal søge deres Næring og kan ej komme enten til eller fra hinanden, hvor det og synes os ikke at kan vides af hvad Aarsag samme Bro ligger nu saa længe øde, eftersom det ikke er Vejmeesterens Skyld, at han jo nok har gjort sin Flid til at ville have den i Stand tillige og med de andre; men beretter ikke at maa eller kan blive vidende, hvem samme Bro er med Rette tilhørende at skal holde i Stand, eftersom formenes, den ej har paa Herredets Bekostning i forrige Tider vaaren holdt i Stand.

For samme Veje og Broer synes os at være baaren meget god Omhu og Nidkærhed, for, som os er vitterligt, at ingen Aar gaar forbi, at jo alle Sogneskifter og haarde Skifter bliver repareret samt Broerne og Trankerne, som og findes i god Stand efter den slette Lejlighed, som har vaaren i dette Aar med dette meget og langvarige daglig Regn og Vand, som os synes, at intet Menneske har kunnet udrette og drevet mere eller bedre Tjeneste til Vejenes samt Broernes Bestyrkelse, end vi ser at være udrettet; men dette aleneste af Mangelen, at Vejmeesteren nyder intet til Vejenes Bestyrkelse, som han kan lade indrette nogen haard Bund af, som er Ris og Lyng.

- 1) Johanne Pedersdatter Naschou, død 1739.
- 2) Til Nørre Elkær

For samme Syn, Besigtigelse og Forretning vi tilstaar at have udi
Vejmesterens Nærværelse gjort vort yderste Flid og Skønsomhed
med største Troskab og Nidkærhed saa sandt hjælpe os Gud og hans
hellige Ord.

Jæggen udi Understed Strand, d. 24. Decbr. 1725.

Vi har nu fulgt den saakaldte vestre Landevej eller Kongevej fra
Nørresundby over Jerslev Broer til Hjørring og derfra over Bjergby
og Tversted til Skagen; vi har derefter fulgt den østre Landevej fra
Skagen over Fladstrand til den tidligere Herredsgrænse mellem
Vennebjerg og Børglum Herreder, hvilken tillige var Sognegrænse
mellem Flade og Understed Sogne. Vi vender os derefter til den østre
Landevej fra Nørresundby til Understed.

C. Klitgaard

Vendsysselske Veje

Fra Middelalderen til ca. 1860.

Historisk-topografiske Studier

I Kommission hos H. F. Sigtets Boghandel, Hjøring.
Expres-Trykkeriet (Oluf Jørgensen).
1936.

Den OCR scannede bog er delt op i 3 dele.

Del B de kapitler og sider som er vist her under

INDHOLD.

2. Sundby-Sæby—Fladstrand -----	60
3. Sundby-Hals-Asaa-Sæby -----	75
4. Sundby-Aaby Bro -----	77
5. Hjørring-Ilbro-Sæby -----	81
6. Hjørring-Ilbro-Fladstrand -----	85
7. Hjørring-Mosbjerg-Fladstrand -----	89
8. Vejene i Hvetbo Herred -----	91
9. Hjørring-Løkken-Nordvestvedsyssel -----	94
10. Aaby Bro-Aggersund eller Thy -----	105
11. Ryaa -----	115

2. Sundby-Sæby-Fladstrand.

Som omtalt Side 7 gik der en Alvej fra Nørresundby over Loftbroen og Lan gbroen til Lillebroen ved Hammer Bakker, hvor der var et Vej knudepunkt. Ved Lillebroen syd for Bakkeøen spaltedes Vejen i 3 Grene, af hvilke Hovedgrenen førte i Nord og var den foran omhandlede vestre Land evej gennem Vendsyssel. En anden Gren gik mod Nord vest over Melsted til Vang i Sulsted Sogn og videre vest paa til Biersted og Aaby Sogne. Den tredje Gren førte sønden om Bakkepartiet til Gaarden Attrup, hvor Vejen atter spaltede sig i en Gren mod Sydøst over Horsens og Vesterhassing til Hals samt en Vej mod Nordøst, syd og øst om Storskoven i Dronninglund Sogn til Sæby og Fladstrand. Det er denne sidstnævnte Vej, der her skal omtales. Den var som Hovedvej næppe saa gammel eller saa betydningsfuld for Forbindelsen mellem Sundby og Sæby-Fladstrandegnen som den vestre Alvej, og om den østre Alvej har jeg overhovedet ingen Efterretninger fundet før ved Aar 1680, selv om man vel ikke kan betvivle, at der allerede tidligere var en Vej her. Men det maa erindres, at Samfærdselen mellem Sæby, Vorsaa-Aalborg hovedsagelig foregik ad Søvejen, og ogsaa efter 1850 regnedes den østre Amtsvej til de mindre Landeveje. Ved de store Vejarbejder 1725 blev ogsaa den østre Vej »grundforbedret« og som nævnt Side 34 blev der ogsaa 20. Decbr. 1725 ved Børglum- Jerslev Herreders Ting taget Synsvidne angaaende dens Tilstand og ligeledes 14. Decbr. 1725 ved Kjær Hvetbo H. Ting. Fra Attrup i Hammer Sogn førte Vejen mod Nordøst, indtil den stødte paa Geraa, som dannede Grænsen mellem Kjær Herred og det daværende Jerslev Herred. Lidt vest for Lyngdrupgaardene førte en Loftbro over Aaen, hvilken Bro dels kaldtes »Herredsbroen« - og dels Lyngdrup

SUNDBY-SÆBY

Bro eller Faurholt Loftbro efter den nærliggende Gaard Faurholt. 21. Jan. 1684 stævnedes Amtsskriver Peter Klein Beboerne i Vidstrup og Skallerup Sogne for Bropenge til Lyngdrup Bros Vedligeholdelse (Vennebj. H. Tgb.). Broen, der ombyggedes 1859 af Aalborg og Hjørring Amter, omtales ogsaa 1703. Der var da paa begge Sider af Broen en ret lang Vase, der sydligst kaldtes Kinder p Vase ¹⁾ og oppe ved Aaen Lyngdrup Vase. Her var der 1708 ²⁾ og senere en Kro, der hed Nykro, hvilket Navn jo vidner om, at den ikke var af gammel Oprindelse; den siges 1748 at ligge »ved Hjallerup Vase«, og den blev nedlagt 1777, efter at Ejeren af Langholt 31. Decbr. 1748 havde faaet Bevilling til den. Forholdet var, at der ca. 1744 var blevet oprettet en privilegeret Kro i Hjalleru p, der endnu bestaar, selv om den 1858 er flyttet længere mod Nord, idet den ældre Kro var Gaarden »Frederikshvile«, som fik dette Navn, da Frederik VII engang som Kronprins overnattede her, fordi et Brev fra Herredsfoged Gad i Sæby om, at Kronprinsen ønskede at overnatte paa Dybvad, ikke var kommet Godsejer Winkel i Hænde. 5. Juni 1721 fik Vejmaster Thomas Kjærulf Synsmænd til at syne et Morads norden for Nykro paa Lyngdrup Vase, hvor der ønskedes en middelmaadig Bro i Stedet for en Tromp, der ikke kunde tage Vandet. Af Vejsynet i Kjær Herred 14. Decbr. 1725 ses, at Vedligeholdelsen at den østre Landevej fra Herredsbroen til Nørresundby var indrettet saaledes:

Fra Broen og et Stykke i Syd havde først Ø. Hassing og dernæst Ulsted Sogne deres Vejskifter, som nogenlunde kunde holdes i Stand med Sand; saa fulgte V. Hassing Sogneskifte, som var $\frac{8}{4}$ Mil langt og gik til Hulvejen ved vestre Ende af Vodskov Mark og et Stykke ned paa Lillebrovase. Der var vaad Bund, men en Del af Vejen kunde repareres med Jord og Sand, fordi Vandet derfra havde Fald, men en Del krævede ogsaa Ris og Lyng, som Herskaberne paa Langholt og Vraa kunde hjælpe med. Ved nordre Ende af Lillebrovase forenedes den østre Landevej med den vestre, og herfra og til nordre Ende af Langbrovad havde Bjørum i Vadum Sogn sit Vejskifte. Langbrovadet krævede ingen

1) Petresch-Christensen: N. Sundby II. 32.

2) Børglum-Jerslev Tgb. 1. Aug. 1708, Kromand Morten Pedersen.

istandsættelse, men fra dets søndre Ende og syd paa, hvor Hammer Sogn havde Vejskifte, var der et meget fordærveligt Morads af Blaaler og Dynd, som ikke kunde holdes i Stand med Jord eller Sand og knap nok med Ris aarlig, saa det var stærkt paakrævet, at der er blevet lagt en Stenbro med Grøft ved Siden. Derefter havde Vadum Sogn sit Skifte, som gik vester over den store Loftbro og hen mod vestre Side af Langbro Kær. Det bestod ligeledes af Blaaler og var slemt at holde i Stand, fordi der intet Sand kunde faas i Nærheden, og Vejmasteren havde mange Gange maattet købe Lyng og Ris dertil for sine egne Penge og ladet det lægge deri, særlig 60 Favne øst og 100 Favne vest for Loftbroen, hvor Grunden ogsaa bestod af ene Ler. Da det hele Land« (ø: Vendsyssel), som kommer ad begge Veje, nødvendigvis skal over her, hvor der er en »elendig Tilstand«, foreslaas, at de 60 Favne bliver belagt med Sten ligesom ved Jerslev Bro, og hver Gaard i de Sogne, hvor der var Sten, burde køre et Par Læs Sten hertil om Sommeren, naar Vejen var tør, og saa lade dem nedlægge af en Brolægger paa Bøndernes Bekostning, da disse herefter slap for Istandsættelse af Vej skiftet og megen forgæves Møje. Det øvrige af Vadum Vejskifte var ogsaa »ond Bund«, og der var ikke andet at vedligeholde med end Sand af Vejgrøfterne, og hvis Stiftamtmanden ikke vilde kræve, at det mdannedes til Stenvase, henstilledes det til ham at kræve den fornødne Lyng eller Ris til Vejens aarlige Vedligeholdelse og at bemyndige Vejmasteren til at afholde Udgiften ved Køb af Lyng mod Godtgørelse fra Amtstuen, der kunde fordele Bekostningen paa Herrederne ligesom ved andre Broers Reparation. Efter Vadum Sogneskifte fulgte Bierstedes. Nørhalne Bys Skifter over Uttrup Hede var ikke saa slemt, men Biersted Bys Skifte var paa nogle Steder paa moradsagtig Bund paa Uttrup Hede ved Milpælen, hvor Bjørnkærs Ejer Jakob Jørgensen Glerup maatte sørge for, at der kom Ris eller Sten paa Vejen. Længere vest paa i Biersted Skifte udkrævedes 2 Loftbroer. Dernæst kom lidt øst for Gildsig Bro Aaby Sogns Skifte, som gik til Uttrup Byled og over Sundby Mark, gennem Sundby og til Lindholm Bro og 48 Favne vesten Broen i Følge Vej indretningen 1703. Men i nogle Aar var der ført Proces mellem Herredsfoged Anders Madsen, der havde lavet Vejdelingen, og Ejeren af Birkelse om denne Ordning, og Synsmændene vidste ikke, hvad det var endt med, andet, end at Aaby Sognemænd kun havde repareret fra Biersted Sogneskifte til Uttrup Byled, hvor Grunden var blødt Sand, som udkrævede Ris, for at der ikke skulde dannes Vandpunser. Fra Uttrup Led igennem Sundby til Lindholm Bro havde Stiftamtmanden- saa paalagt

den Del af Sundby Sogn, som tidligere havde Vej skifte gennem Østbjerg Bakker, at holde i Stand, da det ikke kunde være uden Reparation.

Til Vejene i Kjær Herred var der tidligere leveret Ris fra Underskoven i Hals Skove, men da Prinsesse Sofie Hedevig 1716 blev Ejer af dem, vilde hun ikke tillade det, og Vejmesteren anmodede derfor Stiftsbe-
falingsmanden om at hjælpe til at skaffe Ris hos Skovejerne.

I den ovennævnte Vejsynsakt fra 1725 hedder det om den østre Landevej (i Jerslev H.), at den anfanger fra Herredsbroen og nord paa, men næst fra bemeldte Bro har de trende store Lyngdrupgaarde deres Vejskifter, som befindes at samme Personer for disse Gaarde at have været meget nachlassige (o: efterladende) og contrarig (o: tvære) til at besørge samme sine Skifter, som dog bor der straks ved og kan faa baade Ris og Lyng dertil at bestyrke det med.

Dernæst fra igen og nord paa har Hellum Sogn sit Vejskifte; har forhen saavel disse som og flere Steder og helst (o: mest) der i Nærværelsen vaaren elendig og skammelig øde, saa det er vitterligt, at mange Bæster baade Købmands- saavel og Borgerheste deri er bleven øde, som ses nu at være i Vejmesterens Tid samme Vase meget vel og højt opbygget, som bliver mestendels aarlig Aar trende Gange repareret med Lyng og Ris til saa længe, at den endnu paa sligt blød Morads og saa langvarende vaad Aar findes dog ved Magt, som synes os, at ingen kan have ringeste Aarsag til at give Klage der paa i nogen Maader. Har hidindtil og nogenledes faaet lidt Lyng og Ris der til. Bøndernes Husbonder af Langholt i Skæve Sogn ¹⁾ saa og af Høgholt.

Dernæst norden for igen tager Ørum Sogn sit Vejskifte; har forhen vaaren af lige Beskaffenhed som næstforrige, findes nu samme deres Skifter meget vel højt opbygget med Jord og Sand, men til samme Sogneskifter behøves haardeligen hvert Aar nogle Ris, og hvis den Anstalt ikke allernaadigst maa nydes, da i ringeste at maa tage Lyng dertil af Hellum Hede eller og af Allerup Fælleshede, synes os maatte endelig nydes som god Skik og Ret dertil, det at bestyrke Kongens almindelige Landeveje med, som ellers, at hver, der vil, tager frit Lyng, naar de lyster, som kører til Sundby og andre Steder med og sælger.

¹⁾ Langholt i Skæve var da blevet Selvejergaard, og Ejeren havde noget Bøndergods i Hellum.

Dernæst norden for igen tager Hellevad Sogn sit Vejskifte. Samme Skifte er over et Stykke Hede østen omkring Faurholt Mark; er ikke aldeles saa blød Bund som dette forrige, men dog med saadanne Punser, at der ej kan Vasen være bestandig, med mindre den maa og nyde noget enten af Ris eller Lyng, hvor i Nærværelsen er nok deraf, om det maa nydes.

Husbonderne for samme Sogn er adskillige: Børghlum Kloster, Ormholt, Nørre Ravnstrup og Dronninglund. Dernæst norden for igen tager Jerslev Sogn sit Vej skifte, som kontinuerer derfra og til Ny Kroer, nok der forbi og et stort Stykke Vejs der norden for. Som det meste af samme Sogneskifte er paa blød og moradsig Bund, kan uforbigængeligen (o: aldeles ikke) samme Sogneskifte være Ris foruden, men som en Del af Sognet bor i Skoveggen, kan og nogenledes faas nogle Ris; de andre kan faa Lyng, om de ellers er omhyggelige derfor. Hvor her ses, at samme Skifter er mange Sinde repareret udi dette Aar, men Mangelen er denne, at der i er ej Ris nok, og i samme Sogneskifte er en stor Loftbro, som kaldes Lyngdrup Bro, som findes at være opbygget af Vejmasteren tillige med de andre og det af godt Ege-Undertømmer, som findes ved Magt ¹⁾).

Dernæst norden for igen tager Hallund Sogn sit Vejskifte. Samme Sogneskifte er og paa meget blød, moradsig Eng bund, saa ingen kan holde det i god Stand med enten Jord eller Sand, med mindre der er af Ris til Hjælp. Samme Sogneskifte er saa slidsomt(?) (o : nogenlunde) og uden store Huller, som ses at være saa ofte opfyldt med Jord udi dette Aar, men som der ved begge Siderne af Vasen staar altid mangfoldig og overflødig Vand, som ganske ingen Frafald har, men da som i søndre Side af samme Vase er en gammel Landgrob imellem Lyngdrups Fædrift og adskillige Sognes Enge, synes os meget nyttigt at være, om samme Grob var vel opskaaren, at Vandet der og flere Steder fra Vaserne kunde trækkes bort. Og som da bemeldte Hallund Sogns Skifte er paa slig en Morads, kan det ej synes andet at være, end at jo Hallund Sogns Husbonde ²⁾ maa jo assistere sine Bønder med nogen »Purrerts« af sin Underskov til slig nødtrængende Brugelighed. Og derforuden imod den nordre Side af samme Skifte, som er Sigefald, bør ligeledes at være opskaaren en Grob øster ned for Vasen, for samme Vand kan siden trækkes fra Vasen, ikke aleneste fra Hallund Sogns Vejskifte samt en Del af Jerslev Sogns Skifter.

1) Synsmændene har glemt at anføre Proprietærene til Sognet, der var mange.

2) Kølkegaard.

Bønderne, som skulle skære samme Grobe, synes at burde være af Hallund Sogn, Ørum og Dronninglund Sogne, som med Tiden kan finde sig Nytte deraf i deres Vejskifte.

Endnu der næst ved igen og længere Nord paa har Dronninglund Sogn sit Vejskifte, som kontinuerer derfra og over alt Kæret op til Hja1lerup Hede og endnu over Heden og vester til Hja1lerup Mark. Samme Vej skifte bestaar udaf de daarligste og blødeste Engbunde, der er i ganske Vendsyssel, som dog befindes meget godt og vel repareret. Samme Sogneskifte er haard og fast i Grunden; alt dette bestaar aleneste i, at hendes Kongelige Højhed Prinsessen ¹⁾ giver aarlig Aar Ris og Lyng dertil, saa at ihvor meget det end regner, saa er dog Bunden haard af Ris og Lyng, ligesom den Rejsende ellers kunde køre paa haard Bund, hvilket har mislinget i forrige Tider, ihvorvel at Bonden da kunde faa nok at dække deri af Ris og Lyng, men forsømt, som er os ganske vitterligt, at endskønt om Midtsommers Tid udi den bedste Tørring har baade dette saavel og de andre Sogneskifter ej vaaren bedre, end at jo slet ingen kunde komme derover for Punser og Dynd, men maatte nødes at bruge en anden gammel Vej, som kaldes Sløren, som har vaaren brugt i gamle Tider, førend Vej ene blev indrettet. Samme gamle fortrædelige Vej gik langt vester op ved Hja1lerup Hede og siden over Kæret til Faurholt, hvilket ikke aleneste der var langt omkring, men ogsaa meget ondt, hvilket var kontinuerlig af og til indtil saa længe, at itzige (o: nuværende) Vejmester blev samme Vej betroet, som nu ses, og har ført slig i en anden og bedre Stand, som er os saa vel som mangfoldige flere vitterligt, at i forrige Tider maatte den Rejsende nødes til for Vejens Ondheds Skyld at ligge over i Sundby om Natten og der fortære sine Penge for Fares Skyld, hvilket ingen nu for Fare eller Fortræd derfor (behøver), men om Natten ej er saa mørk, at den Rejsende kan nogenledes se Vejen, kan han ogsaa for Fares Skyld fortkomme.

Derfra og øster igennem Dronninglund Sogn gaar samme Vej, som er Markjord og Hedebund til Ørsø By, hvilket er 5 Fjerdingvej, som ingen Ejere er til; kan nogenledes passere, foruden Reparation. Hvor der ved samme Ørsø By er et langt Vad, ²⁾ som bestaar Grunden der af aleneste Vældhuller, som ufejlbarlig 2 Sinde aarlig vil bedækkes med Ris, som ene ogsaa Dronninglund er tildelt at reparere, som ogsaa findes i god Stand og vel repareret-.

¹⁾ Prinsesse Sofie Hedevig, Ejer af Dronninglund.

²⁾ Torsvad eller ved Kobbermøllen, hvor der i 1600erne var Kobbertøjstilverkning.

I Ørsø var 1711 Kro, som Vej mester Thomas Kjærulf holdt; den eksisterede endnu 1773 efter at C. A. v. Plessen 1732 havde faaet kgl. Bevilling til den. Derfra og nordøst ned igennem Dronninglund Skov og Agersted Skov er ingen Ejere til at reparere, kan og nogenledes passere endnu uden Reparation igennem Skoven; men fra bemeldte søndre Side af Agersted By begynder Voer Sogns Vej skifte, som kontinuerer over Agersted Fællad samt og Voergaards Mark, indtil Sten broen tager ved ved Præstbro. ¹⁾ Samme er og et meget ondt og moradsigt Vejskifte at holde i Stand. Som og i samme Skifte findes 2 store Loftbroer, som kaldes Gammel og Ny Taabro ²⁾; deraf den ene altid har vaaren over Taabro Bæk, og som Grunden i samme Bæk hæver saa højt med Sand lige under den gamle Bro, befindes det, at Vejmasteren af Nødtrængen for Vandfloden maatte lade kaste en temmelig stor Loft bro nogle Favne der norden for, som tillige med den anden gamle Bro kunde føre Vandet igennem (fra) 4 eller 5 Strømme, som kommer af Dronninglund Skov og Voergaards Mark og gaar alt derunder, hvilken nye Bro holdes i Stand paa Herredets Bekostning, og den anden gamle Bro, som har vaaren af gammel Tid, holder Voergaards Ejere i Stand tillige med Præstbro, som er privilegeret. ³⁾ Nok endnu over Voergaards Enge ses, at Vejmasteren har ladet indrette en dygtig ny Vase i samme Sogneskifte, hvilket til samme bestaar alt af meget sid Engbund, som uforbigængeligen kan holdes i god Stand, med mindre at Bønderne jo har Ris til Hjælp hvert Aar, hvilket der kan fornemmes, at Proprietærerne der i Eggen, som ejer Underskoven, byder hardt op og vil ganske intet tillade dertil, som dog er nok derudaf og kommer dog ellers ingen til nogen Nytte. I samme Vejskifte findes at være for Vandfaldet paa samme Vaser, førend de blev bedre opbygget, 5 smaa Loftbroer til at bestyrke Dæmningen med. ⁴⁾ Af samme ses her nogenledes de 2 kan »mineceres« (o: undværes), men de trende kunne vel ikke mistes for Vandet, som ellers fortærer Vasen, og samme trende Broer behøver nu Reparation. Samme smaa Loftbroer tillige med den nye Taabro, som Vej mesteren har

1) Reedtz Thott til Voergaard fik 1787 Bevilling til Krohold her, men kun for Rejsende. (Vends. Folk og Land I. 151.)

2) Navnet betyder maaske to Broer, tæt herved ligger Togaarde (1610 Tougaarde). Taabro skrives nu Tabro, og Bækken, som den fører over, kaldes ogsaa Kvisselholt Bæk. Der findes iøvrigt flere Steder "Tovbro".

3) o: at der betaltes Bropenge for Passagen.

4) Vejen gik over Alfarvad, der ikke nævnes i Synsforretningen.

af Nødtvungenhed og efter Ordre ladet indrette, er alle i Voergaards Birk. Synes os at være Billighed, at bemeldte Birk er lige saa nær at betale slige Broers Bekostning som ellers Herredsmændene, eftersom de alle har Nytte af sligt. Proprietærerne i samme Albæk Sogn er først Voergaard og Rugtved, den 3. Ove Jespersen, ¹⁾ den 4. Ormholt.

Endnu derfra og nord over en stor Mark er en Mil lang, som ingen Ejere er til at reparere; kan og nogenledes være samme Steder Reparation foruden undtagen 40 Favne paa Grønhed ens Hede, ²⁾ hvor der gøres .haardt nok nødvendigt at reparere der over et Morads, som Landevejen gaar. Da som berettes, at der skal være nogle Gaarde i Hørby Sogn, som ikke har uden et lille Stykke Vejskifte, men ellers andre deres Naboer overalt har tvende, saa kunde de samme Gaarde reparere dette lille Hedebund, og helst at de bor der ved, synes os billigt at kunne være og dennem ej til nogen Forhindring. Derfra igen, som er over Grønhedens og Kragelunds Mark, ³⁾ nemlig (ved) Kragelunds Skov, der om søndre Ende af bemeldte Skov skilles 2 Veje ad og gaar begge hen til Sæby; den ene Vej gaar østen om Skoven ned over en Morads Hede samt og over en gammel Vase med Morads, og Punser er mangfoldige, som samme Vej og gaar ned ad en Gyde og sønder ind paa Sæby, hvor der 1½ Fjerdingvej fra Sæby staar en gammel Milepæl. Som synes ikke, at samme Vej kan enten være bekvem eller tjenlig for den Rejsende, men alene for Sæby Borgere, som har deres Mark- og Tørvevej, og ej har der vaaren repareret, det nogen nu ved af, og om samme gamle Vej skulde endelig repareres, som ikke gøres nødvendig, da skulde et Herreds Sogn have nok dermed at gøre, hvilket deri Egnen ej findes noget Sogn fri for Bondeveje, at jo hver har sit Skifte, som er nok.

Men den anden Vej, som afgaar fra ved søndre Side af bemeldte Kragelunds Skov, som gaar lige nord igennem bemeldte lille Skov vester om Kotreng og lige vester igennem Sæby og igennem Konsumtionsboden; samme vestre Vej er overalt paa en god haard Markjord, som kan lettelig være uden Reparation. Synes os derfor, den samme vestre Vej kontinuerlig bedst at bruges kan til almindelig Landevej der fra og nord over Sæby Møllebrog og ned til Sulbæk. Samme Jordsmon er aleneste med blødt Sand, som nu ellers altid om Vinteren er der alletider den jævreste og bedste Vej, som nu findes meget god, men allerslemmest om Sommeren, naar

1) Ove Jespersen Haugaard, Ejer af Kjærskov m. m. i Albæk S, død 1725.

2) I Volstrup Sogn. 3) I Volstrup Sogn.

andre Veje er bedst, fordi at Sandet da er løst og blødt at køre udi. Samme Sogneskifte er til Volstru Sogn.

»Dernæst norden for igen tager Hørby Sogn sit Vej skifte, som gaar forbi en Bolig kaldes Knappen. ¹⁾ Er og af lige Beskaffenhed med Sand, som hvert Aar maa jævnes, naar stor Regn falder til.

Derfra igen og nord hen til Langevadet, saa kaldes, er og ligeledes med Sand og med nogle Punser; kan hjælpes med Fyldning af det, som er ved Aastedet. Der norden for igen tager Understed Sogn sit Vej skifte fra Lange vadet og nord hen imod en Bolig kaldet Nørgaard, hvor i samme Skifte er slemme store Sten og derimellem med Punser, som hvert Aar maa opfyldes og repareres, saa og desforuden ved søndre Side af bemeldte Nørgaards Ladehus findes et stort Morads med stedseværende Vand, som kommer af et Fald Agerjord der vesten for, løber udi Alvejen, som siden derfra har ingen Udfald. Synes det, at man i bemeldte Nørgaard maa tillade, at der skæres en liden dyb Rende med søndre Side af sin Lade, at Vandet kommer derigennem og ned paa Engen fra Landevejen, som ellers den Rejsende maa nødes til for samme Vand at køre vesten om paa nogle Agre, som ellers er til Hinder og Skade for dennem, som samme Agre er tilhørende, og saa med samme at kan blive et godt Sogneskifte. Dernæst norden for igen tager Karup Sogn sit Vej skifte, som er mangfoldige store Stene midt i al Landevejen. Som berettes, at Ejeren af samme Vejskifte har gjort deres Flid for at brække samme store, forfærdelige Stene af Vejen, men er ej god derfor, men synes at maa forhverve ved andres Hjælp af Materialier og Jernstænger saa meget, at de kan for samme slemme Stene gøre Vejen ryddelig. (Om Vejen fra Skellet mellem Understed og Flade Sogn og nord paa se Side 55.) Broerne angaaende i samme Herreder paa den østre Vej, som er 10 og privilegerede 3 Stykker ³⁾ findes i god Stand undtagen 3 smaa dito, som vil repareres«.

Saaledes som der ovenfor er anført, saa de to vendsysselske Hoved veje altsaa ud 1725, efter at der var bragt store Ofre for at faa dem i Stand, og vi maa tro, at de var gode i Forhold til de tidligere Veje. Men der var »ikke noget at rose af«, som man siger, og de betegnes som meget slette, da Christien VI 22. og 23. Maj 1733 rejste fra Nørresundby over Dronninglund til Fladstrand med et Følge af 180 Personer og stor Bagage for at tiltræde den norske Rejse. Tre Fjerdingvej fra Dronninglund

1) I Understed Sogn.

2) ∴ Faurholt eller Lyngdrup Bro, Præstbro og Tabro?

samme Skæbne fik Kongens tungt belastede Rustvogn, men der skete dog ikke større Skade. ¹⁾ Og dog var Forholdet jo det, at naar Kongebesøg ventedes, hvilket endnu skete ret hyppigt i første Halvdel af det 19. Aarh., sattes der stor Kraft ind paa at faa Hovedvejene, som Majestæten skulde passere, i præsentabel Stand. Alt arbejdsdygtigt Mandskab blev opbudt til Vejarbejde, som Herredsfogederne sædvanligt ledede personligt, ridende fra det ene Vej skifte til det andet. ²⁾

Da Vejrøret i Befolkningen kom frem i 1820erne, og Datidens Aviser gerne aabnede deres Spalter for Kritik, hører man ret jævnlig om Vejforholderie i Vendsyssel. 1823 blev de 'to hinanden nærliggende Broer over Voer Aa, Tabroen og Præstbro, i høj Grad beskadiget af Vandflod, saa Tabroen helt maatte ombygges og Præstbro underkastes ep. større Reparation. ³⁾ men 1827 var de paany i saa daarlig Stand, at Herredsfogeden maatte advare de Rejsende mod at passere dem, og 1829 klagede en Rejsende over, at Præstbroen den 18. Aug. var »i den Forfatning, at han ikke turde have dristet sig til - efter at være sluppet over med helt Skind - siddende paa Vognen endnu en Gang at passere den«, Denne Bro saavel som Tab roen havde Dagen i Forvejen staaet under Vand. »Præstbro saavel som andre Broer og Stenkister i Dronninglund Herred har i høj Grad længe trængt til en Hovedreparation, hvilken Mangel mindre kan undskyldes, som en Indvaaner i Sæby for nogle Aar siden har ladet sig den nævnte Bros Vedligeholdelse, tilslaa ved Licitation, men vi haaber nu, at Herredsfoged Hr. Müller vil lade vedkommende Licitant bøde passende for Ulempen«.

Herredsfogeden rykkede saa frem med en Bekendtgørelse om, at et Regnskyl 16.-18. Aug. havde ødelagt de to Broer, saa de ikke kunde benyttes, før de blev istandsat; men først 24. Oktbr. kunde han indkalde Tilbud paa Arbejdet, der blev anslaaet til at koste 250 Rdl., og først det følgende Foraar kom Istandsættelsen i Gang; i Mellemtiden maatte man benytte Fæbroen i Nær heden af St. Rugtved.

1) Vends. Aarbøger 1915, S. 175.

2) Jfr. Anton Jakobsen i "Vends. Aarbøger" 1931, S. 92.

3) a St. 92 ff.

I Juni 1830 kom Frederik VI ledsaget af den senere Frederik VII til Sæby ad Kongevejen fra Nørresundby, og det er antagelig Kongen og Præst broen, der sigtes til, naar en Indsender til »Den cimbriske Iagttager« 17. Juli 1830 skriver:

»I et Distrikt, hvor man ikke plejer at tage sig Vej- og Brovæsenet meget nær, var man i Betryk med Mangel af forhaandenværende Materialer ved ej at kunne faa en Bro tilstrækkelig belagt, der skulde passeres af en høj- og vejkyndig Person. Man klinede da Broen med Ler, trøstende sig med, at det vel stod, til deri af Højvedkommende var passeret«

1847 var Præstbro igen saa forfalden, at den ikke kunde benyttes, men nu kunde man komme over Voer Aa ved Kringe I hede M øllebro.

1860 bragte stærk Regn den 17. og 18. August Vandet til at staa saa højt i og omkring Voer Aa, at det gik over Broerne og ind over Mark og Enge, saa det naede op til Toppen af Høstakkene, og flere Hundrede Læs Hø gik tabt. Den 18. Aug. kom Ejeren af Lendestved og Stokbro i Vrejlev Sogn ridende fra Agersted og vilde hjem; han kom heldigt over Tabroen og slap ogsaa over Præstbro, men ved Enden af denne var Vejen bortskyllet, og Hest og Rytter forsvandt i Dybet. De kom til Syne et Par Gange, og Manden sad stadigt paa Hesten, men Strømmen tog dem, og det endte med, at Manden druknede, medens Hesten slap levende i Land. En Del Folk var Tilskuere, men kunde ikke hjælpe. Om Tildragelsen blev trykt to Viser.

Om Vejen fra Frederiks havn over Sæby til Nørresundby skrives 1839 i »Aalborg Stiftstid« ¹⁾

»Den første Mil fra Sæby til Frederikshavn har ikke tilbørlig været efterset, siden Kongen var i Vendsyssel (1830), og den har slet ikke været befaret i Vinter. Folk har tyet til Havet og befundet sig vel. Rigtignok har det hændt, at en Bonde, som ikke har villet have sin Eng eller Rugmark kørt ned, har stoppet den Vejfarende, men da man mange Gange paa Vogn fra Skagen til Aalborg er udsat for at maatte købe sig frem eller betale Bompeng, saa generer dette Ikke«

Den Del af Vejen, der laa i Dronninglund Herred - fra Understed til Geraa - karakteriseres 1844 af Herredsfoged Gad i Sæby som værende en paa den længste Strækning »af Sandflugt nedhulet Vej,

1) "Vends. Aarbøger" 1931, S. 101 f.

paa sine Steder endog besværet med Væld«, og en ikke mere rosende Omtale faar Vejen i »Aalborg Stiftstid« for 8. Marts 1839 af »En Menneskeven«, der utvivlsomt, bl.a. efter Stilen at dømme, er Steen Steensen Blicher, som i Sommeren 1838 havde besøgt sin Fætter Jens Chr. Blicher, der var Præst i Understed og Karup, og sammen med hvem han 1836 havde haft Planer om at oprette en højere Skole i Understed Præstegaard. ¹⁾

I »Menneskevenns« lange Artikel hedder det bl. a. efter et Citat af Horats : »Digteren gavne jo vil, eller og forskaffe os Glæde«, at ganske vist er Indsenderen ikke Digter, »men alligevel fortrøster jeg mig til at kunne stifte Nytte, maaske ogsaa Glæde, ved dette mit. prosaiske Inserat«

»Ved at berejse næsten hele Jylland ²⁾ kom jeg ogsaa en Gang til Vendsyssel, denne Skueplads for saa mange mindeværdige Begivenheder. Jeg nærrede et gammelt Had imod Vendelboerne, fordi de fordm ihjelsloge den gode Kong Knud, høj sørgelig Ihukommelse! Men dette Had blev snart forvandlet til Kærlighed blandet med en temmelig høj Grad af Beundring over den simple Almuemands fornuftige Filosofi. Jeg kom altsaa som sagt til Vendsyssel og navnlig til Egnen imellem Sæby og Frederikshavn, og endnu mere navnlig, thi Sandheden bør jo ikke forties, og Ærlighed varer jo længst, fordi den bruges saa sjældent, til Understed Sogn. Her fandt jeg da overalt Kørevejene saa slette, at jeg ikke før har kunnet gøre mig noget Begreb om, hvor vidt Forsømmelsen af Vejarbejdet kunde drives, og hvilken skadelig Indflydelse samme kunde have paa Vejenes Godhed. Jeg kørte med Livet i Hænderne, som man siger, men min Kusk, en Bonde der fra Sognet, var saare vel tilfreds og forsikrede mig gentagne Gange, at der »var int i Væi«. Denne Mening kunde jeg ikke tiltræde og forbandede baade med Tunge og i mit Hjerte alle de voldsomme Stød, jeg fik, og den ublide Berørelse, jeg ofte kom i med den plumpe og ubehøvlede Agestol. Og en tung Sten lettedes fra mit Hjerte, da jeg mirabile dictu (∴ underfuldt at sige) stod af Vognen. Jeg kom ind til nogle vakre Bønderfolk, og jeg begyndte straks at tale med Manden om de formaledidede Veje. Uden at indlade mig paa at gengive Samtalen ordret og at bebyrde mine Læsere med Bondens hyppige »Hm!« og »Ja vehs« og »Aaha nei«

¹⁾ Om dette Projekt se "Vends. Aarbøger" 1922, S. 325 f.

²⁾ Jfr. St. St. Blicher: „Vestlig Profil af den Cimbriske Halvøe" (1839).

og »ja, de er int feil« o.s.v. vil jeg blot antyde Grunden til den Forundring, jeg blev greben af, da jeg hørte den egentlige Aarsag til, at de ikke holdt deres Veje istand. »Vi spolerer rigtignok«, saa ræsonnerede Bonden, »ofte vore Heste og Vogne, men Herregud! Haandværksmænd skal jo ogsaa have noget at fortjene, thi Kornpriserne er høje, og Brødet er dyrt. Dersom vi nu gjorde vore Veje saa godt istand, at man aldrig havde det Held at knække en Vognstang eller et Hjul eller faa et Øg forfangen »heller Jenting«, saa maatte de Folk, som ikke har andet end de blotte Hænder at gøre med, sulte ihjel, og det var jo da en Skam at kalde det«. »Men Kirkevejene?« spurgte jeg, er de da ikke bedre?« »Nej«, svarede han, »det kan man ikke sige, men saa kan Præsten jo gaa eller ride«.

Nu spørger jeg mine Læsere: »Ligger ikke en høj filosofisk Menneskekærlighed til Grund herfor?« Og hvad er »en sønderbrudt Vogn«, »en fordærvet og ubrugelig Hest«, ikke at tale om et Menneskes brækkede Ben og Arme, imod den Glæde »at holde meget Folk i Live?«

- - »Hensigten af dette mit Inserat er altaa fornemmelig denne, dels at udbrede hine Folks Ros over fjerne Egne, dels at opmuntre andre til at følge et saa efterlignelsesværdigt Eksempel, og dels endelig at indkalde Haandværksmænd af følgende Slags, nemlig: en Hjulmand, en Smed, en Dyr læge og - sit venia verbo (Ϸ: tillad mig at sige) en Menneskelæge«.

- - - »Jeg tror vist at glæde Vendelboerne ved at bekendtgøre deres velfortjente Berømmelse, som vel saare faa eller rettere ingen er i Stand til at gøre dem stridig. Jeg haaber ogsaa at gavne de omtalte Haandværkere, saafremt de ville følge min Opfordring og nedsætte sig ved Siden af hine med Hensyn til Liv og Død skæbnesvangre Veje. Og gavner jeg dem ikke, da er det deres egen Skyld, men jeg haaber det nok; thi hvo vilde vel lade haant om en god Profit. Lægerne især vilde tjene godt; thi jeg haaber, at Vejene omsider bliver saa dybe og maaske bundløse, at de (Lægerne) i Ordets egentlige Forstand ville kunne, siges at redde Mennesker og Dyr eller sammes adsplittede Legemer fra Graven«. - - »Skulde nogen falde paa den Formodning, at jeg taler ironisk eller for at raillere over dem, som have med Vejvæsenet at bestille, da maa jeg rentud sige, at en saadan Mistanke vilde gøre mit Hjerte lige saa ondt, som Vognens Skumpen paa hine menneskekærlige Veje gjorde mine Sideben«. Den ret omfattende satiriske Artikel indeholder endnu en hel Del Udtalelser, som dog ikke direkte vedrører det vendsysselske Vejvæsen.

I 1840erne toges der fat paa Omlægning og Grundforbedring af Vejen fra Sæby til Nørresundby, hvilken fra Sæby til Hjal lerup nu blev ført ned over Dyb vad, Flavenskjold og Allerup, altsaa langt vestligere end den gamle Landevej, og der blev oprettet Kro i Flavenskjold. Vistnok ved samme Tid blev Kroen i Præstbro paa den gamle Sæby-Nørresundbyvej flyttet til Agersted (1843), hvor den var, indtil den ved Sæbybanens Aabning 1899 flyttede tilbage til Præst bro. Mellem Attrup og Loft broen i Kjær Herred blev Vejen ogsaa rettet ud og- ført i lige Linie over Engen. 1847 vedtoges at chausseren den nye Aalborgvej, og i den Anledning skrev Redaktør Camillo Bruun i »Hjørring Amtstidende«, at det var glædeligt, at den nu blev istandsat, »da dens hidtil værende Beskaffenhed staar i en altfor sørgelig Disharmoni med den levende Frekvens, hvortil den arrangerede Postforbindelse med Norge skulde give Anledning. ¹⁾ Sidste Vinter hørte man af vore norske Gæster enstemmig Klage over denne Landevej, som man vistnok maa henregne til den sletteste i Riget«, Ogsaa »Aalb. Stiftetid.« omtalte 1847 Vejens Mislighed, ²⁾ og den 6. Oktbr. væltede Ageposten fra Nørresundby, hvorved en Passager kom til Skade; dette gentog sig 13. Jan. 1848, da en norsk Skipper fik den ene Arm af Led. ³⁾

Ved Omtalen af disse Ulykker skal ogsaa nævnes en mærkelig Tildragelse, som fandt Sted i Slutningen af Januar 1863, da to Sypiger kom gaaende hjemad ad den nye Landevej mellem Sæby og Nørresundby. Da de ved Idskov i Voer Sogn kom paa Broen over Voer Aa, kom Blæsten ind under den ene Piges Skørter, og da hun bar Krinoline, løftedes hun over Broens Rækværk ud i Aaen og druknede. ⁴⁾ Imellem Gaarden Engholm og det Punkt paa SundbySæby Vejen, hvor Halsvejen drejer fra, staar der ved nordre Side af Vejgrøften et raat tilhugget Stenkors med Indskrift »Paa dette Sted jeg fandt min sidste Levevandring Aar 1852 (?)« Korset er sat af en Enke til Erindring om hendes Mand, Slagter Ole Faarbakken,

1) Dampskibsforbindelsen Frederikshavn-Norge aabnedes 16. Oktbr. 1847.

2) „Vends. Aarbøger" 1931, S. 103.

3) a St.

4) „Aalborgposten" 27/1863.

der her væltede i Grøften og brækkede Halsen, da han var paa Vej hjem fra Sundby. ¹⁾

Mindesmærket kan vel siges at være et Sidestykke til de saakaldte »Kast«, som tidligere fandtes adskillige Steder, særlig ved Vejene, hvor der var forefaldet en Ulykke. »Kastene« var fremstaaet ved, at Folk, der kom forbi, kastede en Sten, en Pind, en Græstot eller lignende til Stedet, en Art Offerskik, der er udbredt over store Dele af Jorden, og ved hvilken man antagelig mente at hindre, at den Afdøde blev Genganger og forulempede Vejfarende. ²⁾

¹⁾ Jfr. N. Hancke : Skizzer, ny Samling 1880, S. 5.

²⁾ Axel Olrik og Hans Ellekilde: Nordens Gudeverden, S. 487 ff; Aug. F. Schmidt i "Danske Studier", 1929, S. 40 ff.

3. Nørresundby-Hals-Asaa-Sæby.

Som nævnt Side 60 udgik der fra Vej spaltningen ved Attrup i Hammer Sogn en Vej mod Sydøst; den gik over Horsens Sogn lidt nord for Kirken, og i Horsens var der 1707 Kro; fra Horsens fortsatte den over Rosmes Bro og derfra i Sydøst forbi Kageløs og over et Hjørne af Ryborg Hede forbi Baalhøj; her drejede den i Syd og gik gennem Gandrup B y, over Loftbroen syd for Gandrup, derefter videre til Skrold, hvorfra den gik langs Fjorden gennem Gaaser og til Hals, idet den passerede en Række Vandløb som Star bæk, Østeraa og Aalebæk.

¹⁾ Der var dog allerede i 1700erne en Vej, som gik nordligere og fra Gandrup førte over Springborg, mellem Nørre og Sønderskoven og over Hals Vesterhede til Hals. ²⁾ Disse Veje var ikke Alveje eller Herredsveje, men skulde vedligeholdes af Beboerne i de Sogne, de passerede; fra Halsvejen førte Sideveje til Vesterhassing, hvor der 1711 var privilegeret Kro i Putten, til Østerhassing, hvor der 1711 var 2 Kroer, og til Ulsted, hvor der ogsaa da var Kro, ligesom der 1672 blev givet Privilegium til Peder Christensen paa Kro i Hals, ³⁾ men her var der utvivlsomt Kro længe før den Tid, da Hals jo havde en forholdsvis betydelig Fæstning og 1656 var bestemt til at blive Købstad, ligesom Byen 1655 blev anordnet som Toldsted for Skibe, der skulde til Limfjorden. 1732 fik C. A. v. Plessen til Dronninglund kgl. Bevilling til at indrette Kro eller Værtshus i Hals.

Den nuværende Amtsvej fra Nørresundby til Hals, der gaar over Stae, V. Hassing og Gandrup, er anlagt ca. 1850.

1) Meddelt af Jakob Nøhr i Skrald ca. 1890 til Evald Tang Kristensen (Danske Sagn III. Nr. 1690).

2) Vidensk. Selskabs Kort 1791.

3) Jydske Reg. 5/1672.

Den saakaldte »Kongevej«, der fra Hals gaar mod Nord, vesten om Hov og videre over Melholt, Geraa, Asaa, Søraa, Vorsaa, Lyngsaa ¹⁾ til Sæby, er antagelig først anlagt som Amtsvej efter Aar 1800, maaske af Hensyn til den 1801 oprettede Kystmilitz (Kystforsvar), men der fandtes tidligere Sogneveje, der fra Hals førte til Lyngsaa, ²⁾ og Rejsende til Sæby kunde fra Søraa komme over Fæbroen til Albæk Kirke, nord for hvilken man kom ind paa Alvejen mellem Nørresundby og Sæby.

1801 lod Hjørring Amt afholde Licitation over Broer ved Søraa og Asaa, hvor der dog ogsaa tidligere havde været Broer, idet der fandtes raadne Pæle i Aabrinkene. De nye Broer skulde være 11 Alen lange og 4½ Alen brede indenfor Rækværket, og de skulde helt igennem være af Egetræ. Broerne kostede tilsammen 537 Rdl. kurant (ca. 1700 Kr.) ³⁾. 1826 blev Broen over Geraa istandsat, og 1846 blev den ombygget og blev gjort 24 Alen lang i Vandgangen, Skærtorsdag 1829 bortskylledes Broen ved Vorsaa, og 10. Juli s. A. klagede en Rejsende over, at der endnu intet var foretaget for at faa den opbygget; 21. Oktbr. s. A. klagede en anden Mand i Avisen over, at der fremdeles intet var gjort for, at man kunde komme over Aaen. Han havde for 2 Mark maattet leje en Fisker til at færge sig over, og hans Hest havde svømmet bag efter Baaden. Nu skulde man jo mene, at den Rejsende kunde have kørt over Broen ved Store Rugtved en halv Mil oppe i Landet, men denne Bro var ogsaa ufarbar. Samme Bro havde været bortskyllet 1798, og da Niels Jørgensen fra Sdr. Strengsholt i Albæk Sogn saa vilde gaa over Aaen paa en Planke, gik denne i Stykker, og Manden faldt i Aaen og druknede. ⁴⁾ I Vorsaa var Kro 1732, men en ny Kro blev antagelig ca. 1840 oprettet her. I Søndergaard i Melholt oprettedes Kro 1841.

1) Lyngsaa er intet Aanavn, Navnet skrives 1402 Lywnxweth og er maaske et Skovnavn; i 1600erne skreves der undertiden Lyngse, undertiden Lyngshede (1643).

2) Vidensk. Selsk. Kort 1791.

3) "Vends. Aarbøger" 1931, S. 95 ff.

4) a St.

4. Nørresundby-Aaby Bro.

Den Side 60 nævnte Vej, der fra Langbro gik mod Nordvest over Mejlsted, hvor der 1711 var Kro, og Vang, stødte lidt vest for denne Gaard paa Lindholm Aa, over hvilken Sulsted Bro førte ved Sulsted Skov. 16. Decbr. 1653 udtalte Synsmænd, at ved Sulsted Skov og Bro var den allerslemmeste Vej og Bro, som fandtes i al Vendsyssel Land, ¹⁾ og nogle Godtfolk havde derfor mistet baade Liv og Gods. Vejen var ret Alfarvej mellem Østerhav og Veste hav og den tredje Del af Herredsmændenes Tingvej saavel som Tingfogedens og Skriverens Tingvej og ret Alfarvej baade af Biersted og Vadum Sogne baade til Vraa, Elkjær og Sulsted. Paa Grund af Vejens Ufarbarhed maatte de Beboere i Vadum Sogn, der skulde til Vraa, Sulsted eller Elkjær, først rejse fra deres eget Sogn og derefter igennem Sundby, Hvorup og Hammer Sogne og ind i Sulsted Sogn, 6 onde Mil frem og tilbage, medens de i andet Fald kunde nøjes med 1 Mil, og kun i stærkt Vinterføre kunde de med Vognlæs komme via Sulsted Bro og Skov. Fra Sulsted Bro fortsattes Vejen i Vest over Nørhalne og Biersted Hede til Biersted og videre over Volbro, Kirkebro og Aaby til Aaby Bro. Om denne Vej skriver Biskop Jens Bircherod 19. Aug. 1707, da han visiterede i Aaby, at der »sagde man mig, at det var umuligt uden yderste Livsfare nu at komme frem imellem Biersted og Hammer, men man maatte frygte at sætte ved Vangs Bro eller i Sulsted Moradser Heste og Vogn, ja Livet til«. Vejen var som nævnt Tingvej, men efter at Kjær (og Hvetbo) Herreders Tingsted 1688 var blevet flyttet til Biersted Hede, tabte den vist en Del af sin tidligere Betydning til Fordel for en Vej, der fra Nørresundby gik op over Lindholm,

1) Kjær H. Tgb. citeret i Chr. Petresch-Christensen: Nørresundby, I 83.

Hvorup, Vadum Kirke, Øster Halne Mølle (hvor der var upriviligeret Kro endnu omkring 1850), Bjørnkjær til Aaby Bro, men allerede før Aar 1700 var dog den Vej anlagt, som fra Nørresundby fører over Lindholm Bro, Lindholm Hede, Rødslet Mark, Øster Halne Mølle, Vester Halne, Aaby Hede til Aaby Bro, og den var Hovedvej for Samfærdselen mellem Han Herred og Nørresundby-Aalborg, hvad den vedblev at være, indtil o. 1850, da den nuværende Chaussé over de store Engstrækninger mellem Lindholm Hede og Aaby Hede anlagdes.

Vejen fra Rødslet Mølle over Engene til Aaby Hede synes dog ogsaa at have været benyttet før Aar 1700, men den er formodentlig ikke blevet holdt i Orden paa den bløde Grund, hvorfor man foretrak Vejen over Øster Halne. Endnu i 1860- 70erne yndede man ikke Engvejen, fordi de Vejfarende ofte blev udsat for røveriske Overfald paa den lange, ubeboede Strækning.

Strækningen Nørresundby-Lindholm Bro trængte i Følge Vejsynet 1725 til en lille Loftbro i Jens Jensens Skifte i Lindholm, for at Vandet kunde løbe af Fælleden i Fjorden. Fra Lindholm Bro vester over Heden til Rødslets Mark, »hvor Landkørselen gaar vesten over Engene, behøves haardelig for de Vesterlandsfolk, som kommer af Han-Herrederne samt Hvetbo Herred og flere, at repareres, da der aldrig har været nogen ordineret til Reparation«, saa Vejen nu var bortkørt og bestod af Huller og Punsler, og her burde de to nærmestliggende Sogne i Hvetbo Herred hjælpe med at jævne og reparere.

Angaaende Landevejen gennem Sundby kunde det vel synes, sagde Synsmændene, at hver Beboer her burde holde rent for sin egen Dør, og Sundby Indbyggere altsaa holde den Vej fri; men da de havde Vejskifter paa Lillebrovase, kunde de ikke godt bebyrdes med mere, og da Gølboerne slet intet Vejskifte havde, var det rimeligt, om de fik den Vej at holde og aarlig føre nogle Læs Fyld i Hullerne der, før den bliver »slet i Hule«.

Fra Sundby gik der forøvrigt allerede da Vej langs Fjorden og over Haldager Vejle til Gøl, hvor der ved Bevilling

af 5. Aug. 1766 til Ejeren af Birkumgaard oprettedes Kro med den betydelige Afgift 10 Rdl. aarlig for Ret til selv at brygge og brænde (Brændevin). Vejen over Halager synes ogsaa at være benyttet som Vej til Han Herred, idet man vel efter at være passeret Vejen ved Ryaas Udløb er kørt over Engene til Røgel og derfra ad Hovedvejen videre vest paa; herved sparedes den lange Omkørsel ad Aaby Bro. At denne Vej i hvert Fald er blevet benyttet ses af, at da Degnen Jens Lauridsen Hundborg fra Østerild i Thy en Aprilnat 1726 vilde køre hjem fra Aalborg, hvortil han havde ført sine to Sønner, der skulde til København for at studere, kørte han i et Hul i Ryaa i Stedet for over Haldager Vejle, idet han formodentlig kom for nær Aaens Udløb, og baade han og Hestene druknede. Hans Lig blev opfisket 11. April, da man var blevet opmærksom paa Ulykken ved, at Hestene og Undervognen drev paa Land ved Birkelse Endels Skovhus (Skeelslund Skovhus) og altsaa var drevet indad i Aaen, hvilket forudsætter Højvande i Fjorden. ¹⁾

Over Lindholm Aa førte tidligere som nu Lindholm Bro, der var en af Vendsyssels betydeligste Broer, og hvortil der svaredes Brokorn af Herredsmændene i Kjær Herred, 1 Skp. af hver Gaard og $\frac{1}{2}$ Skp. af mindre Ejendomme, som havde Hest og Vogn, samt 2 Rdl. ialt af Beboerne i Nørresundby, for saa vidt de holdt Hest og Vogn. Broen var af Kronen bortfæstet til Borgmester i Aalborg Hans Sørensen, død 1651, derefter til hans Enke, Anne Bendtsdatter, efter hvis Død den 1658 blev bortfæstet mod Afgift 10 Tdr. Byg til Jomfru Anne Kruse til Baggessvogn. 1668 fik Stiftsskriver i Aalborg Søren Sørensen Borres med kgl. Bevilling til at oppebære Indtægten af Broen mod at vedligeholde den, og efter hans Død 1678 fik Tøger Lassen til Rødslet en lignende Bevilling, der ved hans Død 1689 gik over paa Sønnen Peder Tøgersen de Lasson, som endnu 1723 havde Fæstet. ²⁾

Aaby Bro, som fører over Vendsyssels betydeligste Vandløb Ryaa, laa til Kronen (Aalborghus Len) og stod 1561 for en

1) Kjær-Hvetbo H. Tgb. 1726 Bl. 532 b, S. C. Sortfeldt i Thisted A. Aarbog 1913, s. 34.

2) Chr. Petresch-Christensen: Nørresundby I. 78.

Skyld af 20 Tdr. Byg. Den hørte under Hvetbo Herred, saa Brohuset maa da have ligget paa vestre Side af Aaen. 1584 forlenedes Broen paa Forbøn af Admiral Peder Munk til Hammelmose m. m. og Godslev Budde til Rødslet til en Casper i Bedholm i Jetsmark Sogn, der for sin Livstid maatte nyde Brokornet mod at holde Broen i Orden. Brokornet svaredes af Beboerne i Hvetbo Herred. 23. Februar 1665 blev Broen med tilhørende Kro skødet fra Kronen til Ide Lindenov til (Gl.) Vraa, og fra Vraa kom den antagelig o. 1680 til Birkelse, hvortil den hørte, indtil den 1. Januar 1860 for 1240 Rdl. overtoges af Hjørring og Aalborg Amter.

Endnu 1890 var Aaby Bro en Træbro paa Træpæle, og ved Siden var i Aabunden nedrammet »Ryttere« til at bryde Isgangen.

Aaby Kro, der indtil Aalborg-Fjerreslev Banens Aabning 1897 var en meget betydelig Bedrift med Landeri, Købmands-handel m. m., laa tæt øst for Broen og altsaa i Kjær Herred. Kroen fandtes som ovenfor nævnt allerede 1665 og har bestaaet hele Tiden siden. 21. Marts 1737 fik Besidderen af Birkelse Bevilling til at drive den, og den eksisterer nu som Stationskro ved Aabybro Station.

C. KLITGAARD

5. Hjørring-Ilbro-Sæby.

Fra Hjørring førte en Vej sydøst paa over Hjørring Hede vest om Fuglsig til Ilbroer, ¹⁾ der førte over Uggerby Aa. Paa Videnskabernes Selskabs Kort 1791 er anført Nørre Bro og Sønder Bro, og de laa vist noget sydligere end den nuværende Bro, idet man ved Aaregulering for faa Aar siden fandt svær Pælesætning her, ligesom man ogsaa 1860 ved at grave et nyt Aaløb fandt en pælesat og stenlagt Vej her under ca. 11/2 Alen Tørvejord. ²⁾ Ilbro tilhørte Kongen, og der svaredes Brokorn til den af Herredsmændene i Vennebjerg Herred; 1627 og 1631 havde Iver Dyre til Hvidstedgaard Broerne i Fæste efter kgl. Bevilling af 1608, og 1631 klagede han til Kongen over det Besvær, han havde med at faa Brokornet erlagt, hvorefter han det følgende Aar fik kgl. Bevilling til, at Kornet skulde erlægges paa et bestemt Sted i hvert Sogn i Herredet, hvor han da kunde hente det en Gang aarlig inden Fastelavn. ³⁾ Efter at Iver Dyre 1647 havde solgt Hvidstedgaard og var flyttet til Sørup i Taars, beholdt han Ilbro i Fæste. ⁴⁾ 28. Aug. 1667 fik Ulrik Sandberg til Bøgsted Forleningsbrev paa Brokornet af saavel Ilbro som Mosbjerg, Vrangbæk og Jerslev Broer mod at holde dem forsvarligt vedlige, og han anvendte stor Bekostning paa at sætte disse Broer, af hvilke Ilbroer begge var Loftbroer, i forsvarlig Stand. ⁵⁾ 1667 lod han tage Syn over Broen. Paa vestre Ende af Bulbroen manglede 4–5 Alen, der næsten var helt borte, saa man kunde ikke komme over med Vogne. Paa østre Ende var 5 Alen næsten borte paa nær nogle gamle Stykker Pæle i Bunden. Af Rækkerne manglede 11 Alen paa begge Sider af østre Ende. Over Vaserne ved begge Ender af Broen kunde ingen komme uden livsfare.

1) Vends. Aarbøger 1925, S. 173. 2) Hjørring Amtstid. 151/1860.

3) Vennebj. H. Tgb. 2. Juli 1627 og Kancelliets Brb. 9. Decbr. 1631 og 28. Juni 1632.

4) Vennebj. H. Tgb. Maj 1648.

5) a. St. 25. Juli 1670.

¹⁾ Hans Hustru Sofie Sehested vilde gerne beholde Fæstet efter hans Død 1668, da han ikke i sin Levetid havde faaet Udgifterne dækket; men Fæstet af Broerne overgik dog 1669 til Mandrup Parsberg til Rugtved, der havde det indtil sin Død 1676, hvorefter Ilbroerne forlenedes til Henrik Lange til Fuglsigs Enke, Fru Hippolita Hahn, der havde Besvær med at faa Brokornet fra Vennebjerg H daværende nordlige Sogne Aasted, Skærum og Gjørnum.²⁾ - - - Senere blev Ilbro solgt fra Kronen til Ejeren af Fuglsig, hvorefter den laa til denne Gaard, og 1860 blev den overtaget af Amtet, der opførte en ny Bro. Brokornet afløstes fra 1/1 1860 i Henhold til Lov af 29/12 1857.

Ved Broen var paa vestre side af Aaen et Bomhus, hvor der var Krohold lige til nyere Tid, dog uden Privilegium. ³⁾ Efter at være ført over Aaen delte Vejen sig i en nordlig, der førte til Fladstrand (Frederikshavn) og en sydlig, der førte til Sæby.

Den sydlige Vej gik over Hvidsted og Hvidstedgaard til Taars By. 1622 lod Thomas Galskyt til Hvidstedgaard paa Viborg Landsting læse Tingsvidne af Børglum Herreds Ting med Forbud mod alle de ulovlige Veje og Stier, som løb over Hvidstedgaards Endelsmark, baade over Ager og Eng, undtagen den rette A delvej, som løber til Ilbro og til Hvidstedgaard og By, som har været af Arildstid, og dette Forbud blev oftere gentaget og gentoges 1672 af Henrik Below til Hvidstedgaard. ⁴⁾ Ogsaa 1714 omtales, at Adelvejen løb fra Hvidsted til Ilbro. En anden Vej gik fra Ilbro langs Nordsiden af Ilbjerge over Øksenvad og Hejselholt til Taars By, men denne Vej, der muligt var den ældste, da den førte over det højeste Terræn, var næppe Herredsvej i 1600erne. I Slutningen af 1700erne gik Vejen fra Ilbro til Taars i det væsentlige som den nuværende Chaussé, freregnet nogle mindre Bugter.

1) a St. 7. Oktbr. 1667.

2) a St. 3. Febr. 1685.

3) Vends. Aarbøger 1925, S. 174. Gaarden „Ilbro” – eller Amdal — var tillige Bomhus.

4) Børglum H. Tgb. 16. Juli 1672.

HJØRING-ILBRO-SÆBY

¹⁾ der førte den længere norden om Taars Kirke. 1860 blev den ført til Taars Kirke og i omtrent lige Retning til Sæsing.

I Taars By var der 1711 Kro, og Tendterhuset ca. 1/4 Mil nordøst for Taars Kirke, forbi hvilket Vejen førte, siges at have været privilegeret Kro i tidligere Tid. Det var dog nok en Smugkro, thi da Husmand Søren Pedersen i Tendterhuset 1856 søgte Krobevilling, vilde hverken Sogneforstanderskab, Herredsfoged eller Amtsraad anbefale Andragendet.

Fra Taars fortsatte Adelvejen over Graum og Koldbro for efter at have passeret Voer Aa ved Vraagaards Mølledam at dreje mod Nordøst til Vraa i Torslev Sogn. ²⁾ I Slutningen af 1700erne gik Hovedvejen dog fra Taars norden om Kragdrup over Sæsing og Ratisodde Bro til Vraa. ³⁾ Fra Vraa synes Vejen tidligere at have fortsat over Torslev Kirke, Kurvad, Hørby Kirke og Sveja til Volstrup Kirke, hvorfra den antagelig over Rønbro er passeret Sæby Aa og er naaet ind til Sæby fra Sydvest; men i Slutningen af 1700erne gik Alfarvejen fra Vraa over Ris, Tamstrup, lidt syd om Volstrup Kirke og over Rønbro til Sæby, det vil sige, at den fra Vraa til Broens Mølle fulgte samme Retning som i vor Tid, men ved den store Vejregulering 1855–1860 kom Vejen fra Broens Mølle øst paa til at gaa sydligere for paa Volstrup Hede sydøst for Skovsgaard ⁴⁾ at støde til den nyanlagte Nørresundby-Sæby Chaussé, med hvilken den førtes ind til Sæby. Ved den Tid (ca. 1850) blev der oprettet Kro i Øster Vraa. ⁵⁾ Indtil 1555 var Torslev og Hørby Sogne Annekser til Volstrup, og Indtægten af Kaldet nød Regnskabsprovsten over Vendsyssel, Henrik Gerckens, mod, at han lod Embedet besørge ved en kapellan. Da denne henimod 1555 druknede ved at passere Kurvad mellem Annekskirkerne, blev Torslev fraskilt Embedet.

1) Vidensk. Selsk. Kort 1791.

2) Børglum H. Tgb. 1712.

3) Vidensk. Selskabs Kort 1791.

4) Stedet hedder nu Syvsten efter 7 Afviserstone, som sattes her 1858, og nu er der af Amtet opsat

en Gruppe paa 7 Sten, hvor Vejen udmunder i Sundby-Sæby Chaussé.

5) Vends. Folk og Land I. 152.

Henimod 1640 lod Frederik Rantzau til Asdal og Ormholt lave en Bro over Aaen ved Ormholt for at komme til sine Enge sønden for Voer Aa. Denne Bro vilde Folk gerne benytte til Overgang, men herved blev Ormholt Enge opkørt, og Rantzau lod derfor tinglyse Forbud mod, at man her lavede Alfarvej mellem Torslev og Skæve Sogne (vest for Aaen) endda tværs gennem Ormholt's Gaard. ¹⁾ Forbudet nyttede dog næppe, thi Vejen ses saavel paa Kortet fra 1791 som fra Nutiden.

1) Jerslev H. Tgb. 30. April 1640 og 18. Maj 1654.

6. Hjørring-Ilbro-Fladstrand.

Den anden foran S. 82 nævnte Vej fra Ilbro til Fladstrand førte over Lørslev, hvor der 1711 var privilegeret Kro, ligesom i Ugilt By, derefter syd om Ugilt Kirke og over Linderum Mølle, hvor der 18. Januar 1687 gaves Bevilling til Krohold, ¹⁾ som ogsaa fandtes her i 1700erne, forbi Høgholt, Hørmsted Kirke, Tolne og Dvergetved, hvor den optoges i en Vej, som fra Hjørring over Sindal og Mosbjerg førte til Fladstrand.

Fra Tårs førte endnu en Vej nordøst paa over Karmesholt, Barholt, Krag vadet, Glimsholt, Stensbæk til Høgholt o. s. v. Det var kun en Sognevej, men vi skal omtale den her, fordi Vejen fører over en lille Dal, der kaldes »Tyskerslejen«, som ligger paa Skellet mellem Ugilt og Hørmsted Sogne, og denne »Slej« har faaet Navn efter følgende Begivenhed. I 1639 ejede Jokum Beck til Gladsakse Høgholt, som han havde bortforpagtet til en Tysker Elias v. Widing, ²⁾ og da Forpagteren Sct. Hansdag 1639 kom fra et Bryllup, blev han her i »Slejen« skudt ihjel af en »Skælm«, der havde lagt 7 Kugler i Bøssen.³⁾ Et lokalt Sagn ved endnu at fortælle, at Høvbønderne til Høgholt havde trukket Lod om, hvem der skulde skyde Tyskeren, ⁴⁾ om hvem der iøvrigt ikke vides noget ufordelagtigt ligesom heller ikke om hans voksne Søn David Widing paa Høgholt.

Det er antagelig denne Sag, vi træffer over 11 Aar senere, da Ridefogeden til Høgholt, Laurs Madsen Bugge, havde fængslet en Mikkil Jensen Fus for det Drab, han for nogle Aar

1) Hjørring Tingbog 1. og 29. Oktbr. 1689. Ny Bevilling 29. April 1830, Kroen nedlagt 1860.

2) a St. 8. Jan. 1639.

3) Jyske Saml. 1. V. 87.

4) Meddelt af Gaardejer Jens Pedersen, Glimsholt.

siden havde begaaet paa en Foged paa Høgholt, og som Sandemændene havde svoret om til Landstinget, hvorefter han vel var blevet dømt fra Livet. Medens han sad fængslet paa Høgholt med Bolt om begge Ben, saa Mikkel imidlertid sit Snit til at hænge sig i et Haarreb, ¹⁾ og saa var Sagen jo slut, men endnu – 300 Aar efterminder altsaa Stednavnet »Tyskerslejen« om Drabet.

For Forbindelseslinierne i store Dele af Midtvevdsyssel dannede Uggerby Aa en væsentlig Hindring; vi har tidligere omtalt Rønnebjerg Bro (Side 42) og Ilbro (Side 81), men ogsaa, efter at Aaen noget øst for Hjørring er drejet mod Øst til Sindal Station, derefter mod Nordøst til Mosbjerg Kirke og saa mod Nordvest til Havet, frembød den Vanskeligheder for Passagen.

Fra Ugilt førte en Vej over Egebjerg Bæk og Aa en til Astrup, hvor den traf paa Hjørring-Mosbjerg-Fladstrand Vejen, og til Bjergby, hvor den stødte til Alfarvejen Hjørring-Tversted. Der var vist Bro over Aaen – Asted Bro – (ved Sønderskov Station) før Aar 1600; den nævnes i Tingsvidne af Horns Herreds Ting 1631, ²⁾ og i Markbogen 1683 siges, at der før har været en Bro, som Jens Christensen i Sønderskov holdt vedlige, hvorfor han hvert andet Aar fik 1 Skp. Byg af hver Mand i Ugilt Sogn. Udtalelsen tyder paa Broen da var borte. Men ogsaa andre Sogne end Ugilt og Astrup har svaret Brokorn til Asted Bro, thi i Foraaret 1656 stævnedes Anders Andersen i Sønderskov, der havde Broen i Fæste af Kronen, Tårs Sognemænd for Brokorn, og han lagde Tingsvidne af Vennebjerg Herred 21. Marts 1631, i hvilket Folk, der mindedes indtil 44 Aar, vidnede, at Folk i Tårs Sogn, der havde Øg og Vogne, gav hvert 10. Aar 2 Skp. Byg til Asted Bro, hvilket ogsaa gaves for at holde Egebjerg Bro vedlige. ³⁾ Denne var den samme som Ajstrup Bro, der omfales i Tingsvidnet af Horns Herred 1631 og i Vennebjerg Herreds Tingbog 1632 (Bl. 50), og som mellem Egebjerg og Ajstrup førte over Egebjerg Bæk.

1) Vennebjerg H. Tgb. 23. Septbr. 1650, Bl. 162 b.

2) Baggessvogns Arkiv, jfr. Munck Rømer i Vends. Aarbøger 1925, S. 160.

3) Børglum H. Tgb. 1656. Dato bortsmuldret,

Fra Egebjerg har Folk villet skyde Genvej til Lørslev, thi 9. Maj 1670
 1) lod Fru Mette Friis, salig Henrik Sandbergs, til Mølgaard i Ugilt
 aflyse Vejen over Åsholm Mark og til Egebjerg Vad og ligeledes en
 Vase og Bro mellem Mølgaard og Lørslev tillige med den Vej, som
 var lavet fra Aasholm over Mølgaards Baarer.

Åsted Bro tilhørte Kronen, og Niels Galde til Egebjerg havde den i
 Fæste 1643, da han tiltalte 4 jordløse Husmænd i Lørslev for Brokorn
 til den, men de havde ikke givet Brokorn forhen, og da de ikke havde
 Avling, var de heller ikke pligtig til det. 2) Broen var en Loftbro, og
 1654 blev der taget Syn over den 3) Bulbroen fra det sønderste til midt
 paa duede ikke paa 3 Bul, og midt paa Broen var den ganske øde, saa
 ingen Vejfarende kunde komme over uden Livsfare. Ved nordre Ende
 var 4 Bul helt borte, og Vasen for Enderne kunde man heller ikke
 komme over uden stor Livsfare. Da Niels Galde ikke kunde faa Folk
 til at betale det pligtige Brokorn, opsagde Fæstet (Aastrup Len), og
 Broen blev saa bortfæstet til Anders Andersen i Sønderkov og kom
 vist i 1700erne ind under Mølgaard i Ugilt. Om Broen skriver en
 Rejsende 4. Septbr. 1830 i Avisen: 4) »Det har længe været et pium
 desiderium (α:fromt Ønske) at se denne Bro taget under vedbørlig
 Reparation. Indsenderen, som for kort Tid siden paa en Rejse fra
 Linderum til Sindal passerede den under Frygt og Bæven, raader
 herved enhver, der skal passere den, at tage sig i Agt, og hvis han har
 sit Liv kært, da at staa af Vognen. Broens Ejer skal være Hr. Pastor
 emeritus Boye til Ugiltgaard, 5) som meget vil forbinde de Vejfarende
 ved at lade den istandsætte«. Omtrent 1/3 Mil øst for Asted Bro var der
 1790 og ligeledes 1811 syd for Gaarden Horsholt i Fjelsted i Sindal
 Sogn en Bro, som hed Nybro. 6) der muligt har afløst en ældre Bro af
 Navn Stokkebro, idet en Del af Fjelsted Bys Østmark 1683 hed
 »Stokkebro Haves Fald«, men Stokkebro har vel kun

1) Vennebjerg H. Tgb.

2) a St. 26. Juni 1643.

3) a St. 13. Novbr., 4. og 11. Decbr. 1654.

4) Vends. Aarbøger 1931, S. 98.

5) Tidl. Præst i Ugilt og Tårs, død 1833.

6) Vends. Aarbøger 1925, S. 160 ff.

været en Spang, hvad der ogsaa var her i 1885. Iøvrigt har jeg tidligere fremsat den Formodning, ¹⁾ at der i Bynavnet Fjelsted (1419 Fjælstæde), udtales Fielsted, skjuler sig Betegnelsen for en Aapassage, et Fælsted, og Bakken nord for Byen hedder jo ogsaa Fælbakke (jvf. Sevel = SØ-fæl og flere). ²⁾

Længere øst paa – omtrent ved den nuværende Sindal Stationsbys Bro – var der ogsaa tidligere en Bro, der hed Egens Bro. Den omtales 1484, 1574 og o. 1640, men synes at være nedlagt før 1685. ³⁾ Af et Tingsvidne 1643 ⁴⁾ ses, at »Eyens Aa« løb i Syd og Nord, og norden for »Eyens Bro« laa Birkens Aalegaard, vest for Aaen var Enge. Endvidere omtales en Vej, der fra Vabendal ved Sindal førte til Aaen.

Fra Åsted Bro gik en Vej over Fjelsted, Sindal Lund, Holte, Sdr. Bindslev, Bindslev Bro til N. Bindslev og videre i to Grene til henholdsvis Uggerby og Tversted. Det er antagelig denne Vej, som 1517 kaldtes »Gamle Herredsvej«. ⁵⁾

1) a St. 1920 S. 15.

2) Fjelgaard i Torslev S. har vel samme Betydning.

3) Vends. Aarbøger 1925, S. 160 ff.

4) Vennebjerg H. Tgb. 20. Februar 1643.

5) Vends. Aarbøger 1925, S. 167.

7. Hjørring-Mosbjerg -Fladstrand.

Hovedvejen fra Hjørring til Fladstrand fulgte antagelig i ældre Tid den samme Linje som 1790, d. v. s. den fulgte Skagensvej nord ud af Hjørring vest om Klonhøj, hvor den drejede af mod Nordøst og gik over Tøtmose Bro til Skibsby, Klastrup, Astrup Kirke, gennem Hulvejen »Gruer (1638) til Slotved Skov, hvor de gamle Hulveje endnu ses, over Ledets Vad til Sindal Kirke og derfra videre til Mosbjerg Kirke, øst for hvilken den over Mosbjerg Bro passerede Uggerby Aa.

I »Kræmerdalen« i Slotved Skov ved den vestlige Ende af de gamle Hulveje stod indtil ca. 1905 et stort Bøgetræ, og her skal en Kræmer være blevet ihjelslaaet og nedgravet under Træet. Senere, da Forbrydelsen var blevet opdaget, fremstod her et saakaldt »Kast«, idet vejfarende Folk, som kom forbi Stedet, hver kastede en lille Gren hen paa Kræmmerens Grav.¹⁾

Mosbjerg Bro, ved hvilken der 1830 var Kro, nedlagt 1867, hørte ogsaa til de store Broer, der tilhørte Kongen, og den var i lang Tid bortfæstet til den samme som Ilbro, Vrangbæk Bro og Jerslev Broer. Mosbjerg Bro omtales af den kejserlige Oberstløjtnant Melchior v. Hatzfeldt,²⁾ idet han nemlig i Sommeren 1628, da han frygtede for en dansk Landgang i Vendsyssel, gav sine Folk i det nordlige Vendsyssel Ordre til at samles ved Mosbjerg Bro, hvis Landgangen ikke kunde afværges, og Broen var formodentlig da sat i Forsvarsstand.

Fra Mosbjerg gik Vejen derefter i Sydøst over Dalgaard og Dvergetved, hvor den optog den S. 85 fra Hørnsted kommende Vej og fortsatte saa over Elling Kirke og Lerbæk til Fladstrand efter ved Ellinggaards Mølle at være

1) Chr. Munck Rømer: Sindal Sogns Historie, S. 363. Om slige „Kast“ se i øvrigt Side 74.

2) J. Krebs: Aus dem Leben Melch. v. Hatzfeldt, Breslau 1910.

forenet med Fladstrand-Skagen Vejen. Saaledes gik Vejen indtil ca. 1830, da Amtmand J. A. Graah lod den rette ud, saa den fra Hjørring kom over Sønderskov og derefter fortsatte mod Øst vedvarende i lige Linje over Fjelsted Bys sydlige Mark og passerede Uggerby Aa omtrent, hvor Nybro havde ligget ved Aar 1800 (syd for Gaarden Horsholt). Herfra førtes den videre til Hørmested, hvor der oprettedes Kro (»Gammel Kro«), til Katsig Bro, Nederskoven i Aasted, Knivholt og Frederikshavn. ¹⁾ Der ses endnu flere Steder Rester af denne Vej, som var et Vidnesbyrd om Amtmandens Forkærlighed for den lige Linje, bortset fra tekniske Vanskeligheder og Bekostninger. ²⁾ Graahs Krav om den lige Linje medførte ogsaa, at han lod Broen over Uggerby Aa ved Horsholt i Fjelsted bygge diagonalt paa Aaløbet.³⁾ Dette store og kostbare Vejanlæg blev dog ikke bestaaende ret længe, thi da Chausséen Hjørring-Frederikshavn anlagdes 1845–46, blev den fra Sønderskov lagt længere mod Nord over den senere Sindal Stationsby og derfra omtrent i lige Linje til Nederskoven i Aasted, og Amtmandens Bro ved Fjelsted blev efterhaanden bortstjaalet.

1) Vends. Aarbøger 1925, S. 168 ff.

2) Jvf. Fred. Nielsen: Vendsyssel og Vendelboerne, S. 19.

3) Vends. Aarbøger 1925, S. 175.

Vejene i Hvetbo Herred.

Gennem Hvetbo Herred førte i ældre Tid ingen andre Hovedveje (Alveje) end fra Aaby Bro til Røgel, men kun Herreds- og Sogneveje. Fra Skellet mellem Jerslev (nu Børglum) og Hvetbo Herreder, Assenbæk, gik der ved Assen bæk Bro (se S. 46), før den nuværende Chaussé blev anlagt ca. 1870, en Vej syd om Vester Hjermeslev (Mejeribyen), og omtrent som Chausséen nu gaar til Saltum Kirke, men en ældre Vej har vist gaaet over Alstrup, Langbak og Løt til Saltum Kirke, der var Herredets Fjerdingskirke, og i hvis umiddelbare Nærhed (lidt mod Nord) Herredets Tingsted indtil 1688. Fra Kirken førte i Slutningen af 1700erne en Vej over Nørre Saltum og Østrup øst om Østrup Sø over Purkær og Pandrup, vest om Jets mark Kirke til Brogaard og derfra videre mod Sydøst til Aaby Bro. Men denne Vej over de store Kærstrækninger mellem Østrup-S. Saltum Højland mod Nord og Pandrup mod Syd var sikkert af forholdsvis ny Oprindelse, da Terrænet laa saa lavt og om Vinteren dannede én stor Sø. 1844 blev Østrup Sø afvandet, og Vejen ført derover i lige Linje, og 1888 blev Amtsvejen fra Aaby Bro til Saltum anlagt, men endnu kan den om Vinteren ligge som gennem et Hav, Ogsaa syd for Pandrup kunde det være vanskeligt at komme frem ad Vejen, før den blev chausseret. Fra mine Drengaar ca. 1880 husker jeg, at 12 Vogne, der skulde til Blokhus Marked i Marts Maaned, kørte i Bløde og delvis væltede ved Jetsmark Præstegaard, tæt forbi hvilken Vejen fra Pandrup da førte til Brogaard, og Vejen sagdes ofte ved Tøbrud at være »bundløs«. Den ældste Vej mellem Saltum og Jetsmark var sikkert den, der fra Saltum Kirke gik mod Sydvest over V. Jonstrup

Uddrift ¹⁾ og Faarup ²⁾, der fra over Elsbæk til Ribergaard ³⁾ i Hune Sogn og derefter til Hune Kirke og videre over Stenmarken og Hune Bæk, ogsaa kaldet Albæk, ⁴⁾ til Brogaard i Kvorup og derfra videre over Hønsholm, Hedegaard, Lundergaards Mølle og Sønder Brogaard til Aaby Bro. I Sønder Brogaard var der o. 1700 Kro ⁵⁾, og 8. Oktbr. 1721 fik Oberstløjtnant H. C. v. Obenhausen kgl. Bevilling for sig og efterkommende Ejere af Lundergaard til at holde Kro og Værtshus i Jetsmark og falholde alle Slags ædende og drikkende Varer for alle og enhver samt at lade brygge og brænde Brændevin. Han skulde selv lade Kroen indrette og altid holde den i tilbørlig Stand samt aarlig betale en Afgift af 6 Rdlr. til Amtstuen. Kroen bortforpagtede han til Frands Arnold Rasmussen Snæring, ⁶⁾ der havde været hans Tjener, og som 1725 havde adskillige Processer med Folk, som gik ham i Næringen med at sælge Tobak, der henregnedes til Krovarer. ⁷⁾ Vejen mellem Ribergaard og Kvorup over den nuværende Hune Bro fandtes dog allerede i Slutningen af 1700erne og var utvivlsomt langt ældre, skønt den tildels fører over en sumpet Strækning med blød Bund (Hune Kær), thi Sønder Brogaard i Hune nævnes allerede 1626. Den laa lidt nord for, hvor Blokhusvejen nu drejer fra, og Navnet forudsætter jo Tilstedeværelsen af en Bro her; men endnu 1863 var denne Vej i Juni Maaned saa slet, at en Rejsende skrev i »Aalborg Stiftstidende« Nr. 26, at den nord for Hune var forsvundet paa en Strækning af ca. 300 Alen, og den ærlige Finder« anmodedes om at aflevere den til Herredsfogeden eller Sogneforstanderskabet i Hune. Den ældre Hune Bro laa lige vest for Kvorup Mølle, og herfra førte en Vej i lige Linje over Stenmarken og

1) Den kaldtes 1634 af gamle Folk „Kongens rette Vej“.

Hvetbo H. Tgb. 25. Maj 1633.

2) Navnet Faarup (Farup) er vel nok Torpet ved Faret (Overkørselssted).

3) Gaarden ved Rybjerget (= Bakken ved Ryet; Ry = Kær).

4) Vejen fra Jetsmark Sogneled ved Brogaard i Kvorup gik over Albæk til Blokhus. Kjær-Hvetbo H. Tgb. 1722, Bl. 238.

5) Biskop Jens Bircherods Dagbøger 11. Septbr. 1702.

6) Gift 1724 med Degnedatter fra Jetsmark Ida Sofie Sartorius. C. Klitgaard Hvetbo Herred II. 384.

7) Tgb. 18. Maj og 1. Juni 1725.

Melsletten til Hune Hvarre (Blokhus), hvor den udmundede ved Blokhus Mølle; men fra denne Vej har der som foran nævnt været en Sidegren til Hune Kirke, der i Middelalderen var Annekskirke til Jetsmark,¹⁾ men som kort efter Reformationen skal være blevet Anneks til Saltum Sogn, fordi Præsten i Jetsmark havde Vanskeligheder ved at komme over Hune Bæk om Vinteren.²⁾ Den direkte Vej mellem Kvorup og Blokhus findes afsat paa Kortet fra 1791, hvorimod den nuværende Blokhusvej er fra ca. 1860, og 1858 blev der oprettet Kro, Hune Kro, hvor Vejen udmundede i den da forbedrede Vej fra Saltum til Kvorup. 1892 blev Kroen flyttet til Pandrup. Anledningen til dette Vejanlæg til Blokhus var, at der 1844 var blevet Tingsted i Blokhus, hvor Købmand C. Klitgaard ogsaa drev en meget stor Handelsvirksomhed og Indog Udførsel. Før denne nye Vej blev anlagt, gik Vejen fra Blokhus til Kirken og Saltum over Tornmarken til Risen, hvor den stødte til Vejen fra Hune Kirke til Ribergaard. Et Hus, hvor Vejen fra Kvorup udmundede ved Blokhus Mølle, bar Navnet »Ferren«; det forekommer o. 1700. Der er fra Navneforskningens Side udtalt den Mening, at Sognavnet Ferring i Ringkøbing Amt skal tolkes som Udfartsstedet Havet, og muligt skal vi da ogsaa tyde Stednavnet »Ferren« i Hune Sogn paa samme Maade, og i saa Fald er der ingen Tvivl om, at det er meget gammelt. Saavel langs Vejen fra Blokhus over Tornmarken til Saltum som over Stenmarken til Kvorup var der i tidligere Tid mange Gravhøje, der nu for en stor Del er borte. Sletten nedenfor Højdedraget »Lien« i Blokhus er jo en Nydannelse, der stadigt forøges ved Tilskylning af Sand; i Middelalderen gik Stranden vel ret nær Lien, og da der kom Huse paa »Hune Strand«, vel ca. Aar 1500, kaldtes disse »Neden Hvarret« i Modsætning til »Oven Hvarret«, der var de gamle Bebyggelser paa Højlandet. Fra Slettestrand i Han Herred til Fureby i Børglum Herred gik Alfarvejen som omtalt Side 7 langs Stranden indtil sidste Halvdel af det 19. Aarh., da Vejene i Vendsyssel og Han

1) Acta Pontificum Danica Nr. 3137 (1489).

2) Ny kgl. Saml. 40 Nr. 743. S. 229.

Herred blev forbedret, og en anden Grund til at forlade Strandvejen var ogsaa, at Stranden mellem Slette og den sydlige Del af Hune Sogn efter ca. 1840 blev saa belagt med smaa Rullesten, at Færdsel med Vogne ofte blev forhindret deraf. Paa denne Strækning var der Kro i Blokhus 1635, idet en Mand havde Privilegium paa at sælge øl og Vin til vejfarende Folk samt holde dem med Senge og Hestefoder og hvad andet, en Kromand bør holde; ¹⁾ 1692 hører vi, at Professor Holger Jacobæus og hans Svoger, Pastor Johan Adolf Bornemann drog fra Aalborg til Blokhus og spiste til Middag der, og endnu 1711 nævnes den privilegerede Kro her, som da indehavdes af Skudehandler Jens Andersen Uttrup, død 1720, men 1733 fandtes der ingen privilegeret Kro her. ²⁾ Da var her kommet flere Skudehandlere, og de drev utvivlsomt Krohold uden Bevilling ligesom Købmændene i Byerne som oftest gjorde. 1844 fik Købmand C. Klitgaard Bevilling til Gæstgiveri i det af ham s. A. opførte »Hotel Nordsøen«, der endnu eksisterer, og 1844 blev der ligeledes i Blokhus og Fjerrislev oprettet Befordringsstationer paa Ruten Hjørring-Løkken-Slettestrand-Thisted. Disse Stationer nedlagdes atter 1866, da Strandvejen havde tabt sin Betydning som Færdselsaare, og 1867–68 anlagdes Amtsvejen mellem Saltum Kirke og Løkken, hvor der sidstnævnte Sted var Kro (nu Hotel »Klitbakken«) i Slutningen af 1700erne, og hvor der siden ca. 1680 har været Beværtning og Logis at faa for Rejsende hos Strandhandlerne her. Løkken Kro fik et stort Opsving i Krigsaarene 1807–14, da der var stationeret Garnison i Løkken, og da Stedet blev af stor Betydning for Opretholdelsen af Forbindelsen mellem Danmark og Norge, og omkring 1850 var her 2 Beværtninger foruden Kroen.

1) Hvetbo H. Tgb. 28. Novbr. 1635.

2) Stiftamtets Design. over privil. Kroer.

Hjørring-Løkken og Nordvestegnen.

Fra Hjørring gik den ældste Forbindelsesvej til Vesterstrand (og Alfarvejen langs denne til Han Herred) over Vandsted, hvor der endnu i Plantagen ved Vandstedlund ses dybe Vejspor, Aastrup, Harreslev, Seilstrupgaard, Vejby, Børglum, Vittrup, Sdr. Lyngby til Furreby og, efter at Løkken 1678 var blevet anlagt, til denne By, hvorfra atter en Vej i Sydøst over Aasendrup førte til Vejcentret i Vrensted. Retningen af de gamle parallelle Vejspor i Plantagen syd for Vandsted viser, at Færdselen er gaaet over den østlige Del af Aastrup Mølleddam, der vel da havde et mindre Omfang, end den senere fik; men i nyere Tid gik Færdselen over Aastrup Møllebro.

Ved Aastrup Slot, som Hovedgaarden kaldtes i ældre Tid, var der to Broer, nemlig én over Aaen, der løb mellem Borggaarden og Ladegaarden, og én, der førte over Aaen vesten for Gaarden. Disse Broer saa vel som Vasen (Vejen) til dem krævede stor Vedligeholdelse, fordi Grunden var saa sumpet, og atter og atter stævnedes Vennebjerg Herreds Beboere til Vej og Broarbejde her. Der blev fyldt Hundreder af Læs Sten i Vasen, men det kneb dog at holde den passabel. 9. og 23. Oktbr. 1643 stævnedes Herredsmændene vesten for Ilaa til at levere Sten, hver Gaardmand 1 Læs; Jelstrup Sogn skulde levere 17 Læs, Rubjerg S. 12 Læs o. s. v. Gaardmændene i Vennebjerg og Skallerup Sogne mente, at de burde være fri for Leverancen, da de hver havde en Herredsbro at vedligeholde, og de vilde gøre gældende, at Aastrup Bro kun var en Markbro og Magebro (∴ Bro for Bekvemmelighed), men de blev 20. Novbr. s. A. dømt til at føre Sten til Vasen ¹⁾ Der blev under denne Sag ført Tingsvidne om, at i 40 Aar havde Lensmanden paa Aastrup holdt Broerne her vedlige og ført Bekostningen til Udgift paa

1) Vennebjerg H. Tgb.

Lensregnskabet, og Bønderne havde ikke haft noget med disse Broer at skaffe; men det fik de i rigt Maal herefter. Nogle Aar senere synes Vejen ved Aastrup Slot at være blevet omlagt, thi 1651 blev af Ridefogeden paa Aastrup tinglyst Forbud mod, at nogen red eller kørte gennem Aastrup Gaard; de skulde færdes paa den Vej, som til Bekvemmelighed var lavet sønden om Gaarden.¹⁾ Fra Sejlstrupgaard gik der Vej til Sejlstrup Kirke, derfra over Kirkevadet og Kirkholm Bro til Vejby, Børglum o. s. v.

Fra Sejlstrupgaard gik endvidere en Vej mod Sydøst over Smidstrup-Vraa-Galgebakken til Hovedlandevejen N. Sundby-Hjørring. Den førtes over Liver Aa ad Konning Bro ²⁾ eller Kornum Bro, hvilken Bro 1623 var saa forfalden, at man ikke kunde komme over uden Livsfare, ³⁾ og bedre var Broen ikke 1709, og da en Karl fra Sønder Harreslev 13. Decbr. kom fra Aalborg og i Smidstrup spurgte, om han kunde komme over Broen, blev der svaret, at det var ikke let særlig med Vogn. Han lod saa Vognen blive i Smidstrup og vilde ride over, men baade han og Hestene faldt i Aaen, og han blev næste Dag fundet som Lig ved Rakkeby Bro.⁴⁾

En tredje Vej førte fra Sejlstrupgaard over Rakkeby Broer og dels over Hæstrup til Ilbro, dels over Heden til Hovedlandevejen Hjørring-Nørresundby (ved Harken). Rakkeby Broer siges 1623 at være saa farlamme, at man ikke kunde komme over uden Livsfare, og det var Broer paa Herredsvejen mellem Østerstrand og Vesterstrand. ⁵⁾

Endelig gik en fjerde Vej fra Sejlstrupgaard til Hundeleve, hvor den optog en Vej, der kom fra Hjørring over Grimstedbro og Overklit, og fra Hundeleve gik den videre vest paa norden om Jelstrup Kirke til Ulstrup og Nørre Lyngby, hvorfra den fulgte langs kysten til Furreby

1) a. St. 8. Septbr. 1651.

2) I Præsteindberetningen 1638 til Ole Worm kaldes den Konning Bro, hvilket Navn formentlig er det oprindelige.

3) Tingsvidne af Børglum H. 23. Septbr. 1623 (Sejlstrup Lens Regnskab).

4) Børglum-Jerslev H. Tgb. 9. Januar 1710.

5) Tingsvidne i Sejlstrup Lens Regnskabsbilag 1623/24.

HJØRRING-LØKKEN

(Løkken). Denne Vej er paa Kortet fra 1791 afsat som Hovedvej. Vejen Hjørring-Grimstedbro-Hundelev-Lyngby-Løkken blev 6. Novbr. 1719 opmaalt i Anledning af Konsumtionsforpagtningen i Hjørring, og Afstanden var 2 Mil 38/21 Fjerdingsvej. Fra en Høj paa Furreby Mark sønden for Kodal, gik Vejen »sønder fra Furreby Hvarre paa Stranden til det nordeste Hus i Løkken«. ¹⁾ Den nuværende Amtsvej over Grimstedbro til Løkken er anlagt 1844-46, og der blev da oprettet den saakaldte Løkkens Vejkro i Rubjerg Sogn, som endnu eksisterer.

2. Marts 1630 ²⁾ toges Synsvidne over Rakkeby Bro: der manglede nogle Bul paa Brovasen ved begge Ender, og Rækkerne (Rækværket) var borte, saa man ikke kunde komme over uden Fare. Ved Aar 1565 druknede Præsten i Harreslev-Rakkeby-Sejlstrup Peder Laursen i Rakkeby Aa, og 1689 druknede Præsten i samme Sogne Peder Poulsen Bloch tillige med sin Kusk ved, at Befordringen kom ud over Broens Rækværk, og Isen paa Aaen gik itu. – Rakkeby Broer laa 1707 til Vrejlevkloster. ³⁾

Amtmand Arnold Dyssel, som 1689–1714 ejede Sejlstrupgaard, lod Jorden norden og vesten for Sejlstrup Kirke opbryde og besaa lige op til Kirkegaardsdiget, og da han ikke tillod Færdsel ad denne Vej mellem Vejby og Sejlstrup, forfaldt Kirkholm Bro og synes ved Midten af 1700erne at have været borte i mange Aar, saa Beboerne i Børglum-Vejby ikke kunde komme til Hjørring eller Vennebjergene ad den Vej. 1765 foranledigede Oberst Jens de Poulsen til Børglum Kloster, at hans Fæstere i Vejby fremkom med Krav om, at Vejen over Kirkholm Bro atter blev aabnet, og i den Anledning blev der afholdt Syn over de forskellige Veje, ad hvilke man kunde komme mellem Hjørring og Vejby (Børglum) ⁴⁾. Vejgranskningen blev foretaget 7. og 8. Novbr., paa hvilken Aarstid Vejene naturligvis

1) Børglum-Jerslev H. Tgb. 9. Novbr. 1719.

2) Børglum H. Tgb.

3) Børglum-Jerslev Tgb. 7. Januar 1707.

4) Børglum Kl. Birks Tingbog 1765, Bl. 287 og 1767, Bl. 379. Jvf. min Artikel i „Vends. Aarbøger“ 1920, S. 301 ff.

var særlig daarlige. Synet begyndte ved Ledet vest for Vejby By, og herfra til det vesterste Sted paa Kirkholmen, 4045 Alen, var Vejen meget god. Fra Kirkholmen gik Mændene videre og fandt, at nogle af de gamle Veje paa Kirkholmens Grund var afgravet til Blandjord, hvad Beboerne ogsaa berettede, og Resten var for nogle Aar siden blevet pløjet til Agerland. Længere vest og nord paa fandtes endnu brugbar Vej til Kirkholm Aa, og ved Enden af Vejen var der en lille Vase paa 30 Alen. Fra Kirkholmens Led til Enden af Vasen var 425 Alen, og fra Vasen over Aaen 7 Alen. I Aaen saa de Pæle af den tidligere Bro. Strækningen paa begge sider Aaen hørte til Vejby By og Børglum Klosters Gods indtil en gammel Vase paa et Stribelkær, »som sagdes ej alene at have været brugt til Vej«, men ogsaa at høre til en Gaard i Hundeleiv under Aastrups Gods. Fra Aaen og til Bakken paa nordre Side var 295 Alen, og paa dette Stribelkær kunde højst avles 1/4 Læs Hø. Over Bakken laa en »klar og dyb gammel Hulvej«, hvor der kunde tages Grus uden Skade for nogen Lodsejer. Hulvejen førte til Sejlstrup Kirkevad, og i Vejen udmundede 4 gamle Hulveje, som kom vest fra, bl. a. én, som kom fra den ældgamle Snesbro. (Da Vandløbet mellem Børglum og Jelstrup Sogne 1919 blev reguleret, fandt man Rester af det gamle Vadested »Snesbro«, og der fandtes her et enægget, godt 1 Alen langt Jernsværd og en smuk Spydspids; begge Dele henfører Nationalmuseet til den yngre Jernalder eller Vikingetiden. Endvidere fandtes 2 Hestesko fra Vikingetiden eller den ældre Middelalder, 1 Flintpilespid, 1 Sænkesten og nogle Hjortegevire. ¹⁾ Nær ved Snesbro fandtes ca. 1870 en større Værktøjssamling fra Mellem-Jernalderen, nedlagt i et stort Lerkar ca. 3 Alen under Mosens Overflade.) Fra Sejlstrup Kirkevad og over Kirke vasen, hvor der i ældre Tid havde været en »oplagt Vase«, skønt Grunden var fast og sandet, var 780 Alen. Jorden tilhørte en af Aastrups Fæstegaarde i Hundeleiv. Efterat være kommet over Kirkevadet forefandt Synsmændene en gammel oppløjet Hulvej, der gik tæt norden om Sejlstrup Kirkedige og var besaaet med Rug. Fuldmægtigen paa Sejlstrup,

1) Meddelt af Gaardejer Jens Iversen Jensen, Hundeleiv.

HJØRRING-LØKKEN

Anders Kjær, gjorde Forbud mod Granskningsmændenes Færden, saa »man maatte skrækkes for de af ham gjorte Trusler, og Mændene maatte gaa uden om og eftermaale 130 Alen. Videre herfra og til den alfare Kirkevej 140 Alen, derfra til den almindelige brede Vase, som gaar forbi Sejlstrup 1350 Alen, fra Vasen til sydøst Hjørne af Sejlstrup Lade, hvor en Vej løber til Smidstrup (o: Vejen over Konningbro) 1395 Alen; forbi Sejlstrup Mølle, til den nye Vase vedtager sammesteds, 575 Alen. Herfra gik de over den nyanlagte Vase til Harreslev By, hvilken Vase var anlagt til hver Mands Nytte, men endnu ikke færdig, da der manglede 2 smaa Broer; »samme Vej overgik vi med Fornøjelse«, 3000 Alen. Igennem Harreslev By og til Aastrup Mark var 1105 Alen, over denne Mark og den derværende Vase samt de til Aastrup hørende Broer lige til Aastrup Borggaard var 2000 Alen i god Stand. Derfra ad Vasen til Aastrup Mølle 2010 Alen; forbi Vandsted til Hjørring vestre Bom 4790 Alen ad ganske god, sandet Vej. Fra Vejby over Sejlstrup til Hjørring var saaledes 22,047 Alen eller henimod 2 Mil.

Den følgende Dag gik Mændene den samme Vej tilbage til Sejlstrup Lade 13,480 Alen, men fortsatte derfra over Smidstrup Bro til øverst paa Bakken paa søndre Side af Aaen, 1400 Alen nogenlunde god Vej. Derfra til Smidstrup By 2215 Alen. Smidstrup Mark var meget slem af Kviksand og Klæghuller samt Vandpytter. Igennem Smidstrup, over Heden til lige østen for Stagsted 2330 Alen. »Denne Vej overfarede vi med største Kedsommelighed og større Viderværdigheder, formedelst de der os paa samme mødte uoverkommelige Klæghuller og Moradser, da vi næppe med største Nød samme kunde overgaa og ikke i Tøbrøde efter vores Skønnende anses mulig at overfare«. Fra øst for Stagsted ad Stenvad ad den fælles Hede og over Rævskivervad eller Bæk (o: Elbækken) til Stenvad ¹⁾ og sønden for den vesterste Gaard i Stenvad – 6945 Alen.

1) Resten af et Vad, der laa lidt øst for den nuværende Stenvad Bro, blev optaget i Efteraaret 1916. Der fandtes en Mængde Sten og svære Træpæle. Der har dog været mindst 3 Vad her: „Stenvaderne“; et paa hver Side af den nuværende Bro, og et noget østligere.

»Paa denne Vej fandt vi fast ved hvert Fodtrin Sige, dybe Moradser, Vandpytter, Slumper, Anstødssten, dybe og snevre Veje, ja saadanne slemme Hulbakker, at tvende velbespændte Vogne, som kørte bag efter os, nær havde med Bæster og samt (3: alt) blevne sat i Morads, hvilket fornemmelig traf ved Sønder Vraa Fald, hvor de, som kørte paa disse tomme Vogne, bleve nødt til at afstaa for at se dem selv samt Vogne og Bæster frelste, ligesom og ved nordre Side af Sønder Vraa Led, hvor Bæsterne formedelst Morads og Klæghuller nær havde bleven tilsat, og ved Stenvad fandt vi Vadet af den Beskaffenhed, at enhver maatte ræddes (for) at tage derover, efterdi de derudi værende Klæghuller og det dybe Vand, som i samme befandtes, der gik ind af Vognene, gav os selv Betænkning at overgaa den Vej til bemeldte Vestergaard i Stenvad«

Fra Vestergaard i Stenvad gik Vejen vest paa til »Maaerskellet«, 1010 Alen nogenlunde god Vej, fra Maaerskellet over Heden og Fælleadvadet norden om Vollerup til Vejen, der gaar fra Vollerup til Vejby, 1400 Alen; Vejen meget slem med Huller, Bløder og Ansstødssten. Fra denne Vej, som løber i Nordvest over Heden, forbi Dalmark over Vejby Sluse ¹⁾ til Ledet og Udgangsstenen – 4340 Alen; slem Vej med Huller, Bløder, Pytter og Sige. Hele Vejen fra Hjørring til Vejby omad Smidstrup og Stenvad 33,120 Alen eller 23/4 Mil.

Samme Dag gik Mændene videre fra Stenen ved Vejby Led og vest paa over Vejby Mark, Børglum Bys Enge, Børglum Hede og Uslev Hede, ²⁾ norden om Klosterets Fald og Østergaards Mark i Vittrup, hvortil var 7210 Alen. Vejen faldt overmaade besværlig og vanskelig med Sige, Pytter, Moradser og Klæghuller, saa man kun med stor Besværlighed kom frem. Tredjedagen granskede Mændene Vejen fra Østergaard Led i Vittrup til Næskærbro, om hvilken sidste siges, at den fra først af var anlagt af Frederik Kjær, der 1715 til 1738 ejede Børglum Kloster, men denne Bro omtales dog i

1) En Lavning vest for Broen syd for Vejby By.

2) Uslev eller Aarslev Hede er den nuværende Christiansdals Mark. Mændene har gaaet sønden om Kragesig, der i ældre Tid var en Sø, i hvilken Fiskeriet laa til Børglum Kloster (1638: Kragedam, ligeledes 1791). Det er utvivlsomt denne Dam, Pontus Cornicus, som Bønderne efter Ælnod samlede sig ved 1086, da Opstanden begyndte mod Knud den Hellige, som da opholdt sig paa Børglum Kongsgaard.

HJØRING-LØKKEN

Præsteindberetning 1638 som »navnkundig« og er altaa senere gaaet til Grunde ligesom Kirkholm Bro. Fred. Kjær anlagde Broen, efter at et Menneske havde tilsat Livet der i Højvande. Fra Østergaard til Næskærbro var 2015 Alen og nogenlunde god Vej. Fra Broen, der 1935 blev nedlagt, gik Vejen videre over Rubjerg Hede til Hellevad, ¹⁾ 3430 Alen, som var opfyldt med Bløder, Pundser, Huller og Moradsler, særdeles en Sig kaldet Hvolsig Dal, hvor de medfølgende 2 tomme Vogne næppe kunde komme nær, og Hestene var nær blevet siddende fast, saa Mændene ej skønnede, at det var muligt, at nogen kunde komme over uden Livsfare om Vinteren og naar det indfaldt med Tøbrud. Hellevadet eftermaaltes til 100 Alen, og det var ligeledes meget farligt og slemmt og blødt i begge Ender, og paa begge sider var det indgravet med Tørvegrave. Fra Vadet, hvor der ogsaa var en slem Lerbakke med store Huller og Klæg, maalttes Vejen til norden for Gølstrup Led, hvor Vejene samledes og løb nord paa, og der var 1040 Alen. Endvidere maalttes fra dette Led sønder paa gennem Gølstrup og Gølstrup Hede til Grønningskær — 2335 Alen — og derfra til Næskærbro — 1195 Alen — for at se, hvor stor Forskellen var paa disse to Veje mellem Næskærbro og Gølstrup Led, og om det var muligt at komme over Grønningskær. Sidstnævnte Vej var paa det første Stykke maadelig, og igennem Gølstrup By og noget sønder paa var den med Ler, Huller, Pytter og Klæg, men den var altsaa en Del kortere end den anden. Fra Gølstrup Led begav de sig gennem Jelstrup til Hundelev Vad,²⁾ 3490 Alen. Vejen var god fra Gølstrup til Jelstrup undtagen ved Jelstrup Kirkedige, hvor der var nogle Klæghuller. Hundelev Vad var 370 Alen. »Dette bekendte hæslige Sted fandtes meget dybt op mod østre Ende, blødt med Ler og Klæg«. Dernæst var fra Vadet en stor Lerbakke, op ad hvilken der løb adskillige Veje, »som var saa forskrækkelige, somme med Vældhuller og

1) Hellevad synes at have været et almindeligt Vadnavn og betyder vist det bløde Vad.

2) Vel ved „Fidde Bro“, der 1634 kaldes „Fet Bro“, da Lensmanden paa Sejlstrup tiltalte Beboerne i Gølstrup og Jelstrup for 6 Mark hver for deres Forsømmelse med Vedligeholdelse af Broen, som de havde faaet Tilsigelse om. (Vennebjerg H. Tgb. 22/12 1634.)

Lerpundser, at det var med Nød, at de medfølgende tomme Vogne, som var velbespændt, kom derover. Det blev os derhos berettet af en Mand i Hundeleve, at han havde været med at drage mange op, som der havde kørt i Bløde, hvilket han og selv havde prøvet«.

Fra denne Bakke drog de gennem Hundeleve By, gennem Bakkerne østen for Hundeleve, i Nordøst langs Siden af Hundeleve Markdige til Husene østen Marken, hvor Vejen løber lige frem til Grimstedbro ¹⁾ i Nordøst. »Denne Vej var meget hæsliq med Huller og Pundser samt Klæge og blev maalt til 2540 Alen. Derefter maalt Vejen over Hundeleve og Harreslev Heder, Sønder og Nørre Harreslev Marker til Grimstedbro, som var 7470 Alen; Vejen var nogenledes undtagen over Hederne, hvor der var Pundser, Huller og slemme Haller; Broen befandtes i Stand med Vaser for Enderne, men vesten for, ned ad Bakken, var slemme Væld og Klæghuller. Fra Grimstedbro gik Vejen over en Lerbakke og et Stykke Hede gennem Gjurup (Gjurup), og fra Broen til Vejen, som norden for Gjurup gik til Hjørring, var 1825 Alen, overalt slem med Huller, Pundser, Haller og Klæg, saa den gennem Gjurup var fast uoverkommelig, hvorfor de medfølgende Vogne maatte køre ad en anden Vej. Saa maalt Vejen fra sidstnævnte Punkt over Gjurup og Høngaards Marker, Lundergaards Vase, Lundergaard til »Holvejs Bakker over et lille Vad, ialt 3925 Alen, og Vejen overalt slem som den foregaaende, og endelig maalt fra Hulvejs Vad over Hjørring Mark til vestre Bom 950 Alen.

Fra Vejby til Hjørring om ad Hellevadet var 34,365 Alen og om ad Grønningskær 33,325 Alen; om ad Stenvad-Smidstrup var der 33,120 Alen og om ad Kirkholm-Sejlstrupgaard kun 22,047 Alen.

1767 var der blevet lagt en midlertidig Bro over Kirkholm Aa, og Vasen blev istandsat; Peder Biering, der var Ejer af Sejlstrupgaard, sagde, at det var sket til »Pøbelens Tjeneste«, og nedlagde 26. Maj 1767 Forbud mod, at nogen ad den Vej kom over Sejlstrupgaards Mark. ²⁾ Hans Svigersøn, Justitsraad.

1) Broen kaldes ogsaa Grindstedbro.

2) Børglum Kl. Birks Tgb. 1767, Bl. 437 b.

HJØRRING-NORDVESTEGNEN

Erik Hansen Wilsbech, der senere var Ejer af Sejlstrupgaard, vilde heller ikke have Færdsel ad den Vej, der var saa vigtig for Samfærdselen mellem »Thyland, Hanherrederne, Blokhuse, Løkken og Skagen«, ¹⁾ og 2. Novbr. 1793 mødte han i egen Person med en stor Arbejdsstyrke, der medførte Redskaber til at ødelægge Vejen med. Sognefogeden fra Vejby, Jens Skaiberg, mødte da med to Vidner og lyste Fred over Vejen, men Justitsraaden og hans Folk af begge Køn tog intet Hensyn hertil. Det lykkedes Sognefogeden at konfiskere 8 Jerngrebe, 15 Spader, 3 Jernstænger m. m., som han 13. Novbr. lod beskrive og vurdere ved Børglum Klosters Birketing. Der blev 3. Oktbr. 1794 og 5. Juni 1795 udnævnt kongelige Kommissarier til at afsige Kendelse i Sagen, og ved Dom af 11. Okt. 1796 fik Vejbymændene Medhold. Senere kom Sagen for Højesteret, men Resultatet blev uforandret.

Egnen mellem Vennebjerg og Hirtshals synes vejrmæssigt set kun at have spillet ringe Rolle i ældre Tid, men der kan dog anføres, at 1650 kom Knud Thomsen fra Vidstrup en Aften kørende fra Gøl med et Læs Sild, og han kørte da i Vidstrup Aa – ved Dalsgaards Bæk – hvor Vandet væltede Vognen, og han havde nær sat Livet til.

²⁾ Midt i April 1669 var Ole Ydesen og Niels Ydesen fra Vidstrup i Vejby, og da de red hjem og mellem Sønderlev Mark og Nørlev kom over Skrevadet, stod de af og vilde gaa op ad Bakken. Niels Ydesens Hest rev sig da fra ham og løb hjem, og Ole Ydesen red efter den, medens Niels fortsatte gaende. Han druknede da i Krogens Vadested lidt nord for Rerup. ³⁾

I Juli 1707 druknede Peder Dyrskjøts Søn Steen Dyrskjøt i en Aa, da Højvande »tog hannem med Vognen bort« ⁴⁾; der nævnes ikke, hvor i Vendsyssel Ulykken fandt Sted, men 10. August samme Aar, da Biskop Bircherod havde visiteret i Tornby, fortsatte han »med stor Umagsomhed sin Rejse« til Skallerup.

Da »Vandet udi en stor Aa (∴ Liver Aa), hvilken vi skulde

1) a. St. 1765, Bl. 280 b.

2) Vennebjerg H. Tgb. 6. Maj 1650, Bl. 74.

3) a. St. 26. April 1669.

4) Bircherods Dagbøger 15. Juli 1707.

over, var vokset saa højt, at det kunde næsten gaa op til Ryggen af Hestene, lod jeg mig samt mit Tøj og Følgeskab paa en liden Fiskerbaad oversætte, men de tomme Vogne lod jeg køre gennem Aaen, ihvorvel dette var saare vanskeligt. Ja, den bageste Vogn, som var lettest, kom omkuld i Vandet, og Køresvenden var nær om en Hals, men blev dog Gudskelov reddet«. ¹⁾

Broen over Varbro Aa ²⁾ mellem Vidstrup og Tornby - Vidstrup Bro – er utvivlsomt gammel, thi disse to Sogne har haft fælles Præst siden Reformationen, og han skulde over denne Aa, naar han skulde til Vidstrup. Den første Præst efter Reformationen, Hr. Jens, druknede her i Aaen; i November 1751 druknede Christian Jørgensen Muus fra Storgaard i Tornby i Aaen ved Vidstrup Vase, da han kom fra Hjørring Vejmølle, og 3. Decbr. 1880 omkom Gaardejer Christen Svendsen Jensen fra N. Tornby ved med Hest og Vogn at vælte ned i det dybe »Høl« ved Broens Vesterside. ³⁾ Broen, ved hvilken der i ældre Tid svaredes Bropenge, blev 1873 solgt af Anders Hald til Vidstrup Kommune for 200 Rdlr. ⁴⁾ 1858 anlagde Amtet Bro over Liver Aa vest for Kjærsgaard i Tornby, den saakaldte Røde Bro.

1856 fik Skudehandler N. C. Jakobsen i Nørre Tornby Bevilling til Krohold her; Kroen oprettedes dog ikke for den egentlige Vejtrafik Skyld, men af Hensyn til den betydelige Skudehandel, der da dreves i Tornby. Kroen i Lønstrup (Linnemans Hotel) er ligesom Kroen i Hirtshals af senere Oprindelse.

1) a. St. 10. Aug. 1707.

2) Aaens oprindelige Navn maa vel være „Varaa“, thi Aaen har jo været, før Broen kom.

3) Om denne Tildragelse digtede den blinde Visesanger Chr. Poulsen en bedrøvelig Vise, som blev trykt og forhandlet for 10 Øre. Kirkebetjent Chr. Degn, Jerslev, har meddelt mig en Afskrift.

4) Vends. Tidende 25. Maj 1936.

Aaby Bro-Bratskov-Aggersund eller Thy.

Vejen fra Aaby Bro til Bratskov fulgte i ældre Tid i Hovedsagen den samme Linje som i vor Tid, ¹⁾ nemlig over Vedsted, Røgel, Halvrømmen, men fra Jægerum gik den maaske syd paa over Brovst Kirkeby og derfra til Svenstrup Brogaard, hvor der i 1600erne var Krohold. Vejen mellem Bratskov og Jægerum, der 1791 slog en Bue syd om Bratskops Enge og derefter gik op til Hovedgaarden, synes nemlig først anlagt ved 1640, thi 31. Maj 1641 forbød Falk Gøye til Bratskov al Færdsel paa den nye Vej, som han her havde ladet lave. Hans Enke Helvig Brahe forbød 8. Febr. 1647 ligesom saa ofte før menige Herredsmænd i Hanherred al Kørsel ad denne nye Vej ved Jægerum og over hendes Enge; hver Gaardmand skulde aarlig give 1 Skp. Byg og hver Boelsmand 1/2 Skp. for at faa Tilladelse til Kørsel her. 17. Juni 1650 tilbødes der Herredsmændene, at hvis de vilde holde Broen (∴ Vejen) mellem Bratskov og Jægerum i Stand med Ris og Sand, maatte de have fri Færdsel der til og fra Aalborg, og hvor deres Rejse ellers kunde falde. Endnu 16. Juni 1673 blev al Kørsel over Kastet (∴ en opkastet Vej) mellem Bratskov og Jægerum forbudt, hvis der ikke var givet Tilladelse. ²⁾ Som ovenfor omtalt holdtes der Kro i Svenstrup Brogaard vest for Svenstrup Bro, ³⁾ hvor Gaarden Gammelkro vel minder om den. 1737 blev der oprettet privilegeret Kro ved Bratskov, antagelig i Møllegaarden; den blev atter nedlagt 1740, men paany oprettet ved Bevilling af 1752. Saa blev den paany nedlagt 1773, men det er vist den, der genopstod som Øster Svenstrup Kro, da Chausséen blev anlagt, og som blev bestaaende gennem

1) Vejen blev i 1850erne chausséret mellem Aaby Bro og V. Han Herred (Aarup Bro).

2) Han H. Tgb.

3) a. St., 10. Aug. 1640.

det 19. Aarh. Ogsaa i Brovst By synes der at have været Kro, thi 8. Decbr. 1651 forbød Jørgen Brahe til Bratskov, at der i Brovst holdtes Krohus med Drik, Doblen, Sværgen og Banden og anden Gudsfortørnelse om Søndag Nattetid. I 1680erne gav Palle Rantzau til Bratskov og hans Hustru Ingeborg Seefeld Jens Skræder i Brovst Tilladelse til Krohold, men efter at Rantzau 1691 var død, lod Diderik Chr. Braës til Kokkedal, der havde ægtet Fru Ingeborg, 24. Septbr. 1692 rejse Tiltale mod Jens Skræder for ulovligt Krohold, og Jens henholdt sig da til den tidligere givne Tilladelse. Under denne Sag læstes ved Tinget en Del af Brovst Grandebreve fra 1686, i hvis 4. Post stod, at ingen maatte tappe eller sælge Øl, Brændevin og sligt uden Tilladelse fra Ejeren af Bratskov; handlede der herimod, skulde Drikkevarerne være forbrudt til Granderne, og der skulde bødes 4 Mark til Kirken. ¹⁾ Efter Kortet fra 1791 at dømme slog Landevejen ved Bratskov Hovedgaard en Bue i Nordvest og gik derefter i Sydvest til Svenstrup Brogaard. Herfra har der antagelig været Kørsel til Torslev, Kokkedal o. s. v., thi 2. Aug. 1652 toges ved Tinget Syn over Sønder Skovsgaards Enge, over hvilke der fra Broen og syd paa var lagt 12 Vejspor, som var Skade for 2 Læs Hø. ²⁾ Fra Brogaard gik Landevejen videre i Vest til Hanherreds gamle Tingsted paa Skræm Hede (Tinggaarden), hvorfra den drejede i Nordvest og gik over Kollerup, Brøndum og Udclit og norden om Byerne Klim, Torup og Vust og om Vejlen (Lundfjord) til Thy. Midtvejs mellem Svenstrup Brogaard og Tinget gik der fra Hovedvejen en Række Sideveje, dels over Aarup til Torslev, hvor der 1711 var Kro, som dog ikke nævnes her 1733, men en Kro her blev nedlagt 1766, – videre til Kokkedal og Attrup; dels over Aarup-Lørsted ³⁾ til Haverslev og Aggersund; over Janum, Lerup Præstegaard til Tranum Strand samt over Janum, Vester Svenstrup til Slette Strand. Ogsaa længere vest paa gik der Sidegrene

1) Han H. Tgb.

2) a. St.

3) 26. April 1652 vidnes paa Han H. Ting, at i 40 Aar har Vejen fra Lørsted Mølle til Lørsted By været almindelig Alfarvej.

AABY BRO-BRATSKOV-AGGERSUND ELLER THY 107

fra Hovedlandevejen dels i Retning af Stranden og dels i Retning af Aggersund. Fra Tinget gik en Vej op over Telling og Paarup til Lerup Præstegaard og Stranden, ligesom den fortsattes i Sydvest fra Tinget over Haverslev og Bejstrup til Aggersund. Hvor Hovedvejen passerede Skelhøjene, gik en Vej mod Nord over Topbak Høj og derfra dels over Stagsted til Lerup Kirke og dels over V. Svenstrup til Stranden. Fra Skelhøjene gik den syd paa over Skræm, Husby, Ørebro, Gjøttrup til Vejen eller over Skræm-Bejstrup til Aggersund. Fra den gamle Fruer Bro og op til Topbak Høj ses endnu et imponerende »Baand« af Hjulspor paa denne Vej, ligesom der fra Topbak Høj og nord paa til Grushøj ligger et Bælte Vejspor. 10. Febr. 1662 tog Fogeden paa Aagaard Tingsvidne af Han Herred Ting om, at ved Ørebro (mellem Kjettrup og Gjøttrup Sogne), hvor Landevejen endnu laa som fra Arildstid paa en haard Stenrimme, var den bredere, end Loven krævede, men desuagtet var der Folk, som kørte udenfor, hvilket han fandt var ubilligt og ukristeligt. Hvor Hovedvejen vest paa fra Tingstedet til Kollerup passerede Sletteaa over Aarup Bro, der antagelig tidligere laa en Del nordligere end nu, synes der at være gaaet en Alfarvej til Skræm, thi i et Synsvidne over Aalegaards Endel 17. Februar 1651 hedder det, at over Aalegaards Nørremark, som er Agerjord eller Eng, har der ikke været Alfarvej i gammel Tid, og ingen maatte køre eller ride der uden Tilladelse. Den rette gamle Alfarvej laa fra Aarup Bro norden om Aalegaards Nørremark og til de Veje, der dannede Skel mellem Aalegaards Endel og Skræm Fælle, og saa videre ad Skræm. ¹⁾ Vest for Aarup Bro gik en Forbindelsesvej fra Slette Strand over Hjortdal Kirke, Kollerup, Graven øst om Lejrhøjene, hvor den ses som en dyb Hulvej, til Husby Vejcentrum, og længere vest paa gik der utvivlsomt Vej fra Kollerup over Fjerreslev, Aagaard, Stampe møllen, Kjettrup Præstegaard til Vejen fra Husby til Gjøttrup og over Øslev til Aggersund, ²⁾ ligesom der gik en direkte Vej fra Kjettrup Kirke

1) Han H. Tgb.

2) Den nuværende Vej Fjerreslev-Aggersund er anlagt ca. 1860 samtidigt med, at Aggersund fik Færgebro anlagt af Amtet, Kro, Købmand m. v.

til Husby Centret. Det maa vist være denne sidst nævnte Vej, der omhandles i et Tingsvidne af Han H. Ting 8. April 1538, ¹⁾ i Følge hvilket 12 Selvejere, deriblandt et Par Smaaadelsmænd, var opkrævet af Fogeden paa Aagaard til at udlægge Kongens Herstradt Adelvej igennem Kjettrup By, i By og af By, da Præsten Anders Hjort i Kjettrup havde besværet sig. De udlagde da »en ret Adelvej næst sønden op til Kjettrup Kirkegaard, oppe og nede og saa gammel Alfarveje til Aalborg«.

I det hele taget synes Strækningen mellem Højlandet Svinkløv, Fjerreslev, Kjettrup mod Vest og Tranum, Ø. Svenstrup, Torslev mod Øst at have været gennemkrydset af en Mængde Veje, som dels førte vest paa til Tangen ved Vust, dels til Overkørslen ved Vejlerne, dels mellem Aggersund og Nordstranden og dels over Bratskov til Nørresundby. Vi træffer da næppe heller nogen Egn i Danmark, hvor Præsterne i tidligere Tid var saa besværet med Gæsteri som i Han Herred.

I Haverslev Præstegaard var fra Arildstid et kongeligt Herberg ligesom f. Eks. i Jelling, Ingstrup, Børglum Kloster, Volstrup o. fl. St.; det kaldtes »Barfred« og var et Hus paa 9 Binding, som endnu stod 1690, ²⁾ og i det 17. Aarh. tog adskillige Adelsmænd og andre Godtfolk Natteophold her, naar de var paa Rejse i Egnen. ³⁾ I Indberetning 1625 skriver Præsten i Haverslev, at der fra gammel Tid har været tillagt Præstebordet Indtægten af nogle Bol »for den store Gæsteri, som idelig og jævnlig haver der sammesteds været holdet«, og videre skrev han, at her sammesteds (Præstegaarden) holdes et stort Gæsteri (som mangan ærlig Adel og Uadel vel er vitterligt)«, saa hans Avl og Indkomst næppe kunde stoppe Husholdningen. ⁴⁾ Præsten i Aggersborg skrev 1625: »Desligeste som ædle og uædle noksom er vitterlig, at jeg haver stor Gæsteri, eftersom det Sund og Færgested ligger straks hos og de

1) Anne Mouridsd. Gyldenstjernes Papirer i Rigsark.

2) Præsteindberetning i Landsarkivet.

3) F. Eks. Han H. Tgb. 151 Juni 1646.

4) Præsteindberetninger i Landsarkivet, jfr. D. H. Wulff: Vendelbo Stift, S. 160 ff.

AABY BRO-BRATSKOV-AGGERSUND ELLER THY

andet Steds ej kan fange Plads«; hans Kaldsbroder i Brovst beklagede sig over, at Præstegaarden laa paa en Alfarvej; Præsten i Lerup skrev, at Præstegaarden ligger »straks ved Havet paa Alfarvej for Godtfolk fra Stranden til Aggersund; Præstegaarden i Kollerup laa ogsaa »paa en Alfarvej«, og Præsten i Hjortdal laa »paa en Allandevej med Gæsteri for vejfarende Mande, ligesom Præsten i Kjettrup siger, at der omkring ham er en Alfarvej, besøges idelig af Onde og Gode«, hvad der var ham til stort Besvær.

Ogsaa 1660 beklagede Præsterne i Hjortdal og Kjettrup sig over, at de boede ved Alfarvej fra Thy til Vendsyssel eller fra Strand til Strand, hvorhos de særligt i de foregaaende Krigsaar havde lidt meget ved Indkvartering af forbimarcherende Troppestykker. 1690 var det kun Præsten i Kollerup, der beklagede sig over, at hans Gaard laa »paa den alfare Landevej midt udi en alfar Korsvej paa Landstrøget for Vejfarende imellem Thyland og Aalborg Veje saavel som imellem Aggersund og Strandvejen til Vendsyssel, saa jeg bor ved Korset fra 4 Hjørner, og her er dog moxen (∴ næsten) intet Havre at faa til Købs og slet intet Hø at avl maa dog være Hospitalis (∴ Tilflugtssted) for alle Stænders Personer, helligt og søgn Tid, Nat og Dag, med stor Bekostning, Uro og Fortræd for mig og mit fattige Hus paa saa ringe et Sted«.

1711 var der Kro i Skræm, men den blev antagelig nedlagt 1719 i Henhold til Forordningen om overflødige Kroer, idet Tingstedet 1688 var blevet flyttet til Brøndum i Kollerup Sogn. I Aggersund blev der oprettet privilegeret Kro 1737, men her ved dette vigtige Færgested var der Krohold længe før, og 22. Juli 1663 blev det forbudt at holde Kro eller Ølsalg i Aggersborg Sogn, »som nu ofte sker og dagligen tager Overhaand«, hos andre end Peder Christensen Ladegaard i Aggersund, der havde Bevilling af Øvrigheden til at holde Kro og Gæsteherberg for Vejfarende. Vejen fra Aggersund og »nord op til Bjerget« (d. v. s. til Aggersborg Kirkebakke ?) var en Stenbro, om hvilket det i Han H. Tgb. 26. Oktbr. 1635 siges, at den af Arildstid har været kaldt Sundsbro.

14. April 1656 lod Hak Vind til Aggersborggaard læse Forbud mod Kørsel og Riden over Borreholm paa andre Steder end ad Vejen, som løb fra Aggersborggaards Port til Færge

huset; der synes saaledes da ogsaa at have været Færgeri fra Borreholmen til Løgstør. 1. Septbr. 1742 udgik kgl. Brev til Stiftamtmanden i Aalborg, ¹⁾ at da der ved Aggersund, »hvorover Landevejen fra Aalborg til Han Herred, Thisted og Thy for de Rejsende skal falde, og daglig Karosser, Chaiser, Heste og Vogne, ledige Heste og Kreaturer samt vandrende Folk og Bønder og Tjenestetyende fra et Herred til et andet passerer og transporteres«, uden at der er nogen fast Færgetakst, fastsættes nu en saadan, som skulde staa paa en Tavle paa begge Sider af Færgeløbet.

For en Karosse med 6 Heste - hvad Færgen ikke

kunde føre paa en Gang

3 Mk.

» 1 Chaise med 4 Heste

24 Skill.

» 1 læsset Markedsvogn med Træsko, Kul, store Kramkister o. 1.

24 -"-

» 1 beslagen Postvogn

1 Mk.

» 1 Bondevogn

10 Skill.

» 1 ridende Person

6 -"-

» 1 ledig Hest

3 -"-

» 1 Fæhøved

2 -"-

» 1 enligt Menneske, naar anden Fragt havdes, 1 à 2 Skill. uden anden Fragt

6 -"-

I Fjerreslev var der Smugkro i 1600erne, thi 18. Septbr. 1671 forbød Aagaards Ejer Anders Ibsens Hustru Karen Nielsdatter i Fjerreslev at holde Ølsalg og Kro aarle og silde, helligt og søgn, som hun i lang Tid havde gjort, ²⁾ men da den nuværende Chaussé Nørresundby-Thisted anlagdes i 1830erne --1860 og kom til at gaa over Fjerreslev, blev der oprettet Kro her; tidligere var der Kro i Klim Nørgaard, til hvilken Jakob Svendsen 15. April 1778 havde faaet kgl. Bevilling, hvad hans afdøde Fader Svend Nielsen muligt ogsaa havde. I 1720erne holdt Skudehandler Peder Clemmensen Herberge for Rejsende ved Torup Strand. Henimod Aar 1780 blev der i Henhold til kongelig Befaling sat Mile pæle med 1/4 Mils Afstand og antagelig mindre Sten med mindre Mellemrum langs Landevejen fra Nørresundby til Thisted. 1790 bekendtgjorde Herredsfogeden i Hanherrederne Thomas Wadsted i Klim ³⁾, at de Milepæle, der for 10-12

1) Jyske Tegn.

2) Tgb.

3) Herredsfoged 1776, Afsked med Pension 1795.

AABY BRO-BRATSKOV-AGGERSUND ELLER THY

Aar siden blev sat paa Landevejen mellem Aalborg og Thisted, var blevet bortsnappet paa den Strækning, som førte over Bratskovs Ejendom og især mellem Bratskov og Røgel. »Den lumpne Gerningsmand advares uopholdelig til at sætte de bortrevne Sten-Milepæle i forrige Stand, hvis han vil undgaa offentlig Tiltale som en kgl. Majestæts Overtræder«. ¹⁾

Trods de vanskelige Vejforhold synes Færdselen mellem Vendsyssel og Thy i ældre Tid overvejende at være gaaet over Vejlerne, der strakte sig paa begge Sider af Halvøen Hannæs. Øst for Hannæs havde man den store Bygholms Vejle mellem Gjøttrup og Øsløs, der var mere end en Mil bred og fortsattes mod Nord i Han Vejlen og Selbjerg Vejle. Biskop Bircherod skrev 1695 i sin Dagbog, at det var »den længste og om Vinteren besværligste og farligste Vej udi hele Stiftet«; om Sommeren kunde den ligge tør, saa den støvede, men med pludselig Vinddrejning kunde Vandet fra Fjorden sætte ind over den som et væld. ²⁾ Passagen ad Han Vejlen mellem Torup og Tømmerby var smallere, og Vejlerne paa Vestsiden af Hannæs, Arup Vejle og Vesløs Vejle, var ogsaa af mindre Udstrækning, men om dem alle gælder det, at de var farlige at passere og med Højvande kunde Overkørsel overhovedet ikke finde Sted. Kørestedet over Bygholms Vejle markeredes af oprejste Stænger med Tønder paa Spidsen; en saadan stod paa Gjøttrup Enge og ved Øsløs samt paa en Holm, der laa midtvejs i Vejlen og tjente til Tilflugtssted, naar Vandet pludselig steg. Kørestedet over Vesløs Vejle var ligeledes afmærket med Stager og oprejste Sten. Medens Præsten i Klim-Torup-Vust 1625 indskrænkede sig til at skrive, at der undertiden var Gæsteri hos ham – altsaa af Rejsende, der drog norden om Vejlerne og over Vusttangen, lød der større Klager fra Præsterne paa Ruten over Vejlerne.

Præsten i Hunstrup skrev saaledes 1625, at han sad paa Alfarvej og hver Time paa Dagen blev overløbet af fattige

1) Jydske Efterretninger 11/1790.

2) Se Hugo Matthiessen: Limfjorden, S. 96 ff og de deri anførte Kilder.

Folk, og før Paaske 1625 var der paa en Gang over 250 »Stakler« i hans Gaard; de var vel af Højvande forhindret i at komme over. Samtidigt indberettede Præsten i Øsløs, at han boede paa en Alfarvej frem og tilbage over Bygholms Vejle, og Præsten i Tømmerby fortalte:

»Denne Præstegaard ligger ved en farlig Vejle, udi hvilken mange er faret ilde og en Part af dem fordruknet, og ikke uden lang Omkøring kan de Godtfolk i Thy, Mors, Harsyssel, som vandrer deres Vej til Aalborg, til Vendsyssel, Hanherred eller Himmersyssel, komme forbi, hvorfor de venter paa Lejlighed til at komme over (Vejlen), og af den Aarsag skal mange Godtfolk, baade adelige og uadelige, logeres i Præstegaarden, saa den er meget besværet med fremmede vandrende Folks Gæsteri, hvad mange Folk fra de nævnte Landsdele kunde bevidne.« ¹⁾ 28. April 1682 druknede Forpagteren paa Aalegaard, Ridefoged til Aagaard, Niels Ibsen Hjerrild paa Vejlen. ²⁾ Paa søndre Side af Vejlevasen fra Øsløs til Bygholm væltede den unge Robert Gerald Stevens fra Bygholm 20. Marts 1908 om Natten med Vognen, da han kørte hjem fra Vesløsgaard, og paa en saa uheldig Maade, at en Knap paa Agestolen trængte ind i Tindingen og dræbte ham. Hestene blev staaende. Paa Ulykkesstedet fremstod i Løbet af kort Tid et »Stenkast« - antagelig det yngste i Danmark, idet Vejfarende hver kastede en Sten paa Stedet, og »Kastet« var 1910 blevet ca. 5 Alen langt, 3-4 Alen bredt og 1/2 Alen højt; men omkring 1914 blev det spredt af en nidkær Vejmand, og det genopstod ikke senere. ³⁾

Om Overkørselsforholdene ved Vejlerne skal endnu som et lille Supplement til vendsysselsk Vejhistorie meddeles: Sidst i 1720erne nærrede Enevold Berregaard til Kølbygaard (død 1731) Planer om en Uddybning af Løgstør Grunde og om Inddæmning af Bygholms Vejle og lod i den Anledning foretage en Række Undersøgelser af Lokaliteterne og Beregning af Udgifterne. Der kom imidlertid intet ud af disse Planer, men den Mand – han angiver ikke sit Navn – der havde foretaget Forarbejderne, offentliggjorde i »Danmarks og Norges oeconomiske Magazina 1760, S. 79 ff.

1) D. H. Wulff: Vendelbo Stift, S. 183 f.

2) Biskop Jens Bircherods Dagbøger.

3) Jfr. Vends. Tid. 28. Decbr. 1925. Om „Kast“ se Side 74.

AABY BRO-BRATSKOV-AGGERSUND ELLER THY

en længere Afhandling, om dette Emne, ¹⁾ af hvilken fremgaar, at han anslog Inddæmningen af Øsløs eller Bygholms Vejle fra Aggersborg Sogns Fastland til Øsløs Sogns Fastland – 5 Fjerdingvej – til at kunne udføres med Broer og Sluser for 2597 Rdl. kur. godt 7800 Kr. i vore Penge. Dæmningen skulde være 4–5 Alen bred og 3–4 Alen høj, og nord for Dæmningen skulde anlægges en 8 Alen bred Kørevej, som paa to Broer skulde føres over Dæmningens Sluser. Om Bygholms Vejle og Færdselsforholdene der skriver Forfatteren iøvrigt: »Hvad den saa kaldede Øslevs (ø: Øsløs) eller Bygholms Veile angaar, da er det en Distance af 5 Fierdings Vey udi »Breden, og en 6 Fierdings Vey i Længden, som ingen Mennsker har ringeste Nytte af, men med visse Stormvinde over skylles med Vand og Sand fra Liimfjorden, og udi visse Tider er saa tør, at den støver, og som der fra Harsyssel, Thye og andre Steder falder Vey over denne Veile, saa tildrager det sig i Efterhøst ofte, at man kand kiøre ud, enten fra Aggersborg Kandten, eller fra Hannis Kandten paa denne Veile, da den okand være saa tør, at den som før sagt kand støve, men inden man kommer noget ud paa den, og Vinden vender sig, kand Liimfjorden udi saadan en hast indløbe paa Veylen, at man kand, inden man kommer til Land, kiøre udi Vand til midt op udi Vognen, ja vel og, som desto værre ofte er skeed, at Vandet er kommen med saadant Force, at det har omkastet Vogne, saa baade Folk og Heste ere blevne; Hvilket dog mest skeer, naar Fiorden meget hastelig er indfaret over Veilen, og Vinden saa med nogen temmelig Blæst vender sig hastig, da Vandene falder udi Fjorden, og farer Vandet med saa kraftig en Force ud af Veilen i Liimfjorden, at Strømmen i en hast tager med sig udi Dybet af Liimfjorden, alt hvad der er paa Veilen, hvor saa intet kan rædde sig; Det er ofte skeed, at der saaledes er skyllet, som før er sagt, Hæste og Vogn med Folk, samt gaaende Folk og Creaturer, som udi slig Tiid har været paa Veilen, hvilket og ved udkrævende Bekostning ganske vel kunde forebygges«. Til Dækning af Omkostningerne ved en saadan Inddæmning beregner Forfatteren, at der kunde paaregnes en aarlig Indtægt af ca. 400 Rdl. ved Afgrøden af det indvundne Areal,

1) Museumsinspektør Hugo Matthiessen har velvilligt henledt min Opmærksomhed paa denne Afhandling.

samt at der af gaaende Personer skulde betales 1 Skill., af ridende Folk og af ledige Heste 2 Skill., af Vogne med 2 Heste 5 Skill., af Chaiser, Kareter og Jagtvogne med 4 Heste for 12 Skill. og med 6 Heste for 1 Mark, af Humlefører-Kærrer med 2 eller 3 Heste for 10 Skill., af Fæhøveder 2 Skill. og af Svin og Faar 1 Skill. Disse »Bompeng« ansloges til 3812 Rdl. aarlig og skulde opkræves af en Opsynsmand. Inddæmningen kom imidlertid først i Stand fra 1866 af.

11. Vandvejen ad Ryaa.

Med foranstaaende er mit i Aarenes Løb indsamlede Materiale vedrørende de vendsysselske Landeveje udtømt, men endnu skal omtales en Vej, en Vandvej, som i tidligere Tid har haft stor Betydning navnlig for Varetransporten i Vendsyssel fra og til Aalborg, nemlig Rya a, som fra dens Udløb i Limfjorden ved Gøl og op til Hammelmose har haft betydelig Pramfart.¹⁾

Vest for Hammelmose optager Ryaa, der syd for Hjermelevgaards Mølle har faaet sin Vandstand stærkt forøget ved Tilløb af Østeraa, den fra den nu udtørrede Ingstrup Sø kommende Assenbæk, og fra Hammelmose til Udløbet i Limfjorden har Ryaa kun ringe Fald for dens betydelige Vandmængde, saa i ældre Tid, da Afvanding gennem Aareguleringer ikke kendtes, egnede Aaen sig ligesom Gudenaen fortræffeligt for Flodfart med fladbundede Kaage.

Fra »Ravnehøl« vest for Hammelmose, hvor Assenbæk løb ud i Aaen, og til Limfjorden var der indtil det 19. Aarh. kun Broen ved Aaby, der førte over Ryaa, og denne Bro var en højtybygget Træbro, som »Førkaagene« (∴: Transportbaadene) kunde gaa under, og ikke heller var der paa Aaløbet nedenfor Hammelmose Vandmøller, der kunde hindre Pramgang. Det kunde derimod Fiskeri med Aalegaarde, Pulsvaad, Ruser o. l., og da Ejerne af Fiskeretten satte megen Pris paa denne Herlighed ligesom paa Jagtret, medførte det i Aarhundredernes Løb adskillige Stridigheder med de Folk, der var interesseret i Pramgangen. 1471 toges Tingsvidne, at fra Ravnehøl, hvor Assenbæk løber i Ryaa, og op til Hammelmose Mølle er Børglum Klosters

1) En udførligere Omtale af denne Vandvej har jeg givet i „Jydske Saml.“, 4. VI, 313–328.

rette Fiskevand, ¹⁾ og efter at saavel Hammelmose som Birkelse efter Reformationen kom paa adelige Hænder, tilholdt disse Gaardes Ejere sig Fiskeretten fra Hammelmose til Gøl.

1552 var Anders Pedersen Galt til Birkelse paa egne og Søskendes (Medejeres) Vegne og Albret Skeel til Hammelmose kommet i Strid med Borgerne i Aalborg om Sejladsen paa Aaen, og det følgende Aar sluttedes Forlig mellem Magistraten i Aalborg paa den ene side og de nævnte Adelsmænd paa den anden, i Følge hvilket Ejerne af de to Herregaarde forpligtede sig til aldrig at forhindre eller forkrænke den alfare »Herstragh Vej« (o: offentlig Vej) til Vands i Ryaa og ej heller bygge eller forbygge lade fornævnte Aa enten med Ruser, Aalegaarde eller Aafiskeri med »Polset« (Pulsvaad?) eller nogen anden saadan Fiskende eller Garnsætning som kunde forhindre Pramgangen frem og tilbage, ²⁾ og denne Kontrakt blev atter tinglyst ved Hvetbo Herreds Ting 23. April 1653, antagelig fordi det da var nødvendigt. I

Præsteindberetningen til Ole Worm 1638 siges, at ved det østerste af Alstrup Sogn ligger Bolskifte, hvortil man fra Aalborg kan opsejle i Ryaa med Pramme og Kaage og hente Korn, og af Alstrup Kirkes Regnskab for 1638 ses, at der blev betalt Pramleje op til Bolskifte af 9 Tdr. Kalk, som sikkert var købt i Aalborg, hvor der paa hin Tid ogsaa købtes Varer til Kirkerne som Mur- og Tagsten, Bly m. v. Ved Bolskifte var der Færgeri over Aaen, og her var der ligesom i Stavad paa Aaens østlige Bred indtil ca. Aar 1700 et Centrum for Egnens Vareomsætning, idet Købmændene i Aalborg havde Vareoplæg her til Bortsalg og her modtog Landbrugsprodukter, som med Kaage sejlede til Aalborg. Ved Aar 1600 hører vi, at Claus Dyre til Linderumgaard i Ugilt Sogn, der havde Vendsyssels Regnskabsprovsti i Forlening, solgte 2 Læster (=48 Tdr.) Byg til Poul Jensen i Stavad, og det var utvivlsomt Opkøb til Aalborg, hvor Poul Jensens Søn Niels Poulsen Stavad var Købmand, og han havde 1597 taget Borgerskab der for at kunne drive Kornhandel i

1) Æ. d. A. III. S. 83, jfr. S. 93. 2) Aalborg Raadstuearkiv.

Stavad. ¹⁾ I Juli 1636 blev Poul Jensens Søn og Efterfølger i Stavad Jens Poulsen stævnet af en Mand fra Brønderup ved Hjørring angaaende 4 Tdr. Rug, som Jens Poulsen havde faaet af Mandens Korn »paa det Kornhusloft i Boelskifte«, antagelig et Kornpakhus, og 9. Juni s. A. stævnede Jørgen Poulsen i Aalborg Kirkeværgerne i Thise for Leje af en Pram med Mandskab, der skulde sejle Tømmer fra Aalborg til Hammelmose. ²⁾ 1678 drev Svend Jensen Handel i Stavad. ³⁾ der hørte til Hammelmoses Gods, og det var maaske paa hans Foranledning, at Ejerne af Hammelmose i Novbr. og Decbr. 1671 lod tinglyse Forbud ved Hvetbo Herreds Ting og Jerslev Herreds Ting mod, at nogen løb op ad Ryaa med Pramme eller Kaage og lagde til Land ved Hammelmoses Ejeres Grund eller brugte nogen Handel der uden Tilladelse. Gennem hele det 17. Aarh. blev der drevet stor Forretning i Bolskifte, der o. 1655 til 1668 ejedes af Raadmand i Aalborg Laurids Hansen, som havde Handelsfilial her, og efter hans Død det nævnte Aar fortsattes denne Handel af hans Søn Hans Lauridsen, der ogsaa var Købmand i Aalborg og Ejer af Bolskifte, hvor han holdt en Bestyrer. Men ogsaa Købmand Laurids Jensen (Popp?) i Aalborg holdt Filial i Bolskifte i 1660erne, og fra disse Forretninger solgtes navnlig Varer som Jern, Humle, Salt, Tjære og andre Grovvarer, men ofte solgtes ogsaa Rug og Byg til Bønderne, og Kundekredsen havde en vid Udstrækning. Endvidere havde Aalborgkøbmændene en Filial i Vrensted, ⁴⁾ hvilken sikkert forsynedes med Varer over Bolskifte; den ejedes i 1660erne af Købmand Laurids Christensen i Aalborg og derefter af hans Enke Gertrud Madsdatter, men da hun døde o. 1673 blev den antagelig af Arvingerne afhændet til Kromand Lars Andersen i Vrensted, der 1676 og 1683 drev Handel med Salt, Jern, Humle, Tjære og andre grove Varer. ⁵⁾ Omkring 1660 var der

1) Kancelliets Brb. 13. Juli 1601 og Aalborg Bysbog. Niels Poulsen bosatte sig ikke i Aalborg før senere, hvad Borgerne der klagede over, og Lensmanden paa Aalborghus konfiskerede 624 Tdr. Korn, som han havde liggende i Aalborg.

2) Jerslev H. Tgb. 3) a. St. 21. Febr. 1678. 4) Her var allerede Handelsforretning i 1640. Jerslev H. Tgb. 20. og 27. Jan. 1642.

5) Jerslev H. Tgb. 20. April 1676, 11. Jan. 1683.

ogsaa en Aalborgfilial i Øster Hjermelev, den ejedes af Raadmand Laurids Hansen.

Spørger man, hvorfor Ryaas Betydning som Handelsvej til det indre Vendsyssel hørte op – det skete henimod Aar 1700 – maa Svaret blive, at det skyldtes den i Slutningen af 1600erne indførte Konsumtionsbeskatning i Købstæderne, der foraarsagede, at Landbefolkningen ikke længer søgte Byerne med deres Varer, men søgte til Stranden, hvor den gamle Skudehandel paa Norge nu tog Fart. Løkken opstod 1678, Blokhus eksisterede vel allerede før, og Lønstrup fremstod noget senere som Handelsplads; – og nu blev Forholdet det, at medens Handelen hidtil havde været drevet med norske Smaaskuder, som kom til vore Strande, fremkom der nu paa disse Pladser danske Handlende, som selv holdt Skibe i Søen og Vareoplæg i Husene; og disse Handlende kunde Købstad-Købmændene ikke konkurrere med.

Den nederste Del af Ryaa vedblev dog at blive benyttet til Varetransport mellem Aalborg og Aaby indtil henimod Aar 1900, og i Aarene 1875–1883 var der endog Sejlads med en lille Dampbaad »Fulton« fra Aalborg til et Brohoved paa Bedholms Mark i Jetsmark Sogn. ¹⁾

- 1) Varetransporten bestod mest i Tørv (i Pramme) fra Lundergaards Mose. 22. Marts 1881 udfærdigede Indenrigsministeriet Regulativ for Besejlingen af Ryaa med Baade over 2 Reg. Tons Drægtighed.

C. Klitgaard

Vendsysselske Veje

Fra Middelalderen til ca. 1860.

Historisk-topografiske Studier.

I Kommission hos H. F. Sigettys Boghandel, Hjøring.
Expres-Trykkeriet (Oluf Jørgensen).
1936.

Den OCR scannede bog er delt op i 3 dele.

Del C de kapitler og sider som er vist her under

INDHOLD.

	Side
II. BROER -----	119
III. KROER -----	120
IV. PERSONNAVNE -----	121
BILLEDER OG KORT.	

PDF dokumentet er søgbart. Navnene her har ikke link og sidebetegnelse. De enkelte navne kan søges på de foregående sider: Hold Ctrl tasten nede og tryk på F så kommer et søgefelt frem.

II. BROER.

Aaby - Munkebro - Aarup-Nybro – Aastrup -
Næskærbro - Ejstrup - Ormholt - Asaa - Præstbro –
Assenbæk - Rakkeby - Asted - Ratisoddebro - Bangsbo -
Rosmesbro – Brovst - Rugtved – Egebjerg - Rødebro - Egens
Rønbro - Favrholt - Rønnebjerg - Fruerbro - Sindal Fæbro -
Skarvad - Geraa - Skæve - Gildsig – Smidstrup – Grimsted -
Snesbro - Hune – Stade - Hæstrup - Stokkebro - Idskov –
Sulsted - Ilbro - Sundby Færgebro – Jerslev - Sundsbro –
Jerup - Svenstrup – Katsig -Sæby Mølle – Kirkebro – Søraa -
Kirkholm - Tabro - Knasborg -Tversted - Konningbro -
Uggerby – Kringelhede - Vang – Kælderbro - Varbro -
Langbro - Vidstrup - Lerbæk – Voersaa - Lindholm - Volbro
Lillebroen - Vrangbæk - Loftbroen - Vrejlev - Lyngdrup –
Ørebro - Mosbjerg ,

PDF dokumentet er søgbart. Navnene her har ikke link og sidebetegnelse. De enkelte navne kan søges på de foregående sider: Hold Ctrl tasten nede og tryk på F så kommer et søgefelt frem.

III. KROER.

Aaby – Aalbæk - Agersted - Aggersund - Bilidt - Blokhus -
Bratskov – Brovst - Bækken – Fjerreslev – Flavenskjold - Gjøll
Hals - Hirtshals - Hjallerup - Hjermelevgaards Mølle -
Horsens – Hune - Hvilshøjgaard - Hørmested – Ilbro - Jerslev
Jerup – Jetsmark - Klim – Klæstrup – Langbrokro - Linderum
Løkken - Løkkens Vejkro - Lønstrup – Lørslev – Manne –
Melholt – Mosbjerg - Nygaard – Nykro - Præstbro - Putten -
Skarvad - Skræm - Stenum – Strandby – Svenstrup – Taars -
Thise - Tornby - Torslev - Tversted - Uggerby – Ugilt –
Ulsted- Vester Brønderslev - Vester Hassing - Voersaa –
Vrejlev - Vrensted - Ørsø - Øster Brønderslev - Øster Hassing

PDF dokumentet er søgbart. Navnene her har ikke link og sidebetegnelse. De enkelte navne kan søges på de foregående sider: Hold Ctrl tasten nede og tryk på F så kommer et søgefelt frem.

IV. PERSONNAVNE.

Anne Marie, Krokone, Jerslev - Andersen, Anders, Sønderskov - Lars, Kromand, Vrensted - Arenfeldt, Lave, Bangsbo - Baltzersen, Peder, Skudehandler, Kjøl - Beck, Niels, Ø. Brønderslev - Below, Henriksen, Hvidstedgård - Bendtsdatter, Anne, Aalborg - Berntsen, Iben, Ridefoged, Aastrup - Berregaard, Enevold, Kølbygård - Bertelsen, Jakob, Vellingshøj - Biering, Peder, Sejlstrupgård - Bille, Holger, Burholt - Jørgen, Ellinggård - Birch, Jørgen, Hvilshøjgård - Bircherod, Jens, Biskop - Blicher, Jens Chr., Præst, Understed - Niels, Præst, Randlev - St. St. Digter - Bloch, Peder, Præst, Harreslev - Bornemann, Johannes. Andreas, Præst, København - Borresmed, Søren, Stiftsskriver - Braës, Diderik Christian, Kokkedal - Brahe, Helvig, Bratskov - Jørgen, Bratskov - Bruun, Camillo, Redaktør - Budde, Godslev, Rødslet- Bugge, Laurids Madsen, Høgholt - Christensen, Anders, Kromand, Stenum - Jens, Sønderskov - Laurids, Købmand, Aalborg - Niels, Aagaard - Christian V., Konge- Clemmensen, Peder, Skudehandler, Torup Strand - Degn, Christian., Kirkebetjent, Jerslev - Due, Mandrup, Halkær - Dyre, Claus, Linderumgård - Iver, Hvidstedgård - Dyrskjøt, Peder, Skribent - Steen - Dyssel, Arnold Christian, Sejlstrupgård... Ermandinger, Christian. Edvard, Kornumgaard - Faarbakke, Ole, Slagter - Frederik III, Konge - VI, Konge - VII, Konge - Friis, Mette, Mølgaard - Fus, Mikkell, Drabsmand - Gad, Hans Christian., Herredsfogedgård, Sæby - Galde, Niels, Egebjerg - Galt, Anders, Birkelse- Galskyt, Thorvald, Hvidstedgård - Gersdorff, Rudulf, Stiftamtmand - Gleerup, Jakob Jørgen, Bjørnkjær - Goldschmidt, M. A., Digter - Graah, Jens Andreas, Amtmand, Hjørring - Gøye, Falk, Bratskov - Hahn, Hippolita,

Fuglsig - Hald, Anders, Vidstrup - Hancke, Niels, Forfatter - Hansen, Hans, Vejinspektør - Laurids, Raadmand, Aalborg - Morten, Sundby - V. Hatzfeldt, M., tysk Oberstløjtnant - Hauch, Lars, Nørre Elkjær - Haugaard, Ove Jesper, Kjærskov - Hegelund, Jakob, Herredsfoged, Jerslev Herred - Dee Hemmer, Margrete - Henrik, Biskop - Hjerrild, Niels, Aalegaard - Hjort, Anders, Præst, Kjettrup - Hjulskov, Christian., Kromand, Klæstrup - Holck, Schack Vester Vraa - Hundborg, Jens, Degn, Østerild - Høyer, Fedder, Borgmester - Ibsen, Anders, Kromand, Fjerreslev - Jacobsen, Holger, Professor - Jakobsen, N. C., Skudehandler, Tornby - Jensen, Christian Svend, Gårdmand, Tornby - Hans, Lindholm - Jens, Gjurup - Jens, Uttrup - Jens Iversen, Hundeleve - Laurids, Kromand, Vrensted - Laurids, Købmand, Aalborg - Jensen, Peder, Prampeshede - Poul, Stavadvad - Svend, Stavadvad - Juel, Ide Dorte, Vrejlev Kloster - Ingeborg, Vrejlev Kloster - Jørgensen, Jørgen, Hvilshøjgård - Niels, Strengsholt - Tyge, Hvilshøjgaard - Kjær, Anders, Ridefoged, Sejlstrup - Frederik, Børghlum Kloster - Kjærulf, Anders, Kornumgård - Madam, Margrete de Hemmer - Morten, Vejrmester - Peder Jensen, Herredsfoged, Jerslev - Peder Thomsen, Hvilshøjgård - Thomas, Vejrmester - Klein, Peter, Amtsskriver - Klitgaard, C., Købmand, Blokhus - Knud den Hellige, Konge - Kock, Jens, Vester Brønderslev - Krabbe, Gregers, Torstedlund - Kristensen, Evald Tang, Forfatter - Kruse, Anne, Baggessvogn - Ladegaard, Peder, Kromand, Aggersund - Lange, Henrik, Fuglsig - Larsen, Rebslager, Hjerring - Anders, Herredsfoged, Børghlum - H. Lassen, Tøger, Rødslet - de Lasson, Peder, Rødslet - Laursen, Christian, Ridefoged., Aastrup - Peder, Præst, Harreslev - Lauridsen, Hans, Aalborg - Lindenov, Ide, Vraa - Lundbye, J. T., Professor - Madsdatter, Gertrud, Købmand, Aalborg - Madsen, Anders, Herredsfoged, Kjær Herred - Peder, Lindholm - Mejborg, R., Forfatter - Mortensdatter, Johanne, Krokone, Skarvad - Munck,

Peder, Hammellose - Muus, Christian Jørgen, Tornby - Müller, H. N. H., Herredsfoged, Sæby - Sophus, Museumsdirektør - Mørk, Niels, Delefoged, Hellum - Naschou, Johanne, g. Paulin. - Nielsen, Fred., Provst, Aasted - Jens, Risager - Mikkel, Nørresundby - Peder, Ridefoged, Bøgsted - Svend, Klim - Nors, Kjeld, Kromand, Skarvad - Nøhr, Jakob, Skrold - v. Obenhausen, H. C., Lundergård - Parsberg, Mandrup, Rugtved - Paulin, Anders, Byfoged, Hjørring - Pedersdatter, Anne, Krokone, Stenum - Maren, g. Kjærulf - Pedersen, Jens, Glimsholt - Morten, Kromand, Nykro - v. Pentz, Gotfred, Stiftamtmand - Jokum Fred., Aastrup - v. Plessen, C. A., Dronninglund - Poulsen, Christian, Visesanger - de Poulsen, Jens, Børglum Kloster - Poulsen, Jens, Stavad - Jørgen, Aalborg - Rantzau, Daniel, Feltherre - Palle, Bratskov - Sandberg, Henrik, Mølgaard - Ulrik, Bøgsted - Sartorius, Ide Sofie, g. Snæring - Sehested, Sofie, g. Sandberg - Seip, Vilhelm Henrik, Kromand., Nygaard - Skaiberg, Jens, Sognefoged., Vejby - Skeel, Albret, Hammellose - Anne, g. Due - Skræder, Jens, Kromand, Brovst - Snæring, Frans Arnold, Kromand, Jetsmark - Sofie Hedevig, Prinsesse - Stampe, Henrik, Præst, Hammer - Stavad, Niels, Købmand, Aalborg - Stevens, Robert Gerald, Bygholm - Stikirend, Henrik, Kromand., Skarvad - Svendsen, Jakob, Kromand, Klim - Sørensen, Hans, Borgmester, Aalborg - Peder, Foged, Kølskegård - Peder, Uttrup - Peder, Ørnboel - Thomsen, Knud, Vidstrup - Niels, Hvilshøj - Niels, Kromand, Thise - Thybo, Søren, Saltum - Trolle, Corfitz, Ormholt - Uttrup, Jens, Kromand, Blokhush - Vind, Hak, Aggerborggård - Vorbjerg, Rasmus, Kromand, Jerslev - Wadsted, Thomas, Herredsfoged, Han Herred. - Walsdorff, C. F., Kaptajn - v. Widing, David, Høgholt - Elias, Ridefoged., Høgholt - Wilhjelm, Sofie, Jomfru - Willumsen, Mogens, Amtsskriver - Wilsbech, Erik, Sejlstrupgrd - Winkel, Ad. Nic., Dybvad - Worm, Ole, Professor - Ydesen, Niels, Vidstrup - Ole, Vidstrup - Ælnod, Munk

Vej gennem Ørndal i Hammer Bakker. Se Side 7 ff.

Kongevejen gennem Pankløften i Hammer Bakker. Se Side 7 ff.

Langbrokro før Ombygningen. Se Side 8.

Hulvej i Hammer Bakke (Kikkenborg Bakke). Se Side 7 ff.

Hulvej øst om Lejhøjene i Kjettrup Sogn. Se Side 107.

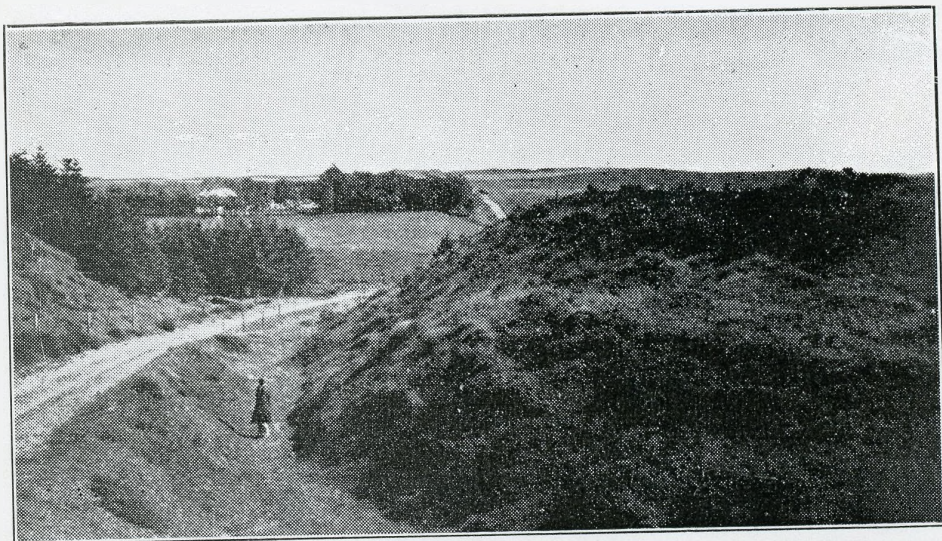
Hulvej nord for Harpsø i Taars Sogn. Se Side 42.

Vejspor sydvest for Saltum Kirke. Se Side 92.

Hulvej mellem Thise Kirke og Thise Kær. Se Side 46.

Hulvej ved N. Landvad i Hellevad Sogn. Se Side 25.

- Gaard
- Kirke
- By
- - - Gammel Vej
- Ny Vej
- GI og ny Vej følges
- x-x Vandløb

ca 1:360000
1 dansk Mil

